

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study And Support Foundation

ปกิณณกถกรรม

เล่มที่ ๗

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

สารบัญ

	หน้า
ฟังด้วยความเป็นเรา	๑
เบาสบาย...ไม่เดือดร้อน	๓
ศึกษาที่ตัวสภาพธรรม	๕
ศึกษาจากสภาพธรรมที่มี	๗
ถ้าสิ่งนั้นไม่เกิด ก็เพียงจำชื่อ	๑๐
ความลึกล้ำของการสะสมของจิต	๑๑
ยากเพราะเป็นเรื่องละเอียด	๑๓
ศึกษาธรรมเพื่ออะไร	๑๔
เป็นเราทุกที	๑๗
ทำไมถ้าไม่เกิดปัญญา	๑๗
อยากเท่าไรก็ไม่ถึง	๑๘
ค่อย ๆ เข้าใจความจริง ๑	๒๐
ค่อย ๆ เข้าใจความจริง ๒	๒๒
อะไรปิดบังสภาพธรรม	๒๔
เหมือนการลี้กของด้ามมีด	๒๖
เดือดร้อนเมื่อไหร่คือ...เรา	๒๗
หย่อนไป ตึงไป	๒๘
ธรรมที่นำออก	๒๙
ยังไม่เห็นว่าเป็นภาวะ	๓๒
ไม่มีใครไม่คิด	๓๔
เหมือนหยอดน้ำมันไข่อราชสีห์	๓๗
ผู้ที่ไม่รู้มรรค	๓๗
ทุกคนคือญาติ	๓๙

สารบัญ

	หน้า
ต้องเริ่มให้ถูก	๔๐
อย่ารู้แต่ชื่อ จนหาสภาพธรรมไม่เจอ	๔๒
กำลังบังคับและมีตัวตน	๔๓
ศึกษาธรรมแบบไหน ๑	๔๔
ศึกษาธรรมแบบไหน ๒	๔๖
ความยากของการเกิดเป็นมนุษย์	๔๘
ทัศนานุตรียะ	๔๙
รู้ตามกำลังของตนเอง	๔๙
สติปัฏฐานเป็นทางสายกลางอย่างไร	๕๒
ปัญญายังไม่ละเอียดพอ	๕๓
ไม่ต้องกังวลใจกับสติ	๕๔
ต่างกำลัง ต่างขั้น ต่างระดับ	๕๕
ปัญญาสนใจอะไร	๕๖
ทั้งเห็นว ทั้งลึก	๕๗
อยากเมื่อไหร่เป็นเรา	๖๐
หาแต่เรื่องราวจนลืมสภาพธรรม	๖๑
ปัญญาของเราแค่ไหน	๖๒
ธรรมไม่เป็นสอง	๖๖
คล้ายขั้นไหน	๖๘
วิธีะที่เป็นสัมมปปธาน ๔	๗๐
รูปภายใน – รูปภายนอก	๗๒
ศึกษาที่ตัวสภาพธรรม	๗๓
อย่าเพื่องจำ ต้องพิจารณา	๗๗

สารบัญ

	หน้า
เรียนอย่างไรให้มีสติ	๗๘
มันคงคือไม่ผิดทาง	๗๙
เพื่อรู้...ไม่ใช่เพื่อเรา	๘๐
พิจารณารูปนามอย่างไร	๘๒
สภาพธรรมใหม่เสมอ	๘๔
ธรรมเป็นเรื่องตรง ไม่ว่าพิจารณาในระดับไหน	๘๕
พระอรหันต์มีปัญญาเท่ากันไหม	๘๖
คิดเมื่อจิตเกิด	๘๗
สั่งสมสันดานคืออะไร	๘๗
ไม่คาดหวังอะไรทั้งสิ้น	๘๙
ทุกข์เพราะไม่รู้ว่าเป็นธรรม	๙๐
มานะกัณปัญญาอย่างไร	๙๑
สติปัญญาเกิดขณะหลับได้มั๊ย	๙๓
งานยุ่งเป็นอุปสรรคต่อการเจริญสติไหม	๙๔
วันนี้ยัง วันต่อไปก็เข้าใจขึ้น	๙๖
ถ้าไม่รู้จักอวิชชา จะมีปัญญาได้ไหม	๙๖
ความเพียรที่เป็นบารมี	๙๙
ธรรมไม่ขัดกับการดำเนินธุรกิจ	๑๐๓

ฟังด้วยความเป็นเรา

อ้วน เมื่อก็นั่งชินคุยเรื่องปัญญา ปัญญาก็มีหลายระดับชั้น อย่างเราเริ่มฟังพระธรรมอยู่ในขณะนี้ ปัญญาของเราในการพิจารณาสิ่งที่เราได้ฟังก็เป็นปัญญาที่เราคิดพิจารณาอยู่ตลอดเวลา แล้วก็คิดว่า เมื่อฟังนานขึ้น ความเข้าใจก็มากขึ้น แต่ปัญญาขั้นที่คิดพิจารณาก็ยังเหมือนเดิม

สุ. ก็เลยกันเลย สติปัฏฐานก็ไม่เกิดเลย

อ้วน ก็ยังไม่หวังถึงจะเกิดสติปัฏฐาน แต่จากการที่เรามีปัญญาคิดพิจารณา ระลึกสภาพธรรม แม้กระทั่งเป็นเรื่องราว ก็จะเป็นปัจจัย คือ คงยังมีความเป็นตัวตนอยู่ อันนี้จะเป็นปัจจัยหรือจะเป็นเครื่องกัน

สุ. ถ้าอยาก โลภะกัน

อ้วน แต่ถ้าสภาพธรรมเขาคิดพิจารณา นี่ก็คิดเอง

สุ. คนละขณะ ปัญญาเป็นความเห็นถูกที่ตรงมาก ต้องเป็นผู้ตรงที่จะรู้ว่า ขณะไหนเป็นกุศล ขณะไหนเป็นอกุศล แล้วฟังธรรม น่าจะดีใจที่เรามีโอกาสได้ฟังไปห้วงอะไรกับตัวตนที่ว่า ฟังแล้ว มากแล้ว เมื่อไรสติปัฏฐานจะเกิด เมื่อไรสติปัฏฐานจะเกิดมาก ๆ

เพราะฉะนั้นเวลาฟังด้วยความเป็นตัวตน จะกังวลใจ ไม่ใช่เป็นความเบาใจเลย ซึ่งความจริงขณะไหนที่มีความเข้าใจสภาพธรรม ขณะนั้นเบาใจ เพราะไม่มีเรา สัมได้ อย่างไร ฟังว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา

เพราะฉะนั้นทุกอย่างที่ฟัง ก็ยังทำให้เข้าใจความเป็นอนัตตาเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นวิถิจิตแต่ละทวาร ก็เป็นอนัตตาทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นเจตสิกชนิดไหน ฝ่ายกุศล หรือฝ่ายอกุศล ก็เป็นอนัตตา

อ้วน แล้วอย่างนี้เราจะสามารถเทียบเคียงได้อย่างไรว่า ตัวเรามีความเข้าใจมากขึ้น

สุ. เราเองเป็นผู้รู้ ไม่ต้องไปเทียบเคียงกับอะไรเลย คือ การฟังธรรม ขณะที่ฟังเข้าใจ ใครจะบอกเราได้ว่า ในที่นี้ใครเข้าใจแค่ไหน ทั้ง ๆ ที่ฟังเรื่องเดียวกัน

แต่ผู้ที่ฟัง เป็นผู้รู้ ทุกคำมีความหมาย และเราเข้าใจถึงความหมายแค่ไหน เช่น คำว่า ธรรม ธาตุ ๒ คำแค่นี้ ถ้าเราสามารถเข้าใจจริง ๆ ก็เป็นพระอริยบุคคลได้ แต่เพราะเหตุว่า เวลาที่ฟัง เป็นตัวเราที่ฟัง เพราะฉะนั้นก็มีความห่วงกังวลว่า เมื่อไรเราจะรู้ ความเป็นธาตุ เมื่อไรเราจะรู้ธรรม เมื่อไรสติปัฏฐานจะเกิด

แต่ถ้าฟังแล้วก็รู้ว่า กำลังมีเหตุที่จะทำให้ปัญญาเจริญขึ้นจากการฟัง และการพิจารณาไปเรื่อย ๆ จนกว่าสติสัมปชัญญะจะเกิด ระลึกลักษณะของสภาพธรรมเมื่อไร เมื่อนั้นก็จะรู้มาจากการฟัง ถ้าไม่มีการฟังเป็นปัจจัย ก็ไม่มีทางที่สติปัฏฐานจะเกิด

อ้วน อย่างนี้ก็ยังไม่ได้คิดใหม่ที่ว่า ก็ยังมีการพิจารณาว่า เรามีการพิจารณา หรือบางขณะที่สภาพธรรมเขาน้อมไปในการคิดพิจารณาเรื่องราว ในเรื่องธรรมที่เรามีความเข้าใจขึ้น ๆ อย่างนี้

สุ. ส่วนใหญ่จะคิดว่าคิดใหม่ หรือถูกหรือเปล่า แต่ต้องเป็นปัญญาของเราเอง และก็ไม่มีกฎว่า คิดอย่างนี้ไม่ได้ ต้องคิดอย่างนั้น ใครจะคิดประหลาด ต้องใช้คำว่า “ประหลาด” บางคนคิดประหลาดจริง ๆ ก็เป็นขณะที่มีปัจจัยที่คิดประหลาดจะเกิด ไม่ต้องเดือดร้อน เพราะเหตุว่าคิดแล้วก็หมดไป

คือ ถ้ามีความเข้าใจเองแท้ในความเป็นอนัตตา ในความเป็นธรรม เราก็จะไม่กังวลกับสิ่งที่ล่วงไปแล้ว หรือสิ่งที่ยังไม่มาถึง แต่ขณะนี้ มีสภาพธรรมปรากฏ ฟังให้เข้าใจจริง ๆ ว่า เป็นธรรม ไม่มีเรา จะคิดอย่างไร ก็คือขณะที่คิด ก็เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ทำให้คิดแปลก ๆ คิดประหลาด ๆ ก็ได้

อ้วน อย่างนั้นก็แสดงว่า ความเข้าใจความเป็นอนัตตายังไม่มั่นคง

สุ. แน่นอนค่ะ

อ้วน ก็เลยทำให้บางครั้งคิดว่า มีความคืบหน้าใหม่ แล้วพิจารณาธรรม

สุ. คือเราทั้งนั้นเลย ฟังไป เป็นเราไป ฟังด้วยความเป็นเราที่ต้องการความก้าวหน้า

อ้วน ถ้าจะให้ความเข้าใจ เรื่องความเป็นอนัตตามั่นคงมากยิ่งขึ้น ๆ จากการที่เราได้ยินได้ฟังพระธรรม และน้อมพิจารณา อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญเลยใช้ไหมคะ

สุ. คือขณะที่ฟังแล้วเข้าใจ ความเข้าใจก็จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ไตร่ตรองตามความถูกต้อง ฟังคำว่า “ธรรม” ไม่ได้เลย

เบาสบาย...ไม่เดือดร้อน

ชิน พระอริยเจ้าก่อนจะเป็นพระอริยเจ้า อาจารย์พูดถึงการตั้งมั่นว่า ท่านจะฟังธรรมหรือจะศึกษาตามพระพุทธองค์ อย่างนั้นขณะนั้นก็คือ เขาก็มีปัญญาแล้ว น่าจะเป็นอย่างนั้นใช่ไหมคะ

สุ. ระดับหนึ่งค่ะ ทิฏฐุชุกกรรม ความเห็นตรง เพราะฉะนั้นเวลาเราจะพูดเรื่องความเข้าใจในสภาพธรรม เราไม่ต้องไปคิดถึงคนอื่นเลย ไม่ใช่เอาปัญญาของคนอื่นมานั่งเปรียบเทียบ หรือมานั่งคิดว่า เขารู้แค่ไหน เขาเข้าใจแค่ไหน เช่น ถ้ามีคนเห็นว่า พระธรรมเป็นสิ่งที่ประเสริฐ สมควรที่จะศึกษา แค่นี้เป็นปัญญาหรือเปล่าคะ

ชิน เป็นปัญญา

สุ. คิดถูกหรือคิดผิด คือ ต้องกล้าที่จะเข้าใจ ตัดสิน แต่ปัญญาที่อ่อนมาก เพียงแค่เห็นว่าควร แต่ยังไม่ได้อะไร กับเห็นว่าควร แล้วศึกษา ก็ผิดกันแล้ว เพิ่มขึ้นมาแล้วอีกนิดหน่อย แล้วศึกษา แล้วค่อย ๆ เข้าใจตรงขึ้น เพิ่มขึ้นไปอีก

ศึกษาจนกระทั่งสติสัมปชัญญะหรือสติปัญญานเกิด คนนั้นก็รู้ว่า เป็นปัญญาต่างชั้น ศึกษาไปเรื่อย ๆ นี้ออกสบาย ไม่ต้องกังวล ไม่เดือดร้อน แล้วก็ศึกษาไปอีก ๆ มีสภาพธรรมปรากฏให้ศึกษา ให้รู้ ให้ละ เพราะฉะนั้นถ้าศึกษาธรรมจริง ๆ จะเบาสบาย แต่พอความต้องการเกิดขึ้นแล้ว วุ่นแล้ว นั่นคือ อกุศล

ชิน อาจารย์บอกว่า เบาสบาย แล้วไม่ต้องเดือดร้อน

สุ. เวลาที่กุศลจิตเกิด ผ่องใสไหม

ชิน ผ่องใสค่ะ

สุ. เพราะฉะนั้นต้องรู้เลยว่า ผ่องใสหนึ่ง หน้ามากไหม แสดงว่ากุศลน้อย อกุศลมาก แต่ถ้าผ่องใสระหว่างที่ฟังตลอด ก็ไม่มีการหนักอะไรเลย ในขณะที่กำลังฟัง

ชิน เพราะว่าการเข้าใจธรรม และมาฟังว่า เราจะตายเมื่อไรก็ไม่รู้ ถึงสมควรที่จะ...

สุ. นั่นคือฝัน อนาคต แต่ว่าเดี๋ยวนี้ กำลังมีสภาพธรรมปรากฏ คิดเรื่องตาย คิดเรื่องอะไร ๆ หลายอย่าง แต่ว่าสติที่ระลึกลักษณะของสภาพธรรมเดี๋ยวนี้ไม่หวั่นไหว

ชิน อย่างนั้นต่างกันอย่างไรกับที่เป็นมรณสติ

สุ. มรณสติต้องเป็นกุศล เวลาที่คิดถึงความตายแล้วกลัว เป็นกุศลหรือเปล่าขณะกลัว

ชิน อกุศลค่ะ

สุ. คิดถึงความตายแล้วหวั่น เป็นกุศลไหมคะ

ชิน อกุศล

สุ. เป็นอกุศล เพราะฉะนั้นเวลาที่ เป็นมรณสติ คิดแล้วเป็นกุศล แต่ว่าจะเป็นกุศลระดับไหน บางคนก็อาจจะเกิดทาน การให้ เสื้อผ้าเรามีมากมาย แล้วเราก็ใช้ไม่หมด เก็บไว้ทำไม ตายแน่ ๆ พรุ่งนี้ หรือเมื่อไรก็ได้ อย่างไรก็ตามก็ต้องตาย ก็ให้คนอื่นเขาใช้บ้าง เขาก็อาจจะคิดเพียงแค่นั้นก็ได้ ตามกำลังของปัญญา

แต่ถ้าสติปัญญาฐานเกิด นั่นก็ยิ่งกว่ารู้ว่า จะตายเมื่อไร เพราะสามารถจะรู้ความเป็นขณิกมรณะ คือ ความตายทุกขณะในขณะนี้

เพราะฉะนั้นปัญญาแม้จะระลึกถึงความตาย ก็ต้องตามลำดับ อย่างท่านพระอานนท์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ระลึกถึงความตายเมื่อไร ของท่านก็ต้องละเอียดกว่าผู้ที่ไม่ใช่ท่านพระอานนท์

ชิน ถ้าสมมติว่าเรามีมรณสติด้วยความรีบร้อน รีบเรียน นั่นก็คือ ด้วยโลภะแล้ว

สุ. แน่นอนค่ะ ถ้ามรณสติ ก็ระลึกขณะนี้ ตายขณะนี้ จิตเกิดแล้วดับ ตายอยู่ตลอดเวลา ทุกขณะ พบกันชาตินี้ ที่นี้ ไม่ทราบว่าจะพบกันมาก่อนหรือเปล่า ที่ไหน แล้วชาติหน้าจะพบกันอีกหรือเปล่า ที่ไหนด้วย แต่ก็ เป็นชาติที่ดีมาก ที่ได้พบกัน เกื้อกูลกันด้วยธรรม เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

ศึกษาที่ตัวสภาพธรรม

สันติ ท่านอาจารย์แสดงว่า สภาพธรรมที่ดับไปแล้วไม่สามารถพิจารณาได้ แต่การพิจารณาครั้งนี้จะเป็นขั้นไหน เพราะบางครั้งผมรู้สึกงอแง อกุศลจิตเกิด บางทีก็มีคนเตือน หรือบางทีก็รู้ตัวเองว่า อกุศลจิตเกิด ก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ดี ต่อไปจะไม่ทำอย่างนี้อีก แต่ที่ท่านอาจารย์แสดงว่า เมื่อดับแล้ว พิจารณาไม่ได้ ก็คงไม่ใช่การคิดพิจารณาอย่างนี้ใช่ไหมครับ

สุ. เพราะเหตุว่าพูดถึงสิ่งที่ดับแล้ว ยังเหลือไหมคะ

สันติ ไม่เหลือแล้วครับ แต่ว่ายังสามารถคิดตามได้

สุ. หมายความว่า ยังมีสัญญา ความจำ ระลึกถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้ว แต่ต้องทราบว่าเป็นสิ่งที่ผ่านไปแล้ว ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ให้พิจารณา

สันติ ถ้าอย่างนั้นการพิจารณาที่ท่านอาจารย์หมายถึง พิจารณาอย่างไรครับ

สุ. เวลานี้มีสภาพธรรมกำลังปรากฏ ไม่ต้องไปคิดถึงว่าดับไปแล้ว เพราะว่าการสืบต่อการเกิดดับเร็วมาก แต่ขณะนี้สิ่งที่ปรากฏชัดเจน ให้อยู่ๆ เข้าใจถูกในสิ่งซึ่งไม่เคยรู้มาก่อน เช่น กำลังเห็น มีแน่นอน กำลังเห็นอยู่ แต่ว่าไม่เคยรู้ความจริงของสภาพนี้เลย เป็นเรามาโดยตลอด

เพราะฉะนั้นจะไม่ใช่ว่าได้อย่างไร ก็มีหนทางเดียว คือ รู้ว่าขณะนี้ มีสภาพรู้ ถ้าขณะที่กำลังนอนหลับสนิท ไม่มีอะไรปรากฏเลย ก็ไม่สามารถมีอะไรให้พิสูจน์ความจริงให้รู้ความจริงได้ แต่แม้ว่ามีจิต กำลังหลับสนิทก็ยังไม่รู้ สามารถจะรู้เมื่อเห็นว่า ขณะนี้มีสิ่งที่ปรากฏ เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง แต่สภาพที่กำลังเห็น เป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้นในขณะนี้ สิ่งที่ปรากฏทางตากำลังปรากฏ ก็มีธรรม ๒ อย่าง คือ อย่างหนึ่งเป็นสภาพที่กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏ อันนี้แน่นอน เวลาที่ได้ยิน เสียงมีปรากฏ ก็แสดงว่าต้องมีสภาพที่ได้ยินเสียงแน่นอน ถ้าไม่มีสภาพที่ได้ยิน หรือรู้ลักษณะของเสียง เสียงก็ปรากฏไม่ได้

เพราะฉะนั้นการที่ปัญญาจะรู้ความจริง ไม่รู้อื่นเลย นอกจากสิ่งที่มีจริง ๆ ที่กำลังปรากฏ จนกว่าจะค่อย ๆ รู้ความจริงของสิ่งนั้นขึ้น ไม่ใช่ไปรู้ความจริงของสิ่งที่ไม่ปรากฏ หรือสิ่งที่ยังไม่มาถึง

สันติ คำว่า “พิจารณา” หลายคนฟังแล้วก็เข้าใจ แต่ก็เข้าใจโดยการพิจารณาที่เป็นเรื่องราว เป็นคำ ๆ แต่ว่าอย่างที่ท่านอาจารย์แสดงมา การที่จะพิจารณาเหมือนอย่างที่ท่านอาจารย์แสดง หรือว่าจะจะเป็นความเข้าใจอย่างไรครับ

สุ. เพราะเหตุว่าเวลาที่กำลังฟังธรรมเดี๋ยวนี้ พิจารณาด้วยหรือเปล่าคะ หรือว่าฟังแต่ไม่พิจารณาเลย ถ้าไม่มีการพิจารณา จะเข้าใจไหม

เพราะฉะนั้นไม่ใช่เราที่พิจารณา แต่หลังจากที่ได้ฟัง หลังจากที่ได้ยินเสียงแล้ว วิถีจิต วาระของจิตต้องมีการพิจารณาสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ถ้าเป็นเราพิจารณายาวมากเลย พิจารณาตั้งแต่ต้นจนปลาย พิจารณาเรื่องนั้นเรื่องนี้

แต่ถ้าเป็นสภาพธรรมที่พิจารณา ลักษณะของเจตสิกมีมากที่เกิดร่วมกัน ส่วนในขณะใดที่เป็นความเห็นถูก ความเข้าใจถูก อันนั้นก็เป็นเจตสิกอีกชนิดหนึ่ง ในขณะที่ยังเข้าใจ จะต้องมีการพิจารณาด้วย

เพราะฉะนั้นจะเห็นการพิจารณาที่ต่างกันของการฟัง ขณะที่กำลังฟังเรื่องราว ก็พิจารณาเรื่องราว จึงได้เข้าใจเรื่องราว แต่ขณะที่กำลังจะศึกษาพร้อมสติสัมปชัญญะ เช่น ในขณะเห็น ก็ฟังเรื่องราวของเห็น ในขณะได้ยิน ก็ฟังเรื่องราวของได้ยิน แต่ไม่ใช่สติสัมปชัญญะที่ระลึกลักษณะนั้นแล้วศึกษา

แม้แต่คำว่า “ศึกษา” ที่นี้ เดียวคนก็จะต้องหยิบปากกา ดินสอขึ้นมาอีก ไม่ใช่อย่างนั้นเลย “ศึกษา” หมายความว่า เริ่มเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมนั้น ซึ่งต้องเข้าใจถูกว่า นามธรรมเป็นนามธรรม รูปธรรมเป็นรูปธรรมก่อน จนกว่าปัญญาที่เป็นวิปัสสนาญาณเกิด เมื่อนั้นถึงจะรู้ว่า ไม่ต้องมีการคิด การพิจารณา การไตร่ตรองใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นปัญญาที่ถึงขั้นที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม เพราะฉะนั้นสภาพธรรมนั้นปรากฏกับปัญญาโดยความเป็นธาตุ โดยความเป็นญาณ ในขณะนั้น

เพราะฉะนั้นการฟังคำต่าง ๆ เราก็ต้องรู้ด้วยว่า หมายความว่า เจตสิกเกิดขึ้นทำหน้าที่ของเจตสิกนั้น ๆ โดยระดับชั้นต่าง ๆ เช่น ชั้นฟัง ก็จะไม่ไปถึงระดับขั้นสติปัฏฐาน แต่พระศาสนามีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ไม่ใช่มีเพียงชั้นปริยัติเท่านั้น

เพราะว่าชั้นปริยัติอย่างเดียว ไม่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ในเมื่อสภาพธรรมจริง ๆ ขณะนี้มีตลอด และกำลังเกิดขึ้นทำกิจการงานทุกขณะ แต่การศึกษาเรื่องราวของสภาพธรรมนั้น ก็เพียงเข้าใจเรื่อง ทั้ง ๆ ที่จิตเจตสิกก็เกิดดับเร็วมาก แต่สติปัฏฐานก็ไม่ได้เกิดที่จะระลึก

เพราะฉะนั้นจึงต้องฟังด้วยความเข้าใจ ในขณะที่เข้าใจ ไม่มีเราทำเลย ให้เข้าใจให้ถูกต้องว่า เป็นจิต เป็นเจตสิก เป็นรูป เป็นธรรม เพราะฉะนั้นบางคนเวลาที่อกุศลจิตเกิด เขาคิดที่จะระงับ แม้ความคิดนั้นก็เกิดเพราะเหตุปัจจัย รู้ใหม่ว่า ขณะนั้นเป็นนามธรรม คือ อย่างไร ๆ ก็ต้องรู้ความเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรมทั้งหมดไม่อย่างนั้น ตรงนั้นก็เป็นเรา โดยที่ไม่รู้ตัวด้วยว่า แม้ขณะที่คิดก็เป็นนามธรรม ขณะที่ฟัง ใจของใครจะคิดอย่างไรได้หมด แต่ละคน ปัญญาจะต้องรู้ว่า ขณะที่คิดจะคิดอย่างไรก็แล้วแต่ของแต่ละคน ก็เป็นนามธรรม

ที่เราเรียน เราเรียนอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเวลาที่อบรมเจริญปัญญา ก็อบรมให้เข้าใจถูกต้องอย่างนี้ ให้ประจักษ์อย่างนี้ มิฉะนั้นพระศาสนาต้องเป็นหมัน เป็นโมฆะ คือ มีเพียงปริยัติ ไม่มีปฏิบัติ ไม่มีปฏิเวธ

ศึกษาจากสภาพธรรมที่มี

ชิน ขอให้อาจารย์อธิบายให้ละเอียดขึ้น ที่ชินเข้าใจที่บอกว่า เสียงมากระทบกับโสตวิญญาณ

สุ. เวลาที่ได้ยิน มีช่วงที่คุณชินจะต้องคิดว่า เสียงมากระทบโสตประสาทไหม ได้ยินแล้ว ดับแล้ว แล้วคุณชินก็มาตั้งต้นที่เสียงมากระทบโสตประสาท ก็คือ การคิดนึก

เพราะฉะนั้นเวลาที่สภาพธรรมเกิดปรากฏ ไม่ใช่ให้เราไปคิด ขณะนั้นก็คือเป็นเรา แต่มีลักษณะของเสียงไหม มีลักษณะสภาพที่รู้เสียงไหม

ชิน มีคะ

สุ. โดยไม่ต้องคิด ก็มี เพราะฉะนั้นจึงระลึก ศึกษาสภาพธรรม สภาพธรรมนี้เราไม่ต้องไปคิดว่า เห็น ต้องอยู่กลางตา และได้ยินต้องอยู่กลางหู ถ้าอย่างนั้นก็ มีตัวเราทั้งตัว ยังเป็นอัตตสัญญา ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นอะไรก็ได้ปรากฏ ส่วนหนึ่งส่วนใด ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าไม่ได้ปรากฏเลย แต่ได้ยินมี และเสียงมีอย่างเร็วมาก ถ้าเรามัวแต่ คิดว่า อยู่ตรงนั้นหรือมากระทบ ขณะนั้นก็คือไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม เพราะคิด จึงไม่ใช่สติปัฏฐาน

ชิน แล้วจริง ๆ แล้วต้องเป็นอะไรคะ

สุ. ค่อย ๆ เข้าใจลักษณะ ลักษณะ ไม่ใช่ไปคิดเรื่องราว

ชิน และถ้าเข้าใจผิดว่า เสียงมากระทบโสตวิญญาณ

สุ. อันนี้เรื่องราวไม่ผิดคะ เสียงกระทบโสตประสาท ไม่ผิด แต่เป็นเรื่องเรานึก ไม่ใช่เป็นการศึกษาขณะที่เสียงปรากฏ และเสียงปรากฏขณะนั้น จะมีเสียงกับได้ยิน ๒ อย่าง คุณชินก็ไม่มี รูปอื่นก็ไม่มี รูปใด ๆ ก็ไม่มี รูปเกิดดับเร็วมาก รูปใดที่ไม่ปรากฏกับสติปัฏฐาน รูปนั้นเกิดแล้ว ดับแล้ว แต่เรายังจำไว้

เพราะฉะนั้นสติปัฏฐานไม่ใช่จำ แต่มีลักษณะปรากฏให้เห็นความจริง แต่ความจริงที่จะเห็นได้ ต้องเพราะความเข้าใจเรื่องของปริยัติ มีสมมุตินี้ที่จะเป็นปัจจัยให้มีการระลึก ระลึกที่นี้ ภาษาไทยก็อาจจะทำให้คิดว่า เหมือนพิจารณา คือ ยาว แต่จริง ๆ คือ ขณะใดที่มีสิ่งใดปรากฏ กำลังค่อย ๆ เข้าใจสิ่งนั้น ยังไม่ต้องไปคิดเรื่องสิ่งนั้นเกิดดับ แต่มีสิ่งนั้นปรากฏให้ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ขณะนั้นสติต้องมี ปัญญาต้องมี วิริยะต้องมี เจตสิกอื่นต้องมี มรรคมมีองค์ ๕ ต้องมี โดยที่เราไม่ต้องไปนั่งเรียง นั่งเลือก หรือนั่งคิดว่า มีอะไรบ้าง แต่ขณะนั้นมีแล้ว เหมือนอย่างขณะนี้ที่กำลังเห็น มีเจตสิกเกิด ๗ ดวง ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์ะ มนสิการ

ใครให้ไปรู้อะไร ในเมื่อสภาพนั้นไม่ได้ปรากฏ ผัสสะก็ไม่ได้ปรากฏ เวทนาที่เกิดขึ้นพร้อมกับจักขุวิญญาณ ขณะนั้นใครจะระลึก ในเมื่อลักษณะของนามธรรมกำลังเห็นเป็นธาตุรู้ ซึ่งคนที่ไม่รู้จักอุปสัทไม่มีทางจะเห็นได้ แล้วสิ่งที่ปรากฏทางตาขณะนี้ให้

คิดถึงความจริงว่า รูปมีทั้งหมด ๒๘ รูป แต่รูปเดียวเท่านั้นที่ปรากฏ อีก ๒๗ รูป ไม่ได้ปรากฏเลย

เพราะฉะนั้นรูปนี้ คือ อย่างนี้ ปรากฏอย่างนี้ หลับตาหรือตาบอด รูปนี้จะไม่มีการปรากฏเลย ก็เป็นขณะที่เราจะศึกษาขณะที่กำลังเห็น ลักษณะของรูปชนิดหนึ่ง สภาพนี้มีจริง เป็นธรรมชนิดหนึ่ง ความจริงก็คือ ธรรมกำลังปรากฏ แต่ความไม่รู้ของเราเนิ่นนานแสนนาน เนิ่นนานมาแล้วในสังสารวัฏฏ์ ทั้งอวิชชา ทั้งโลภะปิดกั้น อวิชชา คือ ไม่สามารถจะรู้ความจริงได้

ถ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงตรัสรู้ ไม่ทรงแสดง ไม่มีทางที่สัตว์โลกจะสามารถเข้าใจว่า สภาพธรรมในขณะนี้ไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียงนามธรรมหรือรูปธรรม ซึ่งมีปัจจัยก็เกิด แล้วก็ดับ รวดเร็วมากทุกขณะ แต่ว่าปรากฏให้ศึกษา ให้เข้าใจถูก ขณะที่กำลังค่อย ๆ เข้าใจ ขณะนั้นไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า “สติ-ปัญฐาน” ไม่เหมือนกับเราไปเรียนชื่อ สติปัญฐาน แต่เราไม่รู้ ว่า สติปัญฐานมีลักษณะอย่างไร

ทุกคนก็พูด สติปัญฐานมี ๔ กายานุปัสสนาสติปัญฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัญฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัญฐาน ฌมมานุปัสสนาสติปัญฐาน แต่สติปัญฐานเป็นอย่างไรไม่รู้ แต่ขณะที่กำลังเข้าใจ มีสิ่งที่ปรากฏ มีจริง ๆ ไม่ใช่ไปสร้างหรือไปทำขึ้นมา มีแล้วเกิดแล้ว ปรากฏแล้ว เพราะเหตุปัจจัย และกำลังค่อย ๆ เข้าใจลักษณะนั้น ขณะนั้นมี สติสัมปชัญญะ มีปัญญา มีวิริยะเจตสิก มีเอกัคคตาเจตสิกเกิดร่วมด้วย ไม่ต้องไปห่วงอะไร ไม่ใช่เราไปเรียนชื่อมาก่อน แล้วมาหาตัว

แต่การฟังธรรม ฟังว่า มีอะไรบ้าง เช่น ความติดข้องซึ่งเป็นโลภะ ที่ทรงแสดงไว้ ๘ แต่ความจริงหลากหลายมากมายนับไม่ถ้วน ระดับที่ต่างกัน แต่ประมวลไว้ว่า เป็น ๘ ประเภท นี่เราไปศึกษาชื่อว่า มีอะไรบ้าง แต่เวลาที่สภาพธรรมนั้นเกิด ไม่รู้ แต่ผู้ที่ศึกษาในอดีต ขณะที่กำลังฟังพระธรรม เดียวนี้ เข้าใจทันทีว่า สิ่งที่ปรากฏเป็นธรรมเป็นธาตุ เป็นสิ่งที่มีจริง แล้วก็มีการงานของธาตุนั้น ๆ เช่น ธาตุเห็น ธาตุได้ยิน ถ้าพูดเป็นภาษาบาลีซึ่งท่านรู้กันแล้ว เราเปลี่ยนมาเป็นภาษาไทย ก็คือ ธาตุเห็น ธาตุได้ยิน ท่านก็พูดภาษาบาลีว่า จักขุธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญานธาตุ ก็คือในขณะนี้ เพราะฉะนั้นท่านเหล่านั้นฟัง เข้าใจ เวลาที่โลภะเกิด ขณะนั้นไม่มีความเห็นผิด

เกิดร่วมด้วย จำเป็นจะต้องกล่าวใหม่ว่า ขณะนั้นทิวฐิตวิปปยุตต์ ในเมื่อลักษณะของโลภะกำลังเกิดปรากฏให้รู้ว่า ขณะนั้นไม่มีความเห็นผิติดเกิดร่วมด้วย

เพราะฉะนั้นการศึกษาของคนในสมัยก่อน ศึกษาจากสภาพธรรมที่มี แล้วก็รู้ว่า โลภะเป็นไปทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง ก็แล้วแต่จะพูดเป็นคำ ก็คือ กามราคะบ้าง ฉันทะบ้าง หรือโลภมูลจิตบ้าง คือ ศึกษาจากที่สภาพธรรมนั้น ๆ ปรากฏ และถ้าสภาพธรรมในวันนี้ ไม่มีทิวฐิตเกิดเกิดร่วมด้วย คนนั้นก็รู้ตามความเป็นจริง ไม่ต้องไปบอกว่า ขณะนี้มีทิวฐิตเกิดร่วมด้วย หรือเปล่า ขณะนั้นมีหรือไม่มี เพราะว่าตัวจริง ๆ คือ สภาพจิตที่เกิดขึ้นแต่ละคน ให้ทุกคนได้เข้าใจ แล้วก็เพียงแต่ใส่ชื่อเข้าไปเท่านั้น

นี่คือ การศึกษาที่ต่างกันของคนยุคก่อนกับคนยุคนี้ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเข้าใจว่า ถ้าจะเข้าใจธรรม ก็คือศึกษาจากสภาพธรรมที่มี และถ้าเป็นระดับของสติปัญญา ก็สามารถที่จะค่อย ๆ เข้าใจถูกในสภาพที่เป็นนามธรรม กับสภาพที่เป็นรูปธรรม

ถ้าสิ่งนั้นไม่เกิด ก็เพียงจำชื่อ

ชิน พุดอย่างนี้ก็เหมือนสนใจสิ่งที่ปรากฏ คือ สนใจเรื่องธรรมมากกว่าสนใจบัญญัติเรื่องราวที่คิดนึก

สุ. ถ้าสิ่งนั้นไม่เกิด เราจำชื่อ อย่างโลภมูลจิตทิวฐิตวิปปยุตต์ นี่เราจำชื่อ แต่ขณะนี้ไม่มี แต่ขณะที่มี เราเข้าใจลักษณะนั้น ซึ่งเป็นสภาพธรรมจริง ๆ รู้ว่าเป็นธรรม ไม่ใช่เรา จะเรียกชื่ออะไรก็ตรง คือ ถ้าเป็นโลภมูลจิตทิวฐิตวิปปยุตต์ คือ ไม่มีความเห็นผิติดเกิดร่วมด้วย ก็ตรงกับที่ทรงแสดงไว้ ขณะใดที่มีความเห็นผิติดเกิดร่วมด้วย ก็ตรงอีกกับที่ทรงแสดงไว้ ขณะที่เป็นอุเบกขาก็ตรงอีก ขณะที่เป็นโสมนัสก็ตรงอีก คือ เรียนจากสภาพธรรมแล้ว ก็จะเข้าใจได้ ถ้าเรียนจากชื่อ เราก็ไปหาตัวอย่างกันใหญ่เลยว่า ขณะนั้น ได้แก่ โลภมูลจิตทิวฐิตวิปปยุตต์ ได้แก่ขณะไหนอย่างไร แต่ไม่ใช่ความเข้าใจในขณะสภาพธรรมนั้นเกิดปรากฏ นี่คือ ความต่างกัน

ได้ยิน คุณชินต้องบอกว่า โสตวิญญูณหรือเปล่าคะ แล้วเสียงต้องมากระทบ โสตปสาทหรือเปล่า ถ้าเป็นอย่างนั้น ขณะนั้นจะไม่เห็นลักษณะของสภาพที่ได้ยิน ไม่รู้ ลักษณะของเสียง

ความลึกล้ำของการสะสมของจิต

สันติ ตามปกติเราหลาย ๆ คนเป็นผู้มีกิเลสกลุ่มรวม และมีกุศลเกิดขึ้นบ่อย แม้จะมีการฟังธรรม การระลึกศึกษาสภาพธรรมก็มีเหตุปัจจัยเกิดน้อยมาก หรือว่าบางคนก็อาจจะไม่เกิดเลย เพราะฉะนั้นประโยชน์ของการเห็นการเจริญกุศลอื่น ๆ จะเป็นการเจาะจง หรือจะเป็นตัวตนที่จะเจริญใหม่ครับ

สุ. เราคงจะไม่ต้องเตรียมแผนการอะไรมาก เพราะว่าชีวิตแต่ละวัน แต่ละขณะ เราบังคับให้เป็นอย่างที่เราต้องการไม่ได้ แต่ถ้าเรารู้ตามความจริง ทำไม่คิดอย่างนี้ ถ้าไม่มีการสะสมมาที่จะคิดอย่างนี้ ก็จะคิดอย่างนี้ไม่ได้ อย่างการที่จะมาที่อินเดีย ก็มีความคิดหลากหลาย มีทั้งคนที่ไม่มาก็ฝากของมา อะไรทำให้คิดอย่างนั้น เพราะฉะนั้นแต่ละคนคิดอย่างไร เขาก็ไม่ได้วางแผนการไว้ก่อน แต่เมื่อขณะใดจิตประเภทใดเกิด ส่งไปถึงการสะสมของแต่ละคนที่แตกต่างกัน

เพราะฉะนั้นเราก็เป็นผู้ที่ได้ฟังธรรมมานาน ทั้งพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม แล้วเราก็เห็นประโยชน์อยู่แล้วว่า อกุศลไม่ดี และกุศลดี แต่เราจะมีกุศลเสมอพระโสดาบันได้ไหม ไม่ได้

เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราจะมีกุศลระดับใด จะให้ทานมาก หรือจะเป็นผู้รักษาศีล แต่ก็ยังไม่มั่นคง วันหนึ่งก็ล่วงศีลได้ และทานก็เป็นการให้สิ่งที่เป็นประโยชน์กับคนอื่น แต่ขณะนั้นจะมีปัญญาที่จะออกจากสังสารวัฏฏ์ไหม

เพราะฉะนั้นแทนที่เราจะไปคิดถึงเรื่องบารมี ชีวิตของเราทุกขณะเป็นบารมี ถ้าเรามีการฟังธรรมอยู่เรื่อย ๆ เป็นบารมีแล้ว ไม่ต้องไปคิดว่า เราจะทำบารมี หรือหาบารมีอะไรอีก เรามีความอดทน มีขันติเพิ่มขึ้นหรือเปล่า ถ้าขณะนั้นเรามี ก็หมายความว่า เราก็มีการสั่งสมบารมีทีละเล็กทีละน้อยไปด้วยตามความสามารถ เรา

คงจะทำตามอย่างท่านผู้ทำมาแล้วในพระไตรปิฎกโดยที่ไม่ใช่อัธยาศัยของเรา เช่น จะเดินประทักษิณจนกระทั่งฝ่าเท้าพองไปหมด เราก็คงทำไม่ได้ เพราะว่าต่างคนก็ต่างอัธยาศัย

เราสามารถจะเห็นการสะสมตัวจริงของเรา เมื่อสภาพธรรมนั้นเกิด ถ้าสภาพธรรมนั้นยังไม่เกิดตราบใด เราไม่รู้เลยว่า ความลึกล้ำของจิตที่สะสมมาทั้งโลกะ โทสะ โมหะทางฝ่ายอกุศลกับทางฝ่ายกุศลมากน้อยแค่ไหน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว เตือนแล้วว่า อกุศลทั้งหลายยังไม่ได้ดับ ถ้ารู้อย่างนี้ เราก็ทำกุศล คือ พิจารณาเห็นว่า สิ่งนั้นไม่ดี ไม่ถูก เราก็ไม่ทำ อย่างน้อยขณะนั้นก็เป็นการคิดที่เป็นกุศล แต่เราก็มียับยั้งไม่ได้อีก ถ้าถึงเวลาที่จิตจะเกิดเป็นอกุศล ก็เกิดเป็นอกุศลให้เห็นอีกว่า ยังมี และเห็นความน่ารังเกียจเพิ่มขึ้น

ไม่ใช่ก่อนหน้านี้เราไปเห็นความน่ารังเกียจ แต่เวลาที่อกุศลจิตเกิดไม่เห็น แต่ว่าเราจะเห็นความน่ารังเกียจของอกุศล เมื่อสิ่งนั้นเกิดปรากฏ แล้วเราก็มองว่า นั่นเป็นโทษ แต่ไม่ใช่เราคิดวางแผนการ คิดได้ ไม่ใช่ใครก็คิดไม่ได้ แต่เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า

เป็นจริงได้ไหม ถ้าทุกคนอยากจะคิดดี ให้คิดอย่างนั้นอย่างนี้ แต่พอถึงเวลาจริง ๆ ก็ไม่ได้เป็นอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นให้เข้าใจถูกต้องตั้งแต่ต้นว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ถ้าเราสะสมสิ่งที่ดีมา แน่แน่นอนว่า เป็นปัจจัยให้กุศลจิตในทางนั้น ๆ เกิดขึ้น ถ้าเราเคยฟังธรรม แล้วเห็นประโยชน์ แต่วันนี้เราจะไม่ฟังแล้ว เป็นไปได้ไหม ก็เป็นไปได้ ก็มีปัจจัยที่จะให้ฟัง มีปัจจัยที่จะให้พิจารณา แล้วอกุศลเราจะมาบอกว่า เราจะไม่ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เมื่อมีปัจจัย ก็เกิดขึ้น

เพราะฉะนั้นความคิดนึก ยับยั้งไม่ได้ แต่ความจริงเป็นอีกอย่างหนึ่ง และการจะรู้จักตัวของเราเองชัดเจนขึ้น ต่อเมื่อสิ่งที่สะสมไว้ในจิต มีเหตุปัจจัยเกิด ทำให้เรารู้ว่า นี่คือระดับของกุศลหรืออกุศลที่เราสะสมมา ให้เข้าใจความเป็นอนัตตามากขึ้น เป็นความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงพูดว่า เป็นอนัตตา อย่างพูดว่า เป็นอนัตตา ไม่ได้หมายความว่า เราเข้าใจความเป็นอนัตตา

ยากเพราะเป็นเรื่องละเอียด

อ้วน ท่านอาจารย์แสดงเรื่อง การระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้แต่โดยปกติเรามักจะคิดย้อนไปถึง เรื่องราวของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว จริง ๆ แล้วเราก็ไม่สามารถพิจารณาได้ถูกต้องในสิ่งที่เกิดไปแล้ว ทีนี้มาคิดว่า การที่คิดย้อนไป บางครั้งก็เป็นปัจจัยให้เราโน้มจะขัดเกลา ถ้าสิ่งนั้นเป็นอกุศล แต่ถ้าสิ่งใดโน้มไปแล้วทำให้เกิดกุศล ก็เป็นปัจจัยทำให้เราเจริญกุศลยิ่ง ๆ ขึ้น จะมีความแตกต่างกันอย่างไร กับที่ท่านอาจารย์กล่าว

สุ. หมายความว่า เราไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม เราเพียงคิด วิตกเจตสิก เป็นกุศลวิตกก็มี เป็นอกุศลวิตกก็มี ก็เป็นความจริง เพียงแต่ว่าขณะนั้นเราไม่รู้ ว่าไม่ใช่เรา

เพราะฉะนั้นการได้ฟังพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสรู้ ซึ่งผู้ที่เคยปฏิญาณว่ารู้ เช่น อุทกดาบส เข้าใจว่าตัวเองหมดกิเลส ไม่มีกิเลสเลย เพราะเขาจะรับกิเลสไว้ จนกระทั่งถึงแนวสัญญาว่าสัญญาตนฉาน เขาเข้าใจว่าเขาไม่มีกิเลสเลย แต่การที่เรามีโอกาสได้ฟังพระธรรมที่ทรงแสดงว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา อุทกดาบสไม่ได้ยินคำนี้ เขาไม่สามารถรู้ได้เลยว่า ธรรมขณะนี้ เป็นอนัตตา แต่โอกาสที่เราเกิดมาได้ฟังธรรม เราจะสะสมความเข้าใจถูกในเรื่องความเป็นอนัตตาของสภาพธรรมหรือไม่ หรือเราก็พอใจที่จะเป็นกุศลวิตก

อ้วน เราคงไม่ต้องการเพียงอยู่เป็นกุศลวิตกเท่านั้น ก็คงโน้มที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม เพื่อเป็นเหตุปัจจัยที่ขัดเกลาตัวเอง จนกระทั่งสามารถละคลายความเป็นตัวตน

สุ. ถ้าเป็นอย่างนี้ก็จะไม่มีคำถามนี้เลย คือ ว่าเมื่อสติปัฏฐานยังไม่เกิด ก็แล้วแต่สภาพธรรมใดเกิด แต่ไม่ขาดการฟังพระธรรม เพราะรู้ว่าการที่สติปัฏฐานจะเกิดได้ต้องเป็นความเข้าใจหนักแน่นมั่นคง

อ้วน เกิดเราระลึกถึงกุศลจิต เป็นกุศลวิตก ก็ยังเป็น

สุ. ก็ยังเป็นเรา ตราบใดที่สติปัฏฐานไม่เกิด ต้องเป็นเราละ แล้วเราก็จะเป็นเราไปเรื่อย ๆ

อ้วน แต่ถ้าสติระลึกได้ว่า ขณะนี้เป็นไปในกุศลวิตก อันนี้ยังจะทำให้การคิด
แม้อกุศลวิตกสั้นลง

สุ. ก็เป็นสิ่งที่เราหวัง ไม่ใช่เรื่องละ หนทางที่ยาก หนทางนี้ที่ยากมาก
ก็คือ ต้องพร้อมกับการละ เป็นไปกับการละ เพราะว่าเรื่องละเป็นหน้าที่ของปัญญา
เรื่องติดเป็นหน้าที่ของโลภะ ถ้าเรายังไม่เห็นโลภะที่จะทำให้เราติด เราก็จะไม่รู้เลยว่า
นั่นคือ โลภะ

ศึกษาธรรมเพื่ออะไร

ถาม อาจารย์พูดทุกครั้งว่า การศึกษาต้องมีความระมัดระวัง ต้องเป็นผู้ตรง
ต้องเป็นไปในทางที่ถูก และอุปสรรคหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ความเข้าใจที่ถูกต้องไม่เกิด
เช่น ความมีตัวตน ความอยาก เป็นต้น สำหรับผู้ศึกษาใหม่ ๆ แล้ว สิ่งเหล่านี้ไม่ปรากฏ
ง่าย ๆ จะพาตัวเองเข้ารกเข้าพงไปเรื่อย ๆ ขอให้อาจารย์ช่วยชี้แนะว่า มีอะไรเป็น
อุปสรรคปิดกั้นความเข้าใจที่ถูกต้องบ้าง ตั้งแต่ขั้นฟัง

สุ. เมื่อได้ยินคำอะไร ขอให้เข้าใจคำนั้นจริง ๆ อย่าไปคิดว่าเข้าใจแล้ว อย่าง
คำว่า “ธรรม” ฟังดูก็ง่าย คือ ทุกอย่างที่มีจริงเป็นธรรม แต่ทุกอย่างที่มีจริง คำว่า “เป็น
ธรรม” คืออย่างไร ถ้าไม่ถึงวิปัสสนาญาณก็ไม่ประจักษ์ความเป็นธาตุ แต่เราเริ่มที่จะมี
ความคิดใหม่ เพราะว่าความคิดเดิมของเราคือเรา และพี่น้องเพื่อนฝูง ทั้งหมดโลกนี้เลย
ใช้ไหมคะ แต่ตามความเป็นจริงก็คือเป็นธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นอะไร ๆ ก็เป็นธรรม
แต่ธรรมที่มีจริงก็มีลักษณะที่ต่างกันเป็น ๒ อย่าง คือ นามธรรมกับรูปธรรม ฟังแค่นี้ก็
หยุดไม่ได้ คิดว่าเข้าใจแล้วก็ไม่ได้ เพราะเหตุว่าได้ยินคำว่า “นามธรรม” แสดงว่ามีธาตุ
ชนิดหนึ่ง คำว่า “ธาตุ” แสดงแล้วว่าไม่มีใครเป็นเจ้าของแต่นามธาตุที่เกิด หมายความว่า
ว่ามีปัจจัยเกิด

เพราะฉะนั้นเวลาที่นามธาตุใดไม่เกิด ไม่ปรากฏ เราจะไปรู้นามธาตุนั้นก็ไม่ได้
และขณะนี้ที่เริ่มเข้าใจนามธาตุ ก็คือว่า นามธาตุที่เกิดเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เมื่อเกิด
แล้วต้องรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด ส่วนรูปธาตุมีจริง ๆ จะอยู่ที่ตัวเรา จะอยู่ที่กิ่งไม้ จะอยู่ที่หญ้าใน
พระวิหารเชตวัน อย่างที่ข้อความในพระไตรปิฎกว่า ถ้ามีใครเผาหญ้า เมื่อก็ก็นึกเผา

หน้า ในพระวิหารเชตวัน ที่เรากำลังเดินมาพอดี และเราจะต้องเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงว่า รูปเป็นรูป ไม่ว่าจะเป็นที่หน้าในพระเชตวัน หรือรูปที่กาย ก็คือสภาพที่ไม่สามารถจะรู้อะไรได้ คือ เวลาฟังต้องฟังด้วยความเข้าใจ เข้าใจในคำนั้น ไม่ใช่คิดว่าพอแล้ว หหมดแล้ว ไปหาจิตก็ดวง เจตสิกก็ดวง

เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ตรงไหน ลักษณะที่ไม่รู้เป็นรูปทั้งหมด คือ ต้องค่อย ๆ เข้าใจและพิสูจน์ความจริงว่า ที่ตัวมีรูปธาตุใหม่ หรือว่าเป็นเรา เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็งที่ตัว ก็เหมือนเย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็งที่อื่น ต้องเข้าใจมันคงว่า รูปธาตุเป็นรูปธาตุ เคยมีคิดว่า ที่ตัวหรือข้างนอก แต่ตามความจริง รูปธาตุมีปัจจัยเกิดแล้วดับ แล้วเราก็ไปทรงจำว่า อยู่ตรงไหน ที่ไหน แต่ความจริงการที่จะรู้ลักษณะของรูปธาตุ ก็คือไม่ต้องไปนึกถึงที่ แต่มีลักษณะของรูปปรากฏให้เข้าใจในความเป็นรูป ซึ่งเมื่อปัญญาถึงความสมบูรณ์ ก็จะประจักษ์การเกิดดับ เพราะเหตุว่าถ้ารูปนั้นไม่เกิด รูปนั้นจะปรากฏใหม่ แต่เวลาที่รูปปรากฏ ปัญญาสามารถรู้ใหม่ว่า รูปนั้นเกิด เห็นการเกิดของรูปนั้นหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นปัญญาต้องตามลำดับขั้นจริง ๆ คือ เมื่อฟังแล้วก็เริ่มเข้าใจถึงความ เป็นธาตุ ถึงความเป็นธรรม ถึงความเป็นรูปธรรมนามธรรมก่อน และเวลาที่มีสภาพ ธรรมใดกำลังปรากฏ ถ้าเป็นผู้อบรมความเข้าใจมา มันคงสามารถจะระลึก คือขณะนั้น มีการพิจารณา หรือจะใช้คำว่า “ค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ” เช่น เห็น บางคนก็อาจจะคิด “เห็นเป็นนามธรรม” ห้ามไม่ได้ แต่ขณะที่ไม่คิดว่าเห็นเป็น นามธรรม เห็นก็เห็น แสดงว่าธาตุชนิดนี้ไม่ต้องเรียกชื่อ เกิดขึ้นทำหน้าที่ของธาตุนั้น ๆ

นี่คือฟังเรื่องสภาพธรรมจนเข้าใจในความเป็นธรรม และเวลาที่สติดระลึก ความ เข้าใจก็จะค่อย ๆ เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่ต้องอบรม อย่างผู้คนในสมัยของพระที่บึงกร สี อสงไขยแสนกัป จนกระทั่งถึงสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้ เพราะฉะนั้นจึงใช้คำว่า “จรัลภาวนา”

การฟังธรรมแต่ละครั้ง ไม่ใช่มุ่งจะได้อะไรเลย แต่มุ่งที่จะเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏ หรือเปล่า ถ้ายังไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏ ก็ต้องเข้าใจว่า เราศึกษาธรรมเพื่อ อะไร ถ้ายังไม่สามารถรู้ ว่า เพื่อเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ การศึกษาของเราที่ไม่มี

ประโยชน์เลยเพราะว่าเป็นเพียงเรื่องราวที่จำเหมือนเราเรียนประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ เราก็จำได้

ผู้ถาม พออาจารย์พูดอย่างนี้ ทุกคนก็อยากจะเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
สุ. แต่ค่อย ๆ เข้าใจ และเป็นผู้ตรงสำหรับตัวเองว่า กำลังค่อย ๆ หรือเปล่า
อย่างขณะเห็น ไม่เคยระลึกเลย หรือว่าแข็งทั้งวัน ไม่เคยระลึกเลย

เพราะฉะนั้นสติสัมปชัญญะคืออะไร ขณะไหน ไม่ใช่สมาธิแน่นอน แล้ว
สติสัมปชัญญะก็คือตามรู้ หรือรู้ลักษณะที่กำลังปรากฏนั่นเอง

จากการศึกษา เราทราบว่า แข็งปรากฏกับกายวิญญูณ ทุกคนที่มีกายปสาท
จะต้องรู้ลักษณะที่แข็งหรืออ่อน เย็นหรือร้อน เด็กรู้ไหมคะ เด็กรู้ แต่ไม่มีสติที่ตามรู้หรือ
ระลึก หรือรู้ตรงนั้น แม้เพียงนิดเดียว เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าสภาพนั้นดับ แล้วสภาพ
ธรรมอื่นก็เกิดต่อ

เพราะฉะนั้นผู้จะรู้ลักษณะของสติสัมปชัญญะต้องเป็นผู้ที่อบรม และรู้ว่า
ขณะนั้นไม่ใช่เพียงแข็งปรากฏ เหมือนอย่างตอนเช้าหรือตอนบ่าย แต่เดี๋ยวนี้แข็งกำลัง
ปรากฏกับสติหรือเปล่า หรือเพียงกับกายวิญญูณ ถ้าสติเกิด ก็คือมีการใส่ใจตรงนั้น
ระลึกตรงนั้นเพื่อจะเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพรู้ หรือลักษณะของรูป เพราะมี ๒
อย่างในขณะนั้น แต่ที่ขณะนี้เรามีทุกอย่าง เพราะสภาพธรรมเกิดดับสืบต่อเร็วมาก รวม
จนกระทั่งเป็นคนเป็นสัตว์ แต่ถ้าแยกออกไปที่ละทวาร มีภวังคจิตคั่นด้วย จุดประสงค์
ของการเรียนเพื่อให้เข้าใจจริง ๆ ว่า ไม่ใช่เราแน่นอน เพียงเกิดแล้วก็ดับ ตั้งแต่เข้ามา
อาหารที่รับประทานตอนเช้า ความรู้สึกตอนเช้า เวลานี้อยู่ที่ไหน ไม่มีเลย และต่อไป
ความรู้สึกขณะนี้ก็ไม่มี ซึ่งความจริงแล้วเร็วยิ่งกว่านั้นอีก คือ แม้ขณะนี้สภาพธรรมก็
ปรากฏเพียงทีละอย่าง สั้นมาก เพราะฉะนั้นสติสัมปชัญญะคือสั้นอย่างนั้น แต่กำลังรู้
สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏ ถ้าเป็นเรื่องราว อย่างที่วาทะทบท ก็คือไม่ใช่ แต่ว่ามีลักษณะที่
ปรากฏให้ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ไม่ต้องไปคิดถึงทวาร ไม่ต้องไปคิดถึงดวง ไม่ต้องไปคิดถึง
อะไรเลย แต่ความเข้าใจสภาพธรรมกำลังอยู่ตรงลักษณะที่มีจริง ๆ ซึ่งแต่ก่อนไม่เคยใส่
ใจ เย็นก็เย็นไป ร้อนก็ร้อนไป ก็เป็นเรื่องเป็นราวติดตามมาทันที พอเห็นก็เป็นเรื่องราว
ทันที พอแข็งก็เป็นเรื่องราวทันที พอได้ยินก็เป็นเรื่องราวทันที แต่เวลาที่สติเกิด ก็คือใส่

ใจในสภาพที่เป็นปรมาัตถ์ขณะนั้นคือ มีสติสัมปชัญญะที่รู้ลักษณะนั้น เพียงแต่ว่า ปัญญายังไม่เจริญถึงขั้นที่จะประจักษ์แจ้ง แต่ก็มีสมาธิเข้าใจถูกต้องว่า ถ้าสติไม่เกิด ระลึกตรงนั้น ไม่มีทางที่จะเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับ เพราะเกิดแล้วดับแล้วเร็วทุกขณะ

เป็นเราทุกที

ผู้ถาม ความมีตัวตนแทรกอยู่ตรงไหนได้บ้าง และเป็นอุปสรรคตรงไหนบ้าง

สุ. พอดีศึกษาเรื่องกิเลสก็โวยวาย มีกิเลสเยอะ เมื่อไรกิเลสจะหมด นี่ ตัวตนหรือเปล่า แต่ถ้าศึกษาว่ากิเลสเป็นธรรมดา เพราะว่าเป็นธรรม จะไม่เป็นธรรม ได้อย่างไร บังคับไม่ให้เกิดก็ไม่ได้ และปรากฏลักษณะของกิเลสชนิดไหน ก็คือ มีปัจจัยที่กิเลสชนิดนั้นที่จะเกิด ไปเปลี่ยนระดับของกิเลสตรงนั้นให้เป็นอย่างอื่น ก็ไม่ได้

นี่คือ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมแม้ขั้นคิด แต่ภายหลังที่สภาพธรรมใด ปรากฏ ก็สามารถระลึกลักษณะ เพราะว่ามีลักษณะที่ไม่ใช่เรา แต่ไม่เคยระลึก ลักษณะที่ไม่ใช่เรา เพราะเหตุว่าเป็นเราทุกที จนกว่าจะระลึกลักษณะที่ไม่ใช่เรา และค่อย ๆ เข้าใจความเป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่เราจริง ๆ เพิ่มขึ้น

ทำไมไม่ถ้าไม่เกิดปัญญา

ผู้ถาม การนั่งสมาธิ เติบงกรรมที่ถูกต้อง จะเป็นอย่างไร เพราะอย่างที่เราไปทำ ๆ อยู่ ดิฉันก็เข้าใจตามที่อาจารย์อธิบายให้ฟังว่าไม่ทำให้เกิดปัญญาอะไรเลย

สุ. แล้วไปทำไมละคะ ถ้ามีคนช่วยให้เราเกิดปัญญา กับมีคนบอกให้เรา ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เราจะตามใคร มีคนหนึ่งกับบอกให้เราทำ เราก็ทำตามเขา แต่อีกคนหนึ่งไม่ได้บอกให้ทำ แต่เขาอธิบายเหตุผลให้เข้าใจสภาพธรรม แล้วจะสนใจอย่างไหนคะ

ผู้ถาม ก็สนใจที่จะให้เกิดปัญญา

สุ. เพราะฉะนั้นก็ต้องไปยุ่งกับเรื่องที่ไม่ทำให้เกิดปัญญา

ผู้ถาม คือตามที่ดีฉันคิด มีความรู้สึกที่ว่าถ้าเพื่อว่าอยู่ในสภาพชีวิตประจำวันก็จะเป็นโทษอีกแล้ว การที่สตรียะลึกรู้สภาพธรรม

สุ. ระลึกไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้เข้าใจธรรมก่อน

ผู้ถาม ขึ้นต้นก็ต้องเข้าใจ

อยากเท่าไรก็ไม่ถึง

ตรี คนที่เพิ่งเริ่มเจริญสติปัฏฐาน หมายถึงยังไม่มีสติปัฏฐานเกิดเลย ก็อาจจะมี ความสนใจเรื่องราวของธรรม เมื่อมีการศึกษาแล้ว ก็มีความสนใจอยาก รู้ว่าสภาพธรรมตามความจริงเป็นอย่างไร ก็มีการพูดกันว่า ถ้าอยากจะรู้สภาพธรรม ก็ไม่สามารถจะรู้สภาพธรรมนั้นได้

เพราะฉะนั้นหมายความว่า บุคคลที่เจริญสติปัฏฐานขั้นต้น ๆ นี้ ไม่มีความอยากที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นหรืออย่างใดครับ

สุ. เห็นขณะนี้ เป็นสภาพธรรมหรือเปล่าคะ

ตรี เป็นครับ

สุ. แล้วก็อยากที่จะรู้ เห็นเป็นธรรมอย่างไร ใช่ไหมคะ

ตรี ครับ

สุ. ถ้าพูดถึงสภาพธรรม เราไม่ได้พูดลอย ๆ มีสิ่งที่กำลังเป็นธรรมเดี๋ยวนี้ และอยากที่จะเห็นว่า สภาพธรรมนี้เป็นธรรมอย่างไรหรือคะ

ตรี คือมีความสงสัยว่า ในสติปัฏฐานขั้นต้น จะไม่มีความอยากที่จะรู้มากขึ้น อยากจะมีสติปัฏฐานมากขึ้นเลยหรือ

สุ. คนที่เจริญสติปัฏฐานจะรู้ว่า แม้ขณะนี้ความอยากก็ไม่ใช้หนทาง

ตรี เพราะการเจริญสติปัฏฐานเป็นการละ เพราะฉะนั้นก็รู้ว่า ความอยากนี้ก็ไม่ใช้หนทาง แต่ไม่ได้หมายความว่า ความอยากจะหายไปหมด

สุ. ไม่มีทางหายเลย

สันติ เรื่องของโลกะ หลาย ๆ คนรวมทั้งผมเองก็เป็นอย่างนี้ คือ เมื่อรู้ว่าอะไร เป็นสิ่งที่ดีถ้าขณะนั้นไม่ใช่ปัญญาที่รู้เหตุผล ก็มีความต้องการ

สุ. ถึงต้องการ ก็ไม่รู้ แล้วจะไปต้องการทำไม เวลานี้ทุกคนรู้ว่า เห็นเป็น นามธรรมและไม่ใช่ว่าด้วยความต้องการ ต้องการอย่างไร ๆ ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่า เห็น ขณะนี้เป็นนามธรรม แล้วไปต้องการทำไม ต้องการพระอาทิตย์ ต้องการพระจันทร์

สันติ ก็อย่างสิ่งที่ป็นรูปธรรม ไม่เห็นมีสาระอะไร เราก็ยังต้องการ แต่เรื่องของ กุศลจิตที่ประกอบด้วยปัญญา มีคุณค่ามากยิ่งขึ้นกว่า ก็เป็นปัจจัยทำให้ต้องการ

สุ. แต่ถ้าถึงระดับขั้นสติปัฏฐาน ทุกคนจะรู้ได้เลยว่า ถึงอย่างไรก็ไม่ถึง ด้วยความอยาก อย่างไร ๆ อยากเท่าไรก็ไม่ถึง

เพราะฉะนั้น เมื่ออยากเท่าไรก็ไม่ถึง แล้วจะอยากทำไม ก็ไม่อยากจะดีกว่า เพราะอย่างไร ก็ไม่ถึงด้วยความอยาก

สันติ คุณตรึกคิดว่าจะไม่อยากต่อไปไหมครับ

ตรี มันอยากไปแล้ว ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร

สุ. สิ่งที่ผ่านมาแล้ว ผ่านไปแล้วละ โดยมากจะไปกังวล แต่จริง ๆ แล้ว ขณะนี้สภาพธรรม เป็นเครื่องสอบหรือพิสูจน์ปัญญาของเรา อยากจะเห็นสภาพธรรมที่กำลังเห็นเป็นนามธรรมหรือเปล่าละ เดียวนี้เอง จริง ๆ แล้วไม่ได้อยากเดี๋ยวนี้

ตรี ก็มีความสงสัยโดยเฉพาะเรียนเรื่องของสภาพธรรม บางอย่างก็มีคำที่มี สติที่จะรู้เห็นสิ่งนั้นได้ แต่ก็ไม่รู้ ใช่มั้ยครับ

สุ. ด้วยปัญญาระดับไหน เราก็ศึกษา ขึ้นฟัง ไม่ใช่ขึ้นนั้น ถ้ามีสติก็ต้อง ของระดับอื่น

ตรี ที่จริงก็เรียนกันมาว่า ความอยากไม่ได้เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สติปัฏฐาน เกิดเลย แต่ตามความจริง ก็มีความอยากจะรู้

สุ. พิสูจน์เดี๋ยวนี้ กำลังเห็น อยากหรือเปล่าที่จะรู้ มีใครอยากที่จะรู้บ้างไหม ขณะนี้ที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้

ค่อย ๆ เข้าใจความจริง ๑

ผู้ถาม การศึกษาธรรมที่เป็นรายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นชื่อ เป็นจำนวน เป็นเรื่องราว ทำให้เรามีข้อมูล มีความรู้ความเข้าใจมาก ๆ ที่จะพิจารณาธรรมได้ เมื่อสติเกิดขึ้น จะทำให้ระลึกได้ละเอียดมากขึ้นหรือเปล่า

สุ. ธรรมลึกซึ้ง ขณะนี้ที่กำลังปรากฏ มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นแค่ไหน เริ่มจากการเป็นปกติในชีวิตประจำวัน มีสภาพธรรมปรากฏเป็นเครื่องทดสอบว่า ที่เราเรียนมาทั้งหมด เราเข้าใจแม้ในเบื้องต้นว่าเป็นธรรม และต่อไปก็คือว่า เป็นสภาพที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม

เพราะฉะนั้นความรู้ของเราตามลำดับ เราอาจจะเรียนมาก และสิ่งที่เราเรียนไปแล้ว ก็ทำให้เราสามารถเข้าใจสภาพที่กำลังมีอยู่มากหรือน้อยตามระดับการสะสมมา ถ้าเป็นผู้ที่สะสมมา เพียงพบพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือสาวก แล้วก็ได้ฟังพระธรรมสั้น ๆ ท่านก็สามารถเข้าใจสภาพในขณะนี้ ตรงและแทงตลอดในความไม่เที่ยง การเกิดดับทุกอย่างได้ จนรู้แจ้งอริยสัจธรรม

เพราะฉะนั้นเมื่อเราศึกษาพระธรรม จุดประสงค์ก็คือ เพื่อเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ถ้าไม่มีการตรัสรู้ ก็จะมีเพียงสมถภาวนา การที่จะระงับไม่ให้อกุศลจิตเกิด จนกระทั่งสามารถสงบมั่นคงเป็นสมาธิขั้นต่าง ๆ แต่ผู้นั้นก็ไม่ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และไม่ได้เป็นสาวกด้วย เพราะเหตุว่าไม่สามารถมีความเห็นถูก เข้าใจถูก ในลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเกิดดับ

เพราะฉะนั้นยุคของเรา เป็นยุคที่ห่างไกลพระผู้มีพระภาคถึง ๒,๕๐๐ กว่าปี แต่ก็ยังมีคำสอนเป็นศาสดาแทนพระองค์ เพราะฉะนั้นการที่เราศึกษาธรรม เราก็ต้องเข้าใจสิ่งที่กำลังปรากฏว่าเป็นธรรม ไม่ลืม เวลาที่ศึกษาแล้ว ไม่ลืมว่า ทุกขณะที่เห็น ทุกขณะที่ได้ยิน เป็นธรรม ตรงตามที่เราได้เข้าใจ แต่การที่เราจะรู้รายละเอียด เช่น จิตดวงนี้มีเจตสิกเกิดร่วมด้วยเท่าไร ไม่ใช่วิสัยของเรา

มีใครบ้างที่จะรู้ว่า ขณะนี้มีผัสสเจตสิก เวทนาเจตสิก สัญญาเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ชีวิตินทริยเจตสิก มนสิการเจตสิก เกิดกับจิตเห็น เพราะยังไม่มีรู้เลย

ว่า เห็นเป็นจิตอย่างไร ฟังมาก็ว่า จิตเป็นนามธรรม เป็นธาตุรู้ เป็นสภาพรู้ แต่ลักษณะล้วน ๆ ของธาตุรู้หรือสภาพรู้ไม่ได้ปรากฏชัดเจนแจ่มแจ้งกับสติปัฏฐานที่เพิ่งเริ่มเกิด

แต่ว่าความรู้ที่มีแม้เพียงน้อยนิดในขณะนี้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิด แล้วสามารถเห็น สามารถได้ยิน สภาพธรรมนี้มีจริง ก็ทำให้เราไม่หวั่นไหว หรือไม่คลอนแคลนที่จะรู้ว่า การศึกษาของเราทั้งหมดก็เพื่อค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้นวันหนึ่ง เราอาจจะเรียนเรื่องนี้มากมาย แต่วันนั้นมีขณะที่สติเกิด ระลึกลักษณะของสภาพธรรมหรือเปล่า นี่ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า การเรียนของเราทำให้เกิดความเข้าใจมั่นคงที่จะศึกษา “ศึกษา” ที่นี้คือ มีสภาพธรรมปรากฏ ศึกษา คือค่อย ๆ เข้าใจความจริงของสภาพธรรมนั้นตรงกับที่เราได้เรียน

นี่ก็เป็นเรื่องที่เราคงเคยฟังมาแล้วมาก ไม่ใช่ไม่เคยฟังเลย แต่ถ้าทราบใดที่สติปัฏฐานไม่เกิด สิ่งที่เราฟังมาก็ผ่านไป ๆ แล้วค่อย ๆ เป็นสังขารขันธ์ปรุงแต่ง ที่สติจะเกิดในขณะไหนก็ได้ แม้ในขณะนี้ ที่จะเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นเรื่องยาก เพราะเหตุว่าขั้นการศึกษาก็ทราบว่า สภาพธรรมเกิดดับสืบต่อเร็วมาก เร็วจนกระทั่งยากที่จะรู้ว่า ที่เราได้ศึกษามาแล้ว ก็เพื่อประโยชน์ที่สติจะเกิด เริ่มระลึกลักษณะของสภาพธรรมทีละอย่างทีละอย่าง

เราไม่สามารถจะไปรู้อย่างผู้ที่ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกที่เป็นพระอรหันต์ ที่จารึกคำสอนจนกระทั่งถึงเรา เราไม่รู้ไม่เท่าท่านเหล่านั้นแน่นอน แต่เราก็มีความสามารถที่จะเข้าใจในสิ่งที่กำลังปรากฏ ขั้นที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรมก่อน ไปเรื่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อย

เพราะฉะนั้น การเรียนก็จะทำให้วันหนึ่ง ๆ สภาพธรรมที่ปรากฏ โดยเราไม่สามารถจะรู้ได้ว่า สภาพอะไร ขณะไหน ปรากฏในลักษณะอย่างไร เพราะว่าทุกอย่าง เป็นสิ่งที่มีจริง เราจะไปเลือกให้สิ่งนั้นเกิดปรากฏ สิ่งนี้เกิดปรากฏไม่ได้ เพราะว่าทุกอย่างที่สติเกิดระลึก ปัญญาสามารถค่อย ๆ รู้ จนกระทั่งคลายความเป็นเรา หรือคลายความเป็นตัวตนได้ แต่ต้องเป็นเวลาที่ยาวนาน

แต่ให้ทราบว่า ธรรม คือ สิ่งที่มีจริง พระปัญญาคุณตรัสรู้ความจริงของสภาพ ธรรมโดยถ่องแท้ โดยละเอียด โดยสิ้นเชิง แล้วทรงแสดงทั้งหมดเพื่อเกื้อกูลแก่สัตว์โลก สามารถอบรมเจริญปัญญาได้ตามได้

พิสูจน์ด้วยตัวเอง เป็นปัจจัยตั้ง ปัญญาของใครก็ของคนนั้น แล้วไม่มีการ ท้อถอยเลย เพราะเหตุว่าเมื่อเราได้มาถึงการที่ได้ฟังพระธรรม และสามารถเข้าใจพระ ธรรมในขณะที่กำลังปรากฏ ก็รู้ว่าเป็นธรรม ที่มีจริง นี่ก็เริ่มต้น และก้าวไปเรื่อย ๆ

ค่อย ๆ เข้าใจความจริง ๒

ตรี การพิจารณาธรรม เราจะพิจารณาจากสิ่งที่เราเรียนมาหรือพิจารณา จากสภาพธรรมที่กำลังปรากฏกับสติครับ

สุ. ทั้ง ๒ อย่างคะ คือ ถ้าสติปัญญาฐานยังไม่เกิด เราก็ใคร่ครวญพิจารณา ลักษณะของสภาพธรรมที่เราได้ยินโดยประการต่าง ๆ เพราะเหตุว่าสภาพธรรมเดียวมี ระดับตั้งแต่ขั้นต้นจนกระทั่งขั้นสูงสุด เช่น สติปัญญาหรือวิริยเจตสิกก็ตาม ก็เป็นมรรคมี องค์ ๘ แม้ขณะที่กำลังฟัง ก็มีวิริยะขั้นฟัง เกิดกับจิต

เพราะฉะนั้นทุกอย่างไม่ใช่เพียงฟัง ถ้าฟังแล้วไม่ไตร่ตรอง ไม่พิจารณา ความ เข้าใจก็ต้องน้อยมาก หรืออาจจะไม่เข้าใจเลยก็ได้ อย่างบางคนที่ได้ยินว่า นามธรรม รูปธรรม เขาก็ผ่านไปเลย ไม่ใช่ไม่ได้ยิน ได้ยินนามธรรม ได้ยินรูปธรรม แต่ก็ผ่านไป

อีกคนหนึ่งก็ได้ยิน แล้วก็คิด นามธรรมเป็นอย่างไร รูปธรรมเป็นอย่างไร ค่อย ๆ พิจารณาเข้าใจขึ้น อีกคนก็ได้ยินอะไรทั้งหมดในพระไตรปิฎก ก็พิจารณาสิ่งที่ได้ยินได้ ฟังประกอบกัน นามธรรมมีอะไรบ้าง เป็นปัจจัยซึ่งกันและกันอย่างไร สภาพนี้เป็น ปัจจัยแก่สภาพนั้นโดยปัจจัยอะไร แม้แต่ผัสสเจตสิกก็เป็นปัจจัย โดยเป็นอาหารปัจจัย เป็นผัสสาหาร

คือ ไม่ทิ้งสิ่งที่เราได้ยินได้ฟัง แล้วก็พยายามเข้าใจ จนกระทั่งสามารถที่จะ ค่อย ๆ มีความเข้าใจในสิ่งซึ่งเราไม่เคยเข้าใจมาก่อน ซึ่งจะทำให้มีการระลึกได้ นี่เป็น สิ่งสำคัญ

สำหรับการระลึก อย่าคิดว่า ยากมาก การรู้ต่างหากที่ยาก เพราะเหตุว่าสติจะเกิดได้ในขณะที่กำลังเห็น เป็นสติสัมปชัญญะ ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีความคิดเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น เหมือนอย่างกับว่าเวลานี้ เราเห็น และเราก็ผ่านการเห็นมามาก แต่ขณะใดที่ค่อย ๆ เข้าใจไม่ต้องกล่าวเป็นคำเลยว่า สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง นี่คือ คำพูด แต่เวลาที่ไม่พูด ก็รู้ว่า นี่เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง

แล้วก็มีสภาพเห็น ซึ่งกำลังเห็นสิ่งนั้น ในขณะที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งกำลังเป็นอารมณ์ที่จิตหรือสติกำลังระลึก และปัญญาค่อย ๆ เข้าใจขึ้น นั่นคือ สติปัฏฐาน ไม่ใช่เป็นแต่เพียงชื่อที่เราเรียกว่า สติปัฏฐาน แล้วก็หาว่า สติปัฏฐานอยู่ที่ไหน แต่สติปัฏฐานก็อยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อยู่ที่มีสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ในขณะนี้ได้

อย่างทางกายที่เคยยกตัวอย่าง วันหนึ่ง อ่อน แข็ง หลายครั้ง ก็ผ่านไป กายวิญญารู้แล้ว ก็หมดไปอย่างรวดเร็ว เพราะเหตุว่าสภาพธรรมทุกอย่างเกิดแล้วดับไปเร็วมาก แต่ขณะใดที่กำลังค่อย ๆ เข้าใจลักษณะที่แข็ง ไม่มีเราตรงนั้น แข็ง คือ เป็นแข็ง

เข้าใจว่า แข็ง ขณะที่ปรากฏ เป็นสภาพธรรม และขณะที่มีสภาพที่รู้แข็ง ลักษณะที่รู้แข็ง ก็มีจริง ๆ จนกว่าธาตุรู้หรือสภาพรู้จะเปิดเผย เพราะเหตุว่าปรากฏทางมโนทวารกับปัญญา ที่สามารถรู้ในขณะนั้นได้ เมื่อสภาพนั้นปรากฏ

แต่ไม่ใช่เราพยายามด้วยความเป็นเรา ที่จะรู้ เพราะเหตุว่า ขณะนั้นกันทันที่ถึงแม้ว่า เราจะเหมือนรู้มาก แต่ก็เห็นเราทั้งหมด ไม่ใช่การเริ่มรู้ตั้งแต่ต้นว่า สติเกิด

เพราะฉะนั้นสติต่างหาก ที่กำลังรู้แข็ง

สติต่างหาก ที่กำลังรู้ลักษณะสภาพของความรู้สึกลึก

สติต่างหาก ที่กำลังระลึกลักษณะของโลหะหรือโลหะ

ซึ่งเราไม่ต้องเรียกชื่อ แต่ลักษณะที่ติดข้อง ลักษณะที่เพติดเพติดนั้น มี และสติที่กำลังระลึกลักษณะนั้นว่า เป็นสิ่งที่มีจริง มีลักษณะอย่างนั้น ถ้าเป็นความชุ่มเคื่องใจ สติที่ระลึกลักษณะสภาพนั้นซึ่งกำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้นก็เป็นปกติ ที่หลงลืมสติเป็นอย่างหนึ่ง และเวลาที่สติเกิดก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง คือ กำลังมีสภาพนั้น ที่กำลังค่อย ๆ เข้าใจขึ้นทีละเล็กทีละน้อย เป็นปกติ ถ้าผิดปกติ ผ่งไว้ด้วยอะไร แม้ผิดปกติสักนิดเดียว

เพราะฉะนั้นหนทางนี้ เป็นหนทางละโลภะ เพราะเห็นโลภะมากขึ้น ถ้าไม่เห็นโลภะเลย ปฏิบัติไป ทำไป ใครก็ตาม แล้วจะละโลภะได้อย่างไร ไม่เห็นเลย อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ แต่ที่จะรู้ได้ คือ โลภะแผ่ละเอียดยื่นเพียงไร ก็ไม่พ้นปัญญา ที่สามารถจะรู้ว่าขณะนั้นเป็นโลภะ

เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องเห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง ทุกขสัจ ทุกขสมุทัยสัจหมดเมื่อไร ไม่มีในขณะที่ยังสภาพของสังขารธรรมปรากฏ ขณะนั้นก็สมารถที่จะโน้มไปสู่พระนิพพานได้ แต่ก็ต้องเป็นปัญญาที่ค่อยๆ เข้าใจสภาพธรรมขึ้นตั้งแต่ขั้นต้น ถ้าไม่มีความเข้าใจ อย่าไปทำอะไรเลย ไม่มีประโยชน์ หรือถ้าเราเรียนไปเท่าไร แต่เราไม่เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็เหมือนใบลานเปล่า

อะไรปิดบังสภาพธรรม

พองจันทร์ ขอให้ท่านอาจารย์ขยายความที่ว่า สภาพรู้ที่เปิดเผยต่อสภาพธรรม
สุ. เวลาอะไรปิดบังสภาพธรรมไว้ ก็สภาพธรรมเกิดดับ แล้วทำไมไม่ปรากฏ เพราะอวิชชา ความไม่รู้ และเมื่อมีความรู้เกิดขึ้น ค่อยๆ ให้สิ่งที่ปิดบังออกจากการที่จะปิดบังทีละเล็กทีละน้อย และที่ปิดบังนี้ปิดบังอย่างสนิทมาก อวิชชาปิดบังอย่างทึบ อย่างสนิทมาก เพราะฉะนั้นกว่าปัญญาจะค่อยๆ เข้าใจ พร้อมทั้งจะให้สภาพธรรมนั้นเปิดเผย ก็ต่อเมื่อถึงระดับที่ปัญญาถึงกาลที่วิปัสสนาญาณจะเกิด

เพราะฉะนั้นขณะที่เป็นวิปัสสนาญาณ ขณะนั้นหมายความว่า มีสภาพธรรมที่ปรากฏทางมโนทวารกับปัญญา ไม่มีอะไรที่จะปิดบังได้อีกต่อไปในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ขั้นต้นเป็นนามรูปปริจเฉทญาณ

นี่นา แต่ยังไม่รู้นามธรรมและรูปธรรมต่างกัน

สุ. สภาพธรรมไม่เปลี่ยนลักษณะเลย เวลาที่โทสะเกิด ทุกคนรู้จัก เป็นเรา หรือว่าเป็นสติที่ระลึกลักษณะโทสะ นี่คือการต่างกัน เวลาที่มานะเกิดขึ้น ลักษณะของมานะก็ไม่เปลี่ยน สามารถทำให้คนรู้ว่า ขณะนั้นกำลังกระด้างด้วยความเป็นเราที่มีความสำคัญมาก เพราะฉะนั้นขณะนั้นก็คือ เป็นเราที่รู้ ไม่ใช่สติที่ระลึก

เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะมีการฟังธรรม ตราบใดที่สติปัฏฐานยังไม่เกิด หมายความว่าเรามีความเข้าใจขั้นการฟัง แล้วเวลาที่สภาพธรรมเกิด ก็อาจจะมีการระลึกรู้เล็กน้อย แต่ขณะนั้นเป็นเราที่จำชื่อ หรือว่าเป็นสติที่เกิดขึ้นเอง แล้วก็ระลึกลักษณะนั้น รู้ว่าขณะนั้นเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง

คือ ถ้าเป็นสติปัฏฐานก็就会有ความเข้าใจว่า สิ่งที่เคยมีเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เป็นธรรมอย่างหนึ่ง ๆ แล้วแต่สติจะระลึกมากน้อยเท่าไร ก็เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่งที่สติระลึก

เพราะฉะนั้นก็เป็นปัญญาของคนนั่นเอง แต่ในขั้นต้นจะน้อยมาก จนเกือบจะไม่รู้สึกว่าเป็นปัญญา เพราะเหตุว่าขณะเห็นเดี๋ยวนี้ เกิดแล้ว ดับแล้ว เร็วมาก ฉันทิใด สติปัฏฐานที่เกิด เร็วมาก ก็ดับไป และน้อยมากเช่นนั้น

ไม่เหมือนกับเห็นซึ่งเกิดบ่อย ๆ เกิดแล้วก็เกิดอีก เกิดแล้วก็เกิดอีก ดับไปแล้วก็เกิดอีก เราก็รู้ว่า เห็นเป็นอย่างนี้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ใช่สติปัฏฐานที่รู้ลักษณะของสภาพที่เป็นนามธาตุซึ่งเห็น

เพราะฉะนั้นก็ต้องเข้าใจด้วยตัวเองว่า ขณะไหนมีการระลึกซึ่งเป็นสัมมาสติ ไม่ใช่เพราะเราต้องการ หรือเราพยายามจะดู แต่ว่าขณะนั้นสติเกิดจึงระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมหนึ่ง มีลักษณะอย่างนั้น ลักษณะนั้นไม่ใช่แขน ไม่ใช่มือ ไม่ใช่เท้า ไม่ใช่โต๊ะ ไม่ใช่เก้าอี้ ลักษณะของสภาพนั้น คือ แข็ง ที่เป็นปรมาัตถธรรม

เพราะฉะนั้นเวลาที่สติปัฏฐานเกิด ก็จะมีการระลึกรู้ลักษณะของปรมาัตถธรรม ตอนแรกเกือบจะไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า เป็นสติปัฏฐานหรือเปล่า แต่ถ้ามีความเข้าใจเป็นปัจจัย สติก็เกิดโดยไม่ตั้งใจ ขณะใดที่เป็นสภาพธรรมที่ระลึกโดยไม่ตั้งใจ ขณะนั้นก็ เป็นสัมมาสติของมรรคมงคล ๘ แต่หลังจากนั้นแล้ว ตัวตนก็จะแทรกเข้ามาได้มากมาย

เพราะฉะนั้นก็จะรู้จริง ๆ ว่า กว่าจะถึงขณะที่สติปัฏฐานเกิด ซึ่งปัญญาจะเริ่มเจริญอีกขั้นหนึ่ง คือ รู้จักตัวจริงของสภาพธรรม ไม่ใช่เพียงรู้จักชื่อ แต่รู้จักตัวจริง ๆ ขณะนี้เป็นธรรมทั้งหมด เป็นตัวจริงทั้งหมด แล้วแต่สติจะเกิดหรือไม่เกิด ถ้าสติเกิด ก็คือ เริ่มจะรู้จักสภาพธรรมนั้นจนกว่าจะชิน จนกว่าจะประจักษ์แจ้งในความเป็นนามธรรมกับรูปธรรม

เหมือนการลิกของด้ามมีด

อ้วน เมื่อก็นี้ท่านอาจารย์ยกตัวอย่างว่า ถ้าโทสะเกิด ถ้ารู้ว่าเราเป็นโทสะ หรือขณะนั้นสติระลึกได้ว่า นั่นคือ สภาพธรรมแต่เป็นเพียงขั้นต้น อันนี้แทบจะไม่รู้ลิกเลย ว่าเป็นปัญญา จะหมายความว่าอย่างไรคะ

สุ. ที่ว่าเป็นปัญญา ต้องเป็นความรู้ว่า เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม คือ ลักษณะของนามธรรม เรารู้โดยชื่อแต่สภาพที่เป็นธาตุรู้ล้วน ๆ ซึ่งไม่มีอะไรเจือปนเลย เอาทุกอย่างออกจากโลกในขณะนี้หมด ไม่มีพระเซตวัน ไม่มีเสียง ไม่มีแข็ง ไม่มีอะไรเลย แต่ยังมีธาตุรู้

เพราะฉะนั้นลักษณะของธาตุรู้ ซึ่งเป็นมโนทริย เป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นกว่าจะ รู้ความเป็นใหญ่ของสภาพที่สามารถรู้ได้ทุกอย่าง ก็ต่อเมื่อค่อย ๆ เข้าใจว่า ลักษณะของสภาพรู้ ไม่ใช่เราที่กำลังเห็น แต่เป็นสภาพรู้ หรือธาตุรู้

เพราะฉะนั้นการที่จะรู้ว่า มีการระลึกหรือไม่ ก็คือว่า ไม่เคยใส่ใจหรือเกิดการ ระลึกแม้ชั่วเล็กน้อยเลยว่า ขณะนี้ที่กำลังเห็นเป็นสภาพธรรม ถ้ามีการค่อย ๆ เข้าใจที ละน้อยว่า ขณะนี้เป็นสิ่งที่มีจริงที่ปรากฏเมื่อมีจักขุปสาท ชาติก่อน ๆ ก็โกฏ ก็คือสิ่งที่ กำลังปรากฏกับธาตุที่เห็น ข้างหน้าต่อไปก็จะมีอย่างนี้แหละ แต่ว่าเป็นสภาพธรรมที่ เกิดดับจนกว่าจะประจักษ์ความจริง

อ้วน แล้วอย่างนี้จะเบาบางมาก จนกระทั่งยังไม่สามารถเรียกได้ว่า ปัญญา หรือคะ

สุ. คุณอ้วนจับมีด มีมีดอยู่เล่มหนึ่ง ตอนไม่ได้จับกับตอนจับต่างกันไหม ต่างกัน และจับจนกว่าจะลิก และตอนที่กำลังจับ รู้ใหม่ว่าลิกก็เปอร์เซ็นต์ ๑ ในล้าน ๑ ในแสนโกฏเท่าไร เช่นเดียวกัน ปัญญาก็เหมือนกัน

เดือดร้อนเมื่อไหร่คือ...เรา

นี่นา ไม่ต้องบอกว่า รู้ลักษณะของโลภะ หรือโทสะ มานะ ยากไป เวลาเริ่มศึกษาใช้ไหมคะ

สุ. ไม่มีกฎเกณฑ์เลย เพราะฉะนั้นก็เป็นผู้ที่ศึกษาธรรมด้วยความเข้าใจ ไม่มีเครื่องกัน ที่เป็นเรา ที่อยากจะรู้ เพราะเราอยากจะรู้ ก็ไม่รู้ แต่การที่เราฟังแล้ว เข้าใจ ต้องมีขณะที่สัมผัสสติเกิด แต่เมื่อไร ไม่มีใครสามารถรู้ได้ ถ้าอยากปั๊บ ไม่รู้แล้ว

อยากจะมีสติตรงนั้น ก็คือ ไม่มี แต่เวลาที่มีความเข้าใจขึ้นและสัมผัสสติเกิด ขณะนั้นจะรู้ได้เลยว่า เป็นอนัตตา เพราะฉะนั้นก็จะมี ความเข้าใจสภาพธรรม โดยความเป็นอนัตตาตั้งแต่ต้น และโดยการละตั้งแต่ต้นด้วย เพราะเหตุว่าเรื่องของ การละ เป็นเรื่องที่ยากที่สุด โลภะเกิดเดี๋ยวนี้ ละได้ไหม ไม่ว่าเรื่องอะไรทั้งนั้น ละสักหน่อยก็ ยังละไม่ได้ ความที่เขาสะสมมามาก เพราะฉะนั้นก็เห็นกำลังของโลภะว่า มีทุกอย่าง เป็นอารมณ์ได้ เว้นโลกุตตรธรรม

โลภะเป็นสภาพธรรมที่ติดข้อง ถ้าไม่รู้ เราก็ทำตามโลภะไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นต้องศึกษาไป โดยรู้ว่าทุกคนมีอกุศลเป็นของธรรมดา ถ้าเดือดร้อนกับ อกุศลเมื่อไร เมื่อนั้นก็คือเรา ไม่ได้เข้าใจว่าเป็นอนัตตา ไม่ได้เข้าใจว่าเป็นธรรม แต่ ถ้าขณะใดมีการระลึกได้ว่า เป็นธรรม จะเพียงขึ้นคิด ขณะนั้นก็เป็นกุศลระดับหนึ่ง ซึ่ง ทำให้จิตสงบได้ แต่ปัญญาไม่สามารถรู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่เรา

กุศลหลายชั้น หลายระดับ ซึ่งเราไม่สามารถกะเกณฑ์ได้ว่า ขณะนี้ให้เป็นกุศล ขณะนั้นให้เป็นอกุศล หรือขณะที่เป็นอกุศล ขอให้เป็นอกุศลน้อย ๆ และขอให้กุศลเกิด แทน คือ เป็นเรื่องของปัญญาที่ค่อย ๆ มั่นคงในความเป็นอนัตตาขึ้น ก็จะทำให้เราไม่ เดือดร้อนเวลาที่อกุศลจิตเกิด หรือบางคนพอเรียนเรื่องอกุศล ก็กลัวอกุศลเหลือเกิน กลัว ก็คือ เรากลัว ยังมีเราอยู่

แต่อกุศลยังยืนหรือเที่ยงหรือเปล่า และเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุ ปัจจัยแล้วก็ดับ แล้วใครไม่มี ถ้ารู้ตามความเป็นจริงอย่างนี้ เราก็ไม่เดือดร้อน เดียวก็ จะมีคนบอกว่า ถ้าอย่างนั้นก็เป็นอกุศลไปเรื่อย ๆ หรือเป็นอกุศลมากขึ้น นั่นคือ

ไม่เข้าใจการสะสมของปัญญา ซึ่งเป็นสังขารขั้นต้น ต้องไม่ลืมว่า อวิชชานำมาซึ่งอกุศลทั้งปวง และวิชา ก็นำมาซึ่งกุศลทั้งปวงด้วย

หย่อนไป ตึงไป

ชิน ช่วยขยายอีกครั้งที่ว่า ไม่หย่อน และไม่ตึงค่ะ

สุ. กิเลสมีก็มีไป หย่อนไหม ช่วยไม่ได้ กิเลสจะเกิดก็เกิดไป ธรรมก็ไม่ต้องฟัง ไม่ต้องอบรม

ชิน หย่อนค่ะ

สุ. และถ้าตึงก็อยากจะให้วันนี้มีกุศลมาก ๆ หรือให้มีปัญญามาก ๆ ให้สติพื้นฐานเกิดมาก ๆ ตึงไหม

ชิน ตึงค่ะ

สุ. แล้วเมื่อไรจะไม่ตึง ไม่หย่อน มีไหม

ชิน เมื่อเข้าใจขณะนั้น

สุ. สัมมาสติเกิดเมื่อไร มัชฌิมาปฏิบัติ

ชิน อาจารย์พูดถึงมัชฌิมาปฏิบัติ คือถึงมรรคแล้ว

สุ. ไม่ค่ะ สติพื้นฐานเกิดก่อน

ชิน แคสติพื้นฐานก็ไม่หย่อน ไม่ตึงแล้ว

สุ. ไม่อย่างนั้นจะทำอะไรได้ ก็ทำอย่างนี้ไป เดี่ยวรัก เดี่ยวชัง เดี่ยวโลภ เดี่ยวโกรธ เดี่ยวหลง ไปเรื่อย ๆ ถ้าคุณชินรู้สึกว่าคุณห่อหุ้ม อยากจะให้ เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ ทำอย่างไร ทานน้อย ๆ หรือว่าอย่างไร หรือพยายามหลีกเลี่ยงของที่ชอบ

ชิน ไม่ค่ะ

สุ. เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรา ยังมีเราที่จะเลือก ถ้ายังมีเราที่จะเลือก ขณะนั้นก็ไม่มี การเข้าใจสภาพธรรมพอ ที่สัมมาสติจะเกิด และไม่สามารถจะรู้ด้วยว่า

สัมมาสติเป็นอนัตตา เพราะว่ากำลังเป็นเราที่จะจัดการ แต่ถ้ามีความเข้าใจจริง ๆ ก็คือว่า แม้แต่จิต ๑ ขณะที่จะเกิดเดี๋ยวนี้ก็มีปัจจัย จึงเกิด

ธรรมที่น่าออก

ผู้ถาม ในชีวิตประจำวัน ขณะที่เรามีชีวิตอยู่ แทบจะทั้งวันเลย เป็นไปด้วยโลภะบ้าง โทสะบ้างและโมหะบ้าง ถ้าเราเจริญกุศลบ่อย ๆ เนือง ๆ ในเรื่องทาน เรื่องศีล ก็คงไม่เป็นเหตุปัจจัยเพียงพอใช่ไหมคะ ที่จะทำให้ออกจากสังสาระ เพราะฉะนั้นเหตุปัจจัยที่สำคัญที่น่าออกจากสังสาระ ก็คงเป็นการศึกษาพระธรรมในเรื่องพระอภิธรรมให้เข้าใจ ที่นี้ในการศึกษาพระอภิธรรมให้เข้าใจ จะต้องเริ่มจากการศึกษาเรื่องราวอย่างไบบ้างคะ

สุ. ทุกคนพูดถึงชีวิตประจำวัน ซึ่งก่อนการตรัสรู้ก็มีการเจริญกุศลประการต่าง ๆ เช่น ก่อนการประสูติ การตรัสรู้ การทรงแสดงธรรม ทานก็มี เป็นของประจำโลก ศีลก็มี สมถภาวนาความสงบของจิตก็มี แต่ไม่มีใครสามารถรู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่มีหนทางที่ทาน หรือศีล หรือสมถภาวนาจะทำให้เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ จนกว่าผู้ที่ได้สะสมบารมีพร้อมที่จะตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลใด ก็จะมีการตรัสรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แล้วก็ทรงแสดงหนทางเพื่ออุปการะสัตว์โลก ให้สามารถอบรมเจริญปัญญา ให้สามารถรู้แจ้งสภาพธรรมนั้นด้วย

เพราะฉะนั้นกาลที่มีการประสูติ การตรัสรู้ การทรงแสดงธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่มีบุญที่ได้สะสมมาแล้ว ก็มีโอกาสนี้แม้ว่า เหตุการณ์จะผ่านไปถึง ๒,๕๐๐ กว่าปี แต่ก็ยังมีโอกาสได้ฟังพระธรรมที่สืบทอดกันมา จากการทรงแสดงธรรมของพระองค์ ก็ยังเป็นโอกาสสำหรับผู้ที่จะได้ฟัง ได้ศึกษา ได้เข้าใจ

เพราะฉะนั้นในพระไตรปิฎกทรงแสดงธรรมทุกประการ เรื่องของทานก็ละเอียดมาก เพราะเป็นเรื่องของจิต ถ้าเป็นผู้ที่ไม่เข้าใจความละเอียดของธรรม ก็จะเป็นเพียง

การให้ทานเท่านั้น แต่ถ้าเป็นผู้ที่เข้าใจความละเอียดของธรรม ก็จะมีสภาพของจิตในขณะที่กำลังให้ทานด้วย

นี่เป็นประโยชน์ด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ว่าเราให้ทานเหมือนเดิม แต่ไม่สามารถเข้าใจสภาพของจิตในขณะที่กำลังให้ทาน

เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นกุศลระดับใดทั้งสิ้น ก็ไม่ใช่ว่าเมื่อเข้าใจพระธรรมแล้วก็จะไม่มีกุศลแบบนั้นอีกต่อไป คือ จะไม่มีทาน ไม่มีศีล ไม่มีสมณะ ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ปัญญาสามารถทำให้สามารถละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นเรา หรือเป็นตัวตน

เพราะเมื่อศึกษาพระอภิธรรมแล้ว ก็จะเข้าใจได้ว่า ทำไมจึงเรียก “อภิ-ธรรมะ” เพราะเหตุว่าเป็นสภาพธรรมที่ละเอียดมาก เมื่อตรัสรู้แล้วก็ทรงแสดงความจริงของสภาพธรรมนั้น ซึ่งใครก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความจริงนั้นได้

ด้วยเหตุนี้ ความจริงนั้นจึงเป็น “อภิ-ธรรมะ” ด้วยความละเอียดยิ่ง ด้วยความประเสริฐยิ่ง ที่สามารถทำให้ผู้ที่ได้ศึกษา มีโอกาสได้เข้าใจสภาพธรรมแท้จริงๆ เป็นธรรม ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่เป็นของใคร ทุกขณะในขณะนี้ เป็นสภาพธรรมที่เกิดแล้วปรากฏ ถ้าสิ่งใดขณะนี้ไม่ปรากฏ หมายความว่าสิ่งนั้นยังไม่ได้เกิด จึงไม่ได้ปรากฏ หรือมีจะนั้นสิ่งนั้นก็เกิดแล้วดับไปแล้ว โดยที่ไม่กระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นอายตนะที่จะทำให้สภาพธรรมนั้นปรากฏ

เพราะฉะนั้นการศึกษาธรรม ก็จะทำให้เข้าใจความหมายของธรรม หรือตัวธรรม ตั้งแต่เกิดจนตายไม่เคยขาดธรรมเลย เพียงแต่ปัญญาของผู้ที่เริ่มศึกษาสามารถเข้าใจธรรมได้มากน้อยแค่ไหน เพราะเหตุว่าพระธรรมที่ทรงแสดง มีทั้งขั้นปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ถ้าไม่อาศัยคำ ก็ไม่มีการเข้าใจลักษณะสภาพของธรรมซึ่งหลากหลาย เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม เป็นนามธรรม คือ จิต และเจตสิกประเภทต่าง ๆ เป็นรูปต่าง ๆ ด้วย

เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยคำหรือบัญญัติ เพื่อให้ผู้ที่ได้ฟังมีโอกาสเข้าใจความหมายของคำนั้นว่า หมายความว่าถึงสภาพธรรมใด แต่เพียงเข้าใจคำ ไม่ทำให้เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ จนกว่าผู้ที่ศึกษาเข้าใจจริงๆ ว่า พระธรรม

ทั้งหมด ทรงแสดงเรื่องของสภาพธรรมที่มีจริงทุกขณะในชีวิตประจำวัน เมื่อนั้นความเข้าใจสภาพธรรมของเขา ก็จะละเอียดขึ้น แล้วก็รู้ว่า การฟัง เป็นแต่เพียงแนวทางที่จะทำให้ปัญญาค่อย ๆ เจริญ ค่อย ๆ อบรมจนกว่าสามารถประจักษ์ความจริงของสภาพธรรมตามที่ทรงตรัสรู้และทรงแสดง ซึ่งก็ต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานมาก

ได้คุยกับท่านผู้หนึ่งระหว่างที่รับประทานอาหารเช้า ในเรื่องของสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็ได้ยินเรื่องรูปารมณฺ์ สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาตลอดมา หรือตลอดไปอีก แต่การที่จะค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ไม่มีทางอื่น ไม่ใช่ด้วยความมีตัวตน ที่พยายามจะไปจ้อง หรือพยายามทำอย่างอื่น ที่จะให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าเป็นอย่างนั้นไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา แต่เป็นความเข้าใจว่า เราสามารถที่จะทำ ที่จะให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมได้

เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นการฟังที่ละเอียดขึ้นที่จะรู้ว่า ปัญญาอะไร และปัญญาจะอบรมได้อย่างไร คือรู้ว่า ปัญญาต้องรู้สิ่งที่กำลังปรากฏได้ ถ้าไม่สามารถจะรู้ได้ ก็หมายความว่า ไม่ใช่ปัญญาระดับที่สามารถเข้าใจลักษณะของสภาพธรรม เป็นแต่เพียงปัญญาที่เกิดจากการฟัง การคิด การไตร่ตรอง ซึ่งไม่มีใครบังคับว่า อย่าคิด อย่าไตร่ตรอง ไม่ได้เลย เพราะเหตุว่าไม่มีเรา ไม่มีตัวตนสักขณะเดียวซึ่งจะไปสั่ง หรือไปทำให้เกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น แต่สภาพธรรมทุกขณะที่ปรากฏ เกิดแล้ว ต้องทราบว่ที่ปรากฏ เกิดแล้ว ตามเหตุตามปัจจัย

เพราะฉะนั้นก็น่าจะเบาใจ คือ ไม่ต้องไปทำอะไรเลย แต่ว่าสะสมโดยการฟัง ให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังมีให้มันคง จนกระทั่งสามารถเห็นความต่างของปัญญาซึ่งเกิดร่วมกับสติในขณะที่ฟังว่า ต่างกับปัญญาขณะที่เกิดร่วมกับสติสัมปชัญญะในขณะที่ระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่ได้ฟังมานานแล้ว

แม้ในขณะนี้ก็มี กำลังปรากฏ ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยว่า มีปัจจัยพร้อมพอที่สติปัฏฐานจะเกิด ระลึกลักษณะของสภาพธรรมหรือยัง และเมื่อสติปัฏฐานเกิดแล้ว ผู้นั้นก็เป็นผู้ตรงที่จะรู้ว่า ไม่มีหนทางอื่น เพราะเหตุว่าสภาพธรรมมีลักษณะจริง ๆ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป แต่ถ้าเพียงคิดหรือทำอย่างอื่น คิดว่าจะเป็นเครื่องประกอบหรือเครื่องอุดหนุน เป็นอุปการะแก่การที่จะให้สติปัฏฐานเกิด ก็จะเป็นผู้ทำอย่างนี้ไปเรื่อยโดย

ตลอด โดยที่ไม่รู้ว่า แท้ที่จริงแล้วสามารถมีปัจจัยจากการฟังเข้าใจ ที่จะไม่กันสติปัฏฐาน แล้วแต่สติปัฏฐานเกิดขึ้นเมื่อไร ก็เป็นขณะที่กำลังศึกษา พยายามค่อย ๆ เข้าใจ ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ปรากฏแล้วในขณะนี้ตามปกติ

เพราะฉะนั้นผู้ผู้นั้นก็จะเป็นผู้ฟังพระธรรมด้วยความเข้าใจว่า ทรงแสดงเรื่องของสภาพธรรมในขณะนี้ จนกว่าสติปัฏฐานจะเกิดระลึก เมื่อเกิดแล้ว ก็ยังต้องค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรม จนกว่าสภาพธรรมจะปรากฏตามความเป็นจริง ซึ่งก็เป็นอริยสัจธรรมตามลำดับ คือ ตั้งแต่ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ

ก็เป็นเรื่องของผู้ผู้นั้นเป็นผู้ตรงว่า ไม่มีตัวตนที่ต้องการอะไรอื่น ต้องการไปทำทาน หรือรักษาศีล เพื่อสิ่งนี้ แต่รู้ว่า เรื่องของการอบรมเจริญปัญญา เป็นเรื่องละ เมื่อปัญญาเกิดขึ้น คือ วิชาเกิดขึ้น ย่อมนำมาซึ่งกุศลทั้งปวง ไม่ต้องห่วงว่า ผู้ที่มีปัญญาแล้วจะไม่ทำกุศล หรือเจริญกุศล แต่ว่าผู้ที่มีปัญญาสามารถเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงว่า สะสมกุศลประเภทใด และไม่ว่าอกุศลเกิดขึ้น ก็เป็นธรรมชนิดหนึ่ง ขณะใดที่กุศลเกิดขึ้น หรือว่าจะเจริญกุศลประเภทใด ขณะนั้นก็ตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมา

เพราะฉะนั้นจุดสำคัญ คือ เข้าใจสภาพธรรมให้ถูกต้องตามความเป็นจริงว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง ซึ่งเกิดเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับ เพื่อเป็นการละความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน

เพราะเหตุว่า ทุกคนไม่ทราบว่าจะชาติต่อไปจะอยู่ที่ไหน แต่ชาตินี้อยู่ที่นี้ ได้มีโอกาสกราบนมัสการบูชา ระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย ก็เป็นการที่เราพยายามทำทุกอย่าง เพื่อให้บุคคลทั้งหลายมีโอกาส มีความเห็นถูก มีความเข้าใจถูกในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เท่าที่จะกระทำได้

ยังไม่เห็นว่าเป็นภาวะ

ผู้ถาม พระองค์ทรงแสดงไว้ว่า ชันธุ ๕ เป็นภาวะอย่างยิ่ง ที่นี้ถ้าเรามองในแง่ของรูปธรรม หนูเข้าใจว่า ในแง่ของความเป็นภาวะก็คือ ต้องดูแลปรนนิบัติให้ดำเนิน

ไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต แต่ภาระในเรื่องของนามธรรมเป็นอย่างไร และความหมายของคำว่า “ภาระ” ในที่นี้กินความมากน้อยแค่ไหนคะ

สุ. ภาระเป็นของหนัก น่าจะปลดปล่อย แต่ไม่มีใครปลดปล่อย ติดในภาระ คนที่มีภาระ เขาก็มีความกระตือรือร้นที่จะทำภาระนั้น ๆ แต่จริง ๆ แล้วถ้าเข้าใจความหมายของภาระ เป็นเรื่องหนัก รูปที่เกิดมาแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะติดเลย เพราะเหตุว่าแท้ที่จริงแล้ว ต้องบำรุงรักษา บริหารตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ทุกวันนี้ขึ้นขึ้นมาแล้วก็มีเรื่องร่างกายที่ต้องบริหาร เป็นภาระ ถ้าเราไม่ต้องบริหารร่างกายก็คงจะดี แต่เป็นไปไม่ได้เลย ทั้งความสะดวก ทั้งอาหารและความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ด้วย

สำหรับนามธรรมก็เป็นภาระอย่างยิ่ง คือ ขณะนี้จะมีใครเข้าใจความจริงว่ากำลังเห็น เพราะต้องเห็น ไม่เห็นไม่ได้ มีใครบ้างที่จะไม่ต้องเห็น ในเมื่อมีเหตุปัจจัยที่เห็นเกิดในขณะนี้ ก็ต้องเห็น และเห็น ก็ต้องมีสิ่งที่ปรากฏทางตาให้เห็น แล้วก็ดับไป ไม่ว่าจะเป็นแสงสีกับมาแล้ว เห็นก็เหมือนอย่างนี้ คือ เป็นสภาพธรรมหรือธาตุธรรมซึ่งรู้สิ่งที่ปรากฏทางตาว่า สิ่งที่ปรากฏทางตามีลักษณะอย่างนี้ ๆ ต่อไปข้างหน้าอีกแสงสีกับ ถ้ายังไม่ออกจากสังสารวัฏฏ์ ก็ต้องเห็น เป็นภาระหรือเปล่าที่ต้องเห็น ต้องได้ยิน ต้องได้กลิ่น ต้องลิ้มรส ต้องรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ต้องคิดนึก

จิต เจตสิกทำงานไม่มีหยุดเลย ไม่ว่าจะหลับหรือจะตื่น เป็นกิจการงานหน้าที่ของสภาพธรรมแต่ละอย่าง ซึ่งถ้าไม่ทำเสียได้ จะดีไหม นั่นคือ ผู้ที่จะปลงภาระ เพราะเห็นว่าเป็นภาระจริง ๆ

แต่ถ้าตราบใดที่ยังพอใจที่จะเห็น ที่จะได้ยิน ที่จะได้กลิ่น ที่จะได้ลิ้มรส ที่จะได้รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ที่จะได้คิดนึก ก็หมายความว่าไม่ได้คิดที่จะปลงภาระ และชีวิต คือความจริง สัจจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ วันนี้จะมานั่งตรงนี้ มีภาระเท่าไร โดยที่ไม่รู้ว่า เป็นภาระ หรือว่าแสวงหาเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาซึ่งภาระ โดยที่ไม่รู้ตัวเลยว่า เป็นภาระ

เพราะฉะนั้นการที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมจนเห็นว่าเป็นภาระ ก็คือขณะนั้นไม่ใช่เรา ถ้าเป็นเราอยู่ ก็สนุกดี เห็น ก็เห็นสิ่งที่สวย ๆ งาม ๆ ไปตลาดซื้อของมีผัก มีผลไม้ มีทุกอย่าง นำมาซึ่งความรู้สึกตื่นเต้นบ้าง ดีใจบ้าง ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่น่า

พอใจ ก็เสียใจบ้าง ก็ไม่เห็นเบื่อหน่าย คือ ไม่เห็นว่าเป็นภาระ จนกว่าจะไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียงสภาพธรรมซึ่งต้องเกิด เมื่อมีเหตุปัจจัยก็เกิด และเมื่อเกิดแล้ว ไม่มีธรรมใดเลยที่ไม่ดับ ไม่คงที่ เกิดมาชั่วเวลาที่สั้นแสนสั้น แล้วก็รู้สิ่งที่ปรากฏแต่ละทาง คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ โดยไม่พร้อมกันด้วย ทีละอย่าง สิ่งใดที่กำลังปรากฏ สิ่งนั้นดับ ไม่ว่าจะปรากฏทางตา หรือปรากฏทางหู ปรากฏทางจมูก ปรากฏทางลิ้น ปรากฏทางกาย ปรากฏทางใจ เป็นภาระที่จะต้องรู้ สิ่งซึ่งเกิดแล้วก็ดับไป ไม่มีอะไรเหลือเลย ทุกอย่างที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เกิด แล้วดับ

เพราะฉะนั้น เป็นแต่เพียงภาระหน้าที่ของสภาพธรรม ซึ่งเมื่อมีวิชชาที่จะต้องมีการติดข้อง ขวนขวาย จนกระทั่งทำให้สภาพธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไม่หยุดการเกิด ยังมีการเกิดต่อไปเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่ดับไปแล้ว ก็มีเหตุปัจจัยที่จะทำให้สภาพธรรมเกิดต่อไปอีก

กว่าจะรู้ว่าเป็นภาระ ก็คือ ต้องมีการศึกษาให้เข้าใจจริง ๆ ที่จะระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมจนประจักษ์แจ้งว่า พระธรรมที่ทรงแสดงทุกพุทธวจนะเป็นความจริง เป็นสิ่งที่แต่ละท่านสามารถอบรมเจริญปัญญา พิสูจน์ รู้แจ้งในความจริงนั้นได้

ไม่มีใครไม่คิด

นี่นา ดิฉันฟัง แล้วก็คิดด้วย ชอบคิดเรื่องปรมัตถธรรม แต่อาจารย์บอกว่าการคิดเสมอไม่มีอะไรอื่น แต่ดิฉันเข้าใจว่าเป็นสังขตธรรม

สุ. ความคิดต้องเกิดแน่นอนค่ะ ไม่เกิดไม่ได้เลย มีใครเพียงเห็นแล้วไม่คิด มีใครเพียงได้ยินแล้วไม่คิด มีใครเพียงได้กลิ่นแล้วไม่คิด มีใครเพียงลิ้มรสแล้วไม่คิด มีใครที่เพียงกระทบสัมผัสแล้วไม่คิด

เพราะฉะนั้นโลกของความคิด ประมวลมาทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏทางตา นานแสนนานมาแล้ว ก็ยังคิดถึงได้ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ โดยนัยเดียวกัน ความคิดของคนที่ยังไม่ได้ฟังพระธรรม ก็จะเป็นไปในเรื่องความไม่รู้ความจริงของสภาพธรรมเลย แต่ผู้ที่ได้ฟังพระธรรมแล้ว ก็จะมีความคิดใหม่ คือ คิดเรื่องธรรมที่

ได้ยินได้ฟัง แต่เพียงความคิดไม่สามารถทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่เป็นส่วนหนึ่ง เพราะเหตุว่าพระศาสนามี ๓ ระดับ ปริยัติศาสนา ปฏิบัติศาสนา ปฏิเวธศาสนา

คำสอน สอนแม้ในชั้นของปริยัติ คือ เรื่องราวของสภาพธรรมซึ่งต้องฟัง ฟังแล้ว ไม่ใช่ฟังเฉย ๆ ขณะนี้ไม่ใช่ทุกคนไม่ได้คิดเลย ฟัง แล้วก็คิดด้วย แต่ไม่ใช่เป็นเราที่คิด

เพราะฉะนั้นบางคนก็พยายามให้เป็นเราไปให้คิด ให้ดี ให้เป็นกุศล แต่ขณะนั้นเขาไม่รู้เลยว่า เพียงแต่จะคิดอย่างนั้น ก็เกิดขึ้นก็เพราะเหตุปัจจัย หนีไม่พ้นสภาพธรรม คือ จิต เจตสิกและรูป แต่ความยึดถือสภาพธรรมก็คือ เดียวยึดว่า จะต้องคิดดี ๆ จะต้องทำดี ๆ แต่ผู้ที่มีความจริงจะรู้ว่า แม้ขณะคิด ก็เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง เพื่อละความเป็นเรา หรือละความเป็นตัวตน

เพราะฉะนั้นการศึกษาศาสนธรรม ต้องเข้าใจความต่างของธรรม ที่เป็นคำสอน ๓ ระดับ คือ ชั้นปริยัติ สอนให้เข้าใจเรื่องราวของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ เพราะเหตุว่าถ้าไม่เข้าใจเรื่องราว และจะมีขณะที่สติปัญญา สติสัมปชัญญะเกิด ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ท่านก็ได้อบรมปัญญามานานมาก ในชาติสุดท้ายที่ท่านยังไม่ได้ฟังพระธรรม ท่านจะมีการระลึกลักษณะของสภาพธรรมใหม่ ไม่มี แต่เพราะเหตุที่ท่านฟังมานานมาก หลายชาติ เพราะฉะนั้นเวลาที่ได้ฟังพระธรรมอีกครั้งหนึ่ง สติปัญญาเกิด สภาพธรรมปรากฏ มีการละคลายการยึดถือสภาพธรรม รู้แจ้งอริยสัจธรรม เป็นพระโสดาบัน

ท่านพระสารีบุตร ผู้เป็นอัครสาวกบำเพ็ญบารมี ๑ อสงไขยแสนกัป แต่ก็ไปเป็นลูกศิษย์ของสังกัสสพัตตมุนี จนกว่าจะได้ฟังพระธรรมจากท่านพระอัสสชิ เพียงสั้น ๆ ก็สามารถรู้ความจริงของสภาพธรรม

เพราะฉะนั้นปัญญาที่ได้สะสมอบรมมา ไม่ใช่เพียงชั้นปริยัติ แต่ต้องเป็นชั้นที่อบรมเจริญการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม จนถึงกาลที่สามารถจะรู้ความจริง เพราะสติสัมปชัญญะเกิด ระลึกลักษณะของสภาพธรรมนั้น ถึงกาลที่จะรู้แจ้ง ไม่นานเลย เร็วมาก เวลาที่ถึงความสมบูรณ์ที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม เป็นเวลาที่ไม่นาน แต่นั่น

เป็นผู้ที่เป็นอุคฆฏิตัญญบุคคล คือ สามารถประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม รู้แจ้ง อริยสัจธรรมในเวลาสั้น ๆ ไม่นาน แต่ไม่ใช่มีแต่อุคฆฏิตัญญบุคคล หรือวิปัญจิตัญญบุคคลซึ่งอาศัยการเทศนามากกว่าอุคฆฏิตัญญบุคคล จึงสามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ยังมีผู้ที่จะต้องอบรมมากกว่านั้น จึงจะรู้ได้ คือ เนยบุคคล ทั้ง ๆ ที่ฟังมาก แสดงธรรมมาก อบรมเจริญปัญญามาก ปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นเนยบุคคลก็ต่างกัน บางท่านก็จะมีวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นเพียง ๒ - ๓ ญาณ แล้วก็ต้องอบรมต่อไปอีก กว่าจะก้าวไปถึงมหาวิปัสสนา หรือพลวิปัสสนาต่อ ๆ ไป

เพราะฉะนั้น ต้องฟังด้วยความเข้าใจจริง ๆ ว่า จุดประสงค์สูงสุดชาตินี้ คือ อบรมเจริญปัญญา ด้วยความเป็นผู้ตรงว่า ขณะนี้รู้หรือไม่รู้สภาพที่เป็นธรรม ไม่ใช่อะไรเลยทั้งสิ้น ในสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ไม่มีอะไร นอกจากเป็นชั่วขณะที่กระทบกับจักขุปสาท เกิด แล้วก็ดับไป

ถ้ายังไม่รู้ธรรม ทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็มีธรรมที่ปรากฏ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้ศึกษา ให้ฟัง ให้ไตร่ตรอง ให้เข้าใจ จนกว่าสัมผัสสติจะเกิด แล้วเมื่อสัมผัสสติเกิด ก็ยังต้องมีอุปสรรค คือ ตัณหา มานะ ทิณฺณู ที่จะทำให้เนิ่นช้าต่อไปอีก

เพราะฉะนั้นผู้ที่ฟัง แล้วเข้าใจจริง ๆ อบรมมาแล้ว ก็จะคลายความเป็นตัวตน ก็จะทำให้สามารถเข้าใจพระธรรมจนจรดกระดุก คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง รู้ว่าสภาพธรรมขณะนี้ เป็นสัจธรรม และผู้ที่จะรู้จริง ประจักษ์แจ้งในอริยสัจธรรม จนกว่าจะถึงวันนั้น ก็เป็นสิ่งที่สามารถอบรมไปได้ และต้องเป็นเรื่อง “ขันติเป็นตบะอย่างยิ่ง”

คนที่บอกว่าอดทนเก่ง ๆ พอถึงธรรม เขาจะเข้าใจความหมายของอดทนเลย ในขณะที่อดทนฟังพระธรรม อดทนพิจารณา อดทนที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม เมื่อสติปัฏฐานเกิด มีเหตุปัจจัย ไม่ใช่เป็นเราที่จะทำ เพราะถ้าเป็นเรา ก็หมายความว่า ความเข้าใจเรื่องธรรมไม่ตรง ความเข้าใจเรื่องอนัตตาไม่จริง เพราะเหตุว่าเมื่อรู้ว่าเป็นธรรม ก็ต้องเป็นธรรม เมื่อรู้ว่าเป็นอนัตตา ก็ต้องเป็นอนัตตา จะเป็นอื่นไปไม่ได้

เหมือนหยอดน้ำมันไข้อราชสีห์

ผู้ถาม ในเรื่องการฟังพระธรรม ท่านอาจารย์เคยแสดงว่า จงใส่ใจฟังพระธรรม เหมือนเอาน้ำมันไข้อราชสีห์หยอดลงในหลอดทองคำ ในที่นี้หมายความว่าลึกซึ้งแค่ไหนคะ

สุ. ขณะนี้มีเสียงอะไรบ้าง เสียงนก เสียงกา ทางตามีอะไรปรากฏบ้าง เพราะฉะนั้นผู้ที่ใส่ใจ อย่างในครั้งก่อนก็จะกล่าวว่า ให้นิ่งใกล้ ให้สดับ หมายความว่าตั้งใจฟังอย่างเดียว ไม่สนใจอย่างอื่นเลย

เพราะฉะนั้นเราจะสังเกตได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นที่หนึ่งที่ใดที่มีการแสดงธรรม แม้แต่ในรถที่เรานั่งมา จะรู้ได้เลยว่า ในขณะที่นั้นใครกำลังตั้งใจเหมือนน้ำมันไข้อราชสีห์ซึ่งค่อย ๆ หยอดลงไป ในหลอดทองคำที่เล็กมาก หมายความว่าผู้้นั้นต้องตั้งใจจริง ๆ ที่จะฟัง ไม่ใช่ว่าสนใจผ้าสาหรื หรืออาหารอะไร ๆ หรือวงเหงา หรือจะมองไปข้างทาง หรืออะไร

เพราะฉะนั้นแต่ละคนก็จะรู้ความจริงได้ว่า ความจริงของขณะที่ฟังพระธรรมของแต่ละคนต่างกันมากน้อยแค่ไหน เพราะฉะนั้นถ้าเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าจริง ๆ เสียงอื่นก็ไม่สนใจ สิ่งอื่นที่ปรากฏทางตากก็ไม่สนใจ มีความสนใจที่จะรับฟังด้วยความเคารพ ด้วยการรู้ว่า การที่พระองค์จะทรงแสดงพระธรรม แต่ละพุทธวาระได้ ๔ อสงไขยแสนกัป ด้วยการบำเพ็ญพระบารมี ด้วยพระมหากรุณาที่มีจิตมั่นคง ที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งต้องอาศัยบารมีที่ต้องอบรมมากกว่าการเป็นเพียงสาวก

เพราะฉะนั้นต่อไปนี้ ขณะไหนที่ใครไม่ใส่ใจเหมือนน้ำมันไข้อราชสีห์ ที่หยอดลงในหลอดทองคำที่เล็กที่สุด ก็รู้ได้ใช่ไหมคะ

ผู้ที่ไม่รู้มรรค

ผู้ถาม สภาพธรรมของรูปธรรมก็เป็นทุกข์ นามธรรมก็เป็นทุกข์ แต่เคยได้ยินท่านอาจารย์แสดงไว้ว่า รูปธรรมเป็นสาเหตุของความทุกข์ของเราในแต่ละวันมากที่สุด

สุ. ในกามาวจรภูมิ มนุษย์ ๑ สวรรค์ ๖ ซึ่งเป็นสุคติภูมิ และอบายภูมิ
อีก ๔ เป็นกามาวจรภูมิ ซึ่งหมายความว่าถึงภูมิที่เต็มไปด้วยรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส
ซึ่งผู้ใดที่ยังติดข้องอยู่ ก็ไม่สามารถไปสู่รูปพรหมภูมิ หรืออรุณพรหมภูมิได้
เพราะฉะนั้นเราอยู่ตรงไหน คือ ธรรมนี้เป็นเรื่องที่เราจะรู้ความจริงเลย ทำไมเราไม่เกิดเป็น
พรหม แต่เราเกิดที่นี่ ทำไมเราไม่เกิดเป็นอรุณพรหม แต่เราเกิดที่นี่

นี่ก็แสดงว่า เรามีความติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แต่การที่จะละความ
ติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสได้ ต้องถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล เทวดาที่
เป็นปุถุชน หรือว่าพระพรหมทั้งหลายซึ่งเกิดในรูปพรหมภูมิหรือในอรุณพรหมภูมิ ก็ยังมี
การราคานุสัย ยังไม่ได้ละ ยังไม่มีปัญญา เพราะเหตุว่าการละกิเลสต้องตามลำดับ

การเกิดในพรหมภูมิ เป็นแต่เพียงการระงับด้วยกุศลที่มั่นคงสงบ จนปรากฏ
เป็นลักษณะของสมาธิที่ใกล้เคียงการเป็นอัปปนาสมาธิ และเมื่อถึงอัปปนาสมาธิเมื่อไร
ก็ถึงฉานจิต ซึ่งมีขั้นต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นพรหมบุคคลในภูมิต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่รู้ความ
จริงของสภาพธรรม เพราะฉะนั้น เมื่อยังไม่รู้ความจริงของสภาพธรรมตราบใด ก็ไม่
สามารถเป็นพระโสดาบันได้

เพราะฉะนั้นการที่จะละความติดข้องในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส
จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเหตุว่าต้องเป็นไปตามลำดับ

ขั้นแรกที่เราพูดว่า ละโลกะ ก็ต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องว่า ไม่ใช่โลกะใน
รูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส แต่เป็นโลกะที่เกิดร่วมกับความเห็นผิดเพราะไม่รู้
ความจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ใช่วันนี้ทุกคนอย่ารับประทานอาหารอร่อย อย่า
แต่งตัวสวย ก็ไม่ใช่ ทุกอย่างเป็นความจริง เราไม่สามารถละความติดข้องในรูป ใน
เสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัสได้ ตราบใดที่ยังไม่ถึงความเป็นพระโสดาบันเป็นพระ
สกทาคามี และเมื่อถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคลเมื่อไร จึงจะดับความติดข้องใน
รูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัสได้

ต้องเป็นผู้ตรงและอาจหาญที่จะรู้ความจริงว่า ประการแรกที่ละ คือ
ละความเห็นผิด ที่ยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน

กำลังแต่งตัว สติเกิดได้ใหม่ กำลังรับประทานอาหารอร่อย สติเกิดได้ใหม่ เดียวก็จะกลัวจนอาหารอร่อยก็ไม่กล้าจะรับประทาน น้ำปลา น้ำตาล ไม่ใส่หมด นั่นคือ ผู้ไม่รู้มรรค หรือหนทางที่จะทำให้เป็นพระอริยบุคคล

ทุกคนคือญาติ

ชิน ขอความกระจ่างเรื่อง กรรมเป็นที่อาศัย กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมเป็นกำเนิด และกรรมเป็นทายาท เพราะว่ากรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แต่เราเกิดมามีญาติ มีพี่น้อง มีเพื่อน แล้วมาเรียนแบบนี้ส่วนตัว แล้วสุดท้ายก็คือตัวเอง บางครั้งก็มีความรู้สึกว่าเห็นแก่ตัว ก็รู้ว่าทุกคนก็มีกรรมของเขา ขอให้อาจารย์แสดงความกระจ่างตรงนี้ค่ะ

สุ. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจะช่วยคนที่คุณชินถือว่าเป็นญาติ เพื่อนฝูง ได้ไหมคะ ช่วยได้ไหมคะ

ชิน ไม่เข้าใจคำถามค่ะ

สุ. คุณชินเกิดมาคนเดียว ขณะนี้เห็นคนเดียว มีใครร่วมกับจิตเห็นของคุณชินบ้าง

ชิน ไม่มีค่ะ

สุ. แล้วญาติของคุณชินแค่ไหนคะ

ชิน ตราบใดที่ยังมีจิต เจตสิก รูป ชาติก่อนก็อาจจะเคยเป็นญาติซึ่งกันและกัน

สุ. มากหรือน้อยคะ ญาติของคุณชิน

ชิน เยอะมากค่ะ

สุ. เยอะกว่านั้นอีก เป็นทั้งโลกได้ไหมคะ

ชิน ได้ค่ะ

สุ. เพราะฉะนั้นจะห่วงคนทั้งโลก หรือเฉพาะญาติ ที่มานี้ก็พี่น้องวงศ์าคณาญาติต่าง ๆ กัน แต่เราก็มีโอกาสศึกษาธรรม เป็นวงใหญ่ เพิ่มขึ้น มากขึ้น เป็นญาติธรรม แต่ว่าญาติอื่น ก็เป็นเพียงญาติซึ่งเกิดมาตามสายโลหิต แต่ว่าญาติจริง ๆ

ของเรา ก็คือ ขณะใดที่เรามีความหวังดีเหมือนกัน แม้ไม่ได้ร่วมสายโลหิต แต่ก็เป็นญาติได้ และเราจะมีความหวังดีแต่เฉพาะวงศ์ญาติของเราเท่านั้น หรือไม่ว่าใครก็ตาม

ชิน ใครทุกคนก็ได้ค่ะ แต่ว่าเมื่อมาฟังพระธรรมแล้ว เหมือนสิ่งนี้เกื้อกูลให้ออกจากทุกข์ได้ และเห็นคนเกิดมาก็เป็นทุกข์มาก และสงสัยว่า ทำไมเกิดมาเป็นอย่างนี้ ไม่สามารถเห็นพระธรรม ทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้ขนาดนี้ ก็มีความโง่เขลา

สุ. ถ้าคุณชินช่วยตัวเองก่อน ก็สามารถช่วยคนอื่นได้ แต่ถ้าเราไม่ได้ช่วยตัวเองก่อน การที่จะช่วยคนอื่นก็ยาก จะช่วยผิช่วยถูกอย่างไรก็ไม่ทราบ

เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นผู้มีความเห็นถูก เมื่อมีความเห็นถูกแล้ว ไม่จำกัดวงศา ญาติใครก็ตามที่สะสมมาที่สามารถอบรมเจริญปัญญา ก็เหมือนญาติ ไม่ต้องพูดเฉพาะวงศ์ญาติเท่านั้น

ต้องเริ่มให้ถูก

ใจในฐาน ขอถามเรื่องการเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวันนะครับ สำหรับคนเราต้องเริ่มเจริญในขั้นต้น ในคำสอนของพระพุทธเจ้ามีสิ่งที่ควรรู้ ควรศึกษา หมายความว่าไม่รู้ ไม่ศึกษา จะเจริญสติปัฏฐานไม่ได้ และมีสิ่งที่จะรู้ จะศึกษาก็ได้ แต่ว่าไม่รู้ ไม่ศึกษา จะเจริญสติปัฏฐานได้ไหมครับ

สุ. ไม่รู้ ไม่ศึกษา และใครจะเจริญสติปัฏฐาน เพราะเหตุว่าเป็นปัญญาที่รู้ ไม่ใช่เป็นเราเลย ถ้าไม่มีความรู้เรื่องลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นปัญญาที่เกิดจากการฟัง เวลาฟัง ทุกคนก็ฟัง แต่ขณะที่ฟังแล้ว เข้าใจมากน้อยต่างกัน ถ้าเราฟังเพียงครั้งสองครั้ง แล้วเราจะไปเจริญสติปัฏฐานก็ไม่ได้ เพราะเหตุว่าธรรมต้องสอดคล้องตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสุดท้าย ในเมื่อทราบว่า ทุกอย่างเป็นธรรมก็จริง แล้วก็ทราบด้วยว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ๒ คำนี้ลืมไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นธรรม ก็คือ ไม่ใช่เรา แต่ต้องเป็นปัญญาที่ได้ฟังพระธรรม มีการพิจารณาเข้าใจถูกต้องว่า ขณะนี้เป็นสภาพธรรมซึ่งปัญญาสามารถอบรมจน

ประจักษ์ความจริงของสภาพธรรมในขณะนี้แต่ละอย่าง อย่างทางตาที่กำลังเห็น ก็ไม่ใช่ทางหูที่กำลังได้ยิน ไม่ใช่ขณะที่กำลังคิดนึก

เพราะฉะนั้นก็เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ๆ เดียวนี้ แล้วแต่ปัญญาของใครถึงขั้นที่สติปัญญามีปัจจัยที่จะเกิด ก็ระลึกเป็นปกติ ธรรมเป็นธรรมดา เป็นปกติ ขณะนี้เอง แต่ท่านที่เคยอยู่ ณ สถานที่นี้เมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี อย่างที่พระคุณเจ้าท่านกล่าว ก็เต็มไปด้วยพระอรหันต์ ท่านพระมหากัสสปะ ท่านพระอานนท์ เป็นต้น

เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ท่านเหล่านั้นก็เห็นอย่างนี้ เมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี และมีจิตที่คิดนึกด้วย ทุกอย่างเป็นปกติ แต่ว่าปัญญาที่ได้อบรมแล้ว สามารถจะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามลำดับขั้น จนกระทั่งสามารถรู้แจ้ง อริยสัจธรรมได้ และไม่ใช่แต่เฉพาะถึงความเป็นพระโสดาบัน ถึงความเป็นพระอรหันต์ และไม่ใช่พระอรหันต์ที่เป็นสาวกธรรมดา แต่เป็นผู้มีคุณวิเศษ เป็นเอตทัคคะในทางต่าง ๆ

เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ธรรมที่มี ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นปกติที่สุด แล้วปัญญาจะรู้อะไร เป็นธรรมดา ๆ อย่างนี้ที่กำลังเห็น ที่กำลังได้ยิน ที่กำลังคิดนึก แต่ผู้ที่ศึกษาแล้ว อบรมเจริญปัญญาแล้ว สามารถเข้าใจได้ว่า ไม่ใช่เพียงเห็นแค่นี้เหมือนเคย แต่จะต้องมีการประจักษ์แจ้งสภาพที่แท้จริง จนสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เพราะฉะนั้นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญา ไม่ใช่เราจะทำ แต่ต้องเป็นเรื่องเห็นถูก เข้าใจถูกว่า ทุกขณะที่เกิด เป็นสภาพธรรมที่มีเหตุมีปัจจัยจึงเกิดขึ้นเป็นอย่างนี้ เฉพาะอย่างนี้ ไม่เป็นอย่างอื่น จะสลับสับกันก็ไม่ได้ แล้วแต่ว่าเป็นปัจจัยของสภาพธรรมใด สภาพธรรมนั้นเกิด ถ้าเรามีความมั่นคงอย่างนี้ เราก็ค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะนั้นไม่ใช่มีความงใจ ตั้งใจ

แต่ขณะที่เกิดระลึก ที่จะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมนั้น ขณะนั้นก็มีสภาพธรรมที่เป็นโพธิปักขิยธรรมที่ค่อย ๆ เจริญขึ้น เช่น สติก็ต้องมี วิริยะก็ต้องมี อินทรีย์ต่าง ๆ ก็ต้องมี จนกว่าจะถึงความเป็นพระ ถึงความเป็นโพธิฌงค์

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า การที่ไม่เคยรู้อะไรมาก่อนเลย แล้วเริ่มรู้ เริ่มเข้าใจ เริ่มศึกษา ก็รู้ว่า มีอีกมากมายที่ปัญญาต้องรู้ เพื่อละความไม่รู้ ไม่ใช่ไม่รู้อะไรเลย

แล้วจะไปเป็นพระโสดาบัน แต่ต้องเป็นผู้ที่ตรงว่า ขณะนี้มีสภาพธรรม ปัญญาหรือเปล่าในขณะที่กำลังเห็น ในขณะที่กำลังได้ยิน

ถ้าไม่รู้ เริ่มค่อย ๆ เข้าใจขึ้นหรือเปล่า เพราะเหตุว่าปัญญาในภาษาบาลีก็ต้องเริ่มด้วยความเข้าใจถูก ปัญญา คือ ความเห็นถูก ความเข้าใจถูกในขั้นการฟัง ในขั้นที่จะรู้ว่า ขณะนี้เป็นสภาพธรรมทั้งหมด

เพราะฉะนั้น แล้วแต่สติจะค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมไหน ก็แล้วแต่สติ

อย่ารู้แต่ชื่อ จนหาสภาพธรรมไม่เจอ

โจโฉที่อาจารย์พูดเมื่อกี้ คือ อะไรรับ

สุ. โภธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

โจโฉ เป็นสภาพธรรมมีลักษณะชนิดหนึ่ง ไซ้ใหม่ครับ ไม่ทราบลักษณะของวิริยะจะรู้ได้ในชีวิตประจำวันไหมครับ

สุ. สภาพของเจตสิกทั้งหมด มี วิริยะก็เป็นเจตสิกหนึ่ง จะรู้วิริยะได้ไหม

โจโฉ ถ้าปรากฏเกิดขึ้น จะรู้ได้

สุ. จริง ๆ แล้ว เราพูดถึงปัญญาของผู้ที่รู้แล้ว ที่ท่านรู้ละเอียดมาก ท่านสามารถรู้ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์ มนสิการ อกุศลเจตสิก โสภณเจตสิก เพราะท่านเหล่านั้นท่านรู้ว่า เป็นธรรมก่อน แต่เรารู้ชื่อก่อน แล้วเราก็หาไม่เจอ อย่างขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ผัสสเจตสิกอยู่ที่ไหน เวทนา สัญญา เจตนาอยู่ที่ไหน เราหาธรรมไม่เจอเลย เราได้ยินแต่ว่าเป็นธรรม แล้วก็รู้ว่ามีธรรมด้วย แต่เราไม่รู้ลักษณะแท้จริงของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใด จนกว่าสติปัฏฐานจะเกิดระลึก แล้วถึงจะรู้ว่า สิ่งที่มีในชีวิตประจำวันทั้งหมด เมื่อมีปัญญาแล้วจึงรู้ว่า ขณะนั้นเป็นธรรมชนิดหนึ่ง ๆ ซึ่งต้องเป็นปัญญาที่เกิดพร้อมสติ จึงระลึกได้ มิฉะนั้นเราก็จะศึกษาเรื่องลักษณะของเจตสิกต่าง ๆ แต่ว่าลักษณะของเจตสิกต่าง ๆ ก็เกิดไป ดับไป พร้อม ๆ กันอย่างรวดเร็ว แต่ว่าสติไม่ได้ระลึกลักษณะของเจตสิกใดเลย

เพราะฉะนั้นก่อนอื่น ปัญญาก็ต้องอบรมเจริญขึ้นตามลำดับ ยังไม่ต้องไปห่วงว่า เราจะรู้ลักษณะของเจตสิกอะไร หรือจิตประเภทไหน หรือธรรมอะไร แต่ให้ทราบวก่อนอื่นมีความมั่นใจจริง ๆ ว่า ทุกอย่างเป็นธรรม เพราะธรรมหมายความว่า ธาตุ หรือ “ธา-ตุ” เป็นสิ่งที่มี เป็นสิ่งซึ่งเกิดปรากฏ ซึ่งถ้าปัญญาไม่เกิด สติปัญญาไม่เกิด ก็ไม่สามารถรู้ความจริงของสภาพธรรมนั้นได้

เพราะฉะนั้นแม้ว่าสภาพธรรมจะมี ก็ไม่รู้ จนกว่าจะฟังเพิ่มขึ้น เข้าใจเพิ่มขึ้น และเวลาที่สติปัญญาเกิดก็จะรู้ว่า ขณะนั้นต่างกับขณะที่หลงลืมสติ

ทุกคนคงจำพระโอวาทสุดท้ายได้ ปัจฉิมโอวาท ตั้งแต่ปลงอายุสังขาร แล้วทรงแสดงเรื่องของสติปัญญาตลอด ระหว่างที่จะมาปรินิพพานที่นี่

กำลังบังคับและมีตัวตน

นี่นา เมื่ออาจารย์พูดถึงเรื่องปรารภสติ แต่ดิฉันรู้สึกว่าเป็นดิฉันเอง ที่บีบบังคับ และสงสัยว่า ปรารภสติโดยไม่บังคับ เพราะไม่มีตัวตนบังคับ รู้โดยปริยัติ

สุ. เพราะฉะนั้นถ้าสติปัญญาไม่เกิด จะรู้ไหมว่ากำลังบังคับและมีตัวตนค่อย ๆ เห็นทีละน้อย แม้ขั้นแรกจะเป็นการคิดเรื่องราว ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ แต่เริ่มพิจารณาว่า ขณะใดมีมานะ นี่เป็นการเริ่มพิจารณา ซึ่งแต่ก่อนไม่เคย

เพราะฉะนั้นเวลาที่ฟังธรรมแล้ว เรื่องที่เราคิดจะเป็นเรื่องของธรรม ซึ่งแต่ก่อนไม่เคยฟังธรรมก็ไม่คิดเรื่องธรรม แต่ก็ต้องทราบว่า ขณะนั้นเป็นการคิด ยังมีความเป็นเรา และยังมีความจงใจ ฟังอะไรมาก็อยากให้สติปัญญาเกิด ฟังว่าปรารภสติ สติเริ่มเกิดก็เป็นเราที่กำลังจะไปทั้งหมด จนกว่าปัญญาจะค่อย ๆ เข้าใจว่า ขณะไหนเป็นสัมมาสติ ขณะไหนเป็นความจงใจ ซึ่งไม่ใช่สัมมาสติ ต้องรู้ละเอียดขึ้นด้วย

วิภากร ที่ท่านอาจารย์บรรยายในเทปบอกว่า ปัญญาที่มีสมาธิมาก จะทำให้มีอาณิสสส์มาก สมาธิตรงนั้นหมายถึงความจดจ้องใช้ไหมคะ

สุ. ฟังธรรม ฟังตอนเดียวคงไม่ได้ แต่ต้องฟังตั้งแต่ต้นและก็รู้ว่า เป็นเรื่องอะไร และการพูดถึงปัญญา พูดถึงปัญญาขณะไหน อย่างไร

ศึกษาธรรมแบบไหน ๑

ผู้ถาม เคยฟังมาว่า การศึกษาเพื่อเข้าใจ คือ ศึกษาสภาพธรรมที่ตัวเราเอง สามารถเข้าใจได้ ตรงนี้หมายความว่า เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏ หรือว่าค่อย ๆ เข้าใจ ลักษณะของการศึกษาระดับปริยัติครับ

สุ. ต้องทราบว่า “ศึกษา” คืออะไร ถ้าใช้คำว่า เรากำลังศึกษาธรรม หรือ ที่มานั่งอยู่ตรงนี้ ฟังธรรม ศึกษาธรรม ก็คือศึกษาให้เข้าใจตัวจริงของธรรม ซึ่งมี เราไม่ได้ศึกษาสิ่งที่เลื่อนลอยเลย แต่ศึกษาสิ่งที่มีอยู่ทุกวัน ตั้งแต่เกิดจนตาย ให้รู้ ความจริงว่า สภาพนั้น ๆ ไม่ใช่เรา ต้องเข้าใจอย่างนี้ก่อนว่า การศึกษาธรรมไม่ได้ ศึกษาตามหนังสือ ตามตัวเลข แต่ธรรมตัวจริงอยู่ที่ไหน ไม่รู้

ถ้าไม่รู้ ว่า ธรรมตัวจริงอยู่ที่ไหน และก็ศึกษาธรรมเป็นชื่อ เป็นคำ เขาก็ไม่รู้ ว่า เขากำลังศึกษาอะไร แต่ถ้าเรามีความเข้าใจว่า ธรรม คือ เดียวนี้ พระธรรมที่ทรงแสดง ก็ทรงแสดงเรื่องความจริงของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ซึ่งพิสูจน์ได้ แต่เมื่อธรรมนั้นเกิด ปรากฏ ไม่ใช่เป็นเพียงการคิดเอา

ขณะนี้จิต ศึกษาเรื่องจิต ว่าจิตเป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ เป็นลักษณะรู้ ขณะนี้ เห็น เป็นจิตหรือเปล่า แค่นี้ถ้าฟังใหม่ ๆ ก็อาจจะงง เพราะว่าเราทุกคนก็ทราบว่า มีจิต แต่ไม่เคยรู้จักจิต ที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดงว่า จิตที่ทุกคนเข้าใจกลาง ๆ ว่า มี มีลักษณะอย่างไร เป็นสภาพที่ต่างกับเจตสิกอย่างไร

เพราะฉะนั้นเวลาที่ศึกษาธรรม ก็ศึกษาตั้งแต่ขั้นต้นที่มีคำซึ่งแสดงให้เห็นว่า หมายถึงธรรมประเภทไหน มีลักษณะอย่างไร แต่ต้องเป็นตัวจริงของธรรม เช่น ในขณะนี้ที่กำลังเห็น เป็นจิตหรือเปล่า เราเรียนเรื่องจิต และขณะนี้ที่กำลังเห็น เป็น จิตหรือเปล่า หรือตอบว่า จิต ตามตำรา แต่ว่าตัวจริงที่กำลังเห็น จะเป็นจิตอย่างไรไม่ ทราบ แต่ต้องตรงกัน คือ เมื่อศึกษาว่าจิตเป็นสภาพที่เป็นใหญ่ เป็นสภาพที่สามารถรู้ แจ้งลักษณะของอารมณ์ คือ สิ่งที่จิตกำลังรู้ชัดเจน เพราะเหตุว่าขณะนี้อะไรกำลัง ปรากฏ จิตรู้แจ้งในลักษณะนั้น เพียงรู้

ถ้าเป็นจิตที่เห็นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ก็เพียงเห็น ขณะนี้ที่กำลังเห็น ไปไม่เห็นไม่ได้ คนตายก็เห็นไม่ได้ แต่ขณะที่เห็น มีสิ่งที่กำลังปรากฏให้เห็นกับจิตที่เห็น ไม่ใช่จิตที่ได้ยิน ไม่ใช่จิตที่คิดนึก การฟังธรรม ต้องค่อย ๆ ฟัง และจะรู้ว่าเป็นสิ่งที่ยาก ที่จะต้องประจักษ์ ซึ่งการศึกษายากแล้ว แต่การที่จะอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตรงตามที่ได้ศึกษา ยิ่งยากกว่านั้น เพราะเหตุว่าต้องพิจารณาต้องเข้าใจ เราศึกษาเรื่องจิตตามตำรามาแล้ว และขณะนี้จิตกำลังมี ให้เราศึกษา ทางตาที่กำลังเห็น ขณะนี้เอง

นี่คือ การศึกษาอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่การศึกษาเพียงชื่อ แต่ศึกษาลักษณะจริง ๆ ของจิตที่กำลังเห็น ศึกษาลักษณะของจิตที่กำลังได้ยินในขณะนี้ เพราะถ้าจิตไม่เกิดขึ้นได้ยิน เสียงก็ปรากฏไม่ได้

เพราะฉะนั้น ก็เป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ ที่เราเรียนทั้งหมด เราจะค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่มี เมื่อมีการระลึก ที่จะเข้าใจลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ขณะนั้นต้องเป็นสติแล้ว ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าเราจะคิดดีคิดร้ายอย่างไร ก็คือสภาพธรรม ไม่ใช่เป็นเรา

พออกุศลเกิด ก็พยายามคิดดี เป็นเราที่จะเปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แม้ขณะที่คิด ที่ทำอย่างนั้น ก็เป็นจิตเป็นเจตสิก ไม่มีลักษณะเดียวเลยซึ่งสภาพธรรมจะเกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุปัจจัย แต่ว่าปัญญาจะต้องรู้ทั่วจริง ๆ จึงจะละได้

เพราะเหตุว่ามีสภาพธรรมปรากฏ เมื่อไม่รู้ จะละความไม่รู้และความสงสัยในสิ่งที่กำลังปรากฏได้อย่างไร ซึ่งผู้ที่เป็นพระอริยบุคคลดับความสงสัยในสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลังเกิดดับจนกระทั่งสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ถึงจะเป็นพระอริยเจ้าได้ ไม่ใช่ยังมีความสงสัยอยู่ ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แล้วจะไปละอะไร

ในเมื่อวันหนึ่ง ๆ ก็มีสิ่งที่ปรากฏ คือ เห็นทางตา ได้ยินทางหู ได้กลิ่นทางจมูก ลิ้มรสทางลิ้น รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสผิวกาย คิดนึก ก็มีอยู่เท่านี้ ทุกวัน ทุกชาติ ไม่เกินกว่านี้เลย แล้วจะให้รู้อะไรนอกจากนี้ การตรัสรู้ของพระองค์ไม่ใช่ตรัสรู้อย่างอื่น แต่ตรัสรู้ธรรมที่มี ที่ปรากฏให้รู้

แล้วก็ทรงแสดงหนทางที่จะอบรมเจริญปัญญาว่า ถ้าเป็นปัญญา ก็ต้องรู้สิ่งที่กำลังปรากฏนี้แหละ ไม่ใช่ไม่รู้สิ่งนี้แล้วไปพยายามไปรู้สิ่งอื่น จะไม่มีการประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่มีปัจจัยเกิดขึ้นเป็นปกติ ตามความเป็นจริง ถ้าเป็นอย่างนั้น

ศึกษาธรรมแบบไหน ๒

สุ. คุณชี้ศึกษาธรรมหรือเปล่าคะ

ชี. ศึกษาครับ

สุ. ศึกษาแบบไหนคะ

ชี. ทั้งแบบที่ไม่เข้าใจและมีเข้าใจบ้าง

สุ. และศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้หรือเปล่าคะ

ชี. ก็มีการสังเกต

สุ. ขณะที่ค่อย ๆ เข้าใจ หมายความว่าค่อย ๆ รู้ลักษณะซึ่งเป็นสภาพรู้ที่กำลังเห็น หรือเข้าใจลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งเคยยึดถือว่าเป็นคนนั้นคนนี้อยู่ที่นั่นที่นี้ สารพัดที่จะคิด เวลาที่มีสิ่งที่ปรากฏทางตา

แต่การที่จะละความติดในนิमितอนุพยัญชนะก็เพราะสามารถเข้าใจถูกต้องตั้งแต่ขั้นเริ่มว่า ขณะใดที่สติปัฏฐานเกิด ขณะนั้นเริ่มที่จะคลายความติดในนิमितอนุพยัญชนะ เพราะกำลังเข้าใจว่า ขณะนี้เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏเท่านั้น หลังจากนั้นก็เป็นคิด ซึ่งสืบต่อเร็วมาก แต่ละทาง ๆ นี่คือการศึกษารวม ถ้าศึกษารวมอย่างนี้ เวลาที่โทสะเกิดขึ้น คุณก็ต้องคิดใหม่ว่า ปฏิฆัมปยุตต์ อสังขาริกหรือสสังขาริก แต่รู้ลักษณะของสภาพนั้นว่าเป็นธรรม

เพราะฉะนั้นการศึกษาของเรา ปริยัติขั้นต้นอย่างไร เวลาประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม ก็ต้องตามลำดับขั้นต้นอย่างนั้น คือ ต้องมีความเข้าใจว่า เป็นธรรมชนิดหนึ่ง มีลักษณะอย่างนั้นที่กำลังปรากฏให้เข้าใจว่า ลักษณะนี้ไม่ใช่ลักษณะของเมตตา ไม่ใช่ลักษณะของโลภะ ไม่ใช่ลักษณะของริษยา ไม่ใช่ลักษณะของกรรณา มุทิตา เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง ๆ ซึ่งมีจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน

แต่ที่เราศึกษาชื่อ ต่อไปเวลาที่สภาพธรรมนั้นเกิด และเราเข้าใจความเป็นธรรม ก็จะค่อย ๆ คลายความเป็นเรา เพราะเหตุว่า รู้ว่าลักษณะนั้นก็เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ต้องบอกใหม่ว่า ชื่อ เป็นนามธรรม หรือรูปธรรม ไม่ต้อง เพราะลักษณะเป็นนามธรรมอยู่แล้ว หรือลักษณะที่เป็นรูป ก็เป็นรูปธรรมอยู่แล้ว แต่เข้าใจให้ถูกต้องว่าเป็นธรรม ไม่ใช่เรา

ถ้าเข้าใจว่าเป็นธรรม เมื่อเป็นธรรมแล้ว ก็เป็นธรรมจะเป็นเราได้อย่างไร แต่ไม่ได้ห้าม คือ คนที่ฟังเดิน ๆ ก็เหมือนจะห้ามไปเสียทุกอย่าง พูดถึงอกุศลก็ไม่ให้เกิด เป็นไปได้อย่างไร ตามความเป็นจริงทุกอย่าง เมื่อมีใครจะมีกุศลจิตประเภทใดเกิดขึ้น ก็เป็นเรื่องของเหตุปัจจัย

เพราะฉะนั้นก็เป็นธรรมดา เป็นปกติ จะเปลี่ยนการสะสมของคุณนี้ไม่ให้คิด ไม่สบายใจได้ไหม ในเมื่อความไม่สบายใจเกิดแล้ว ผ่านไปแล้วด้วย ข้อสำคัญคือ ไม่ใช่คุณนี้น่าเลย เมื่อไรจะรู้ว่า ไม่ใช่เลย เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับทุกขณะ ต้องเข้าถึงความเป็นธรรม สิ่งใดที่มี เกิดขึ้น ปรากฏ แล้วก็หมดไป ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น

นี่คือ การศึกษาธรรม เมื่อมีปัจจัยพอที่จะระลึกในขณะนั้น ขณะนั้นมีปัจจัยพอที่จะระลึกลักษณะของสภาพธรรม หรือว่า คิดคะ คุณนี้น่า

นี้น่า นิดหน่อย เริ่มต้นจะมีความรู้สึกในสังเวชนียสถาน จะมีอกุศลอย่างโทสะแรง ๆ ไม่เหมาะ แต่ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะว่า เป็นปกติธรรมดา แต่คิดว่า ระลึคนิดหน่อย และก็คิดมาก ๆ ก็ได้

สุ. ก็ยังเป็นโอกาส ซึ่ง ณ สถานที่นี้ ก็จะมีผู้ไม่ประมาทในการอบรมเจริญปัญญาด้วยความละเอียด ความรอบคอบ มิฉะนั้นพระศาสนาก็จะตั้งมั่นคงต่อไปไม่ได้ และเมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี เป็นที่ที่มีพระอรหันต์มากมาย แต่หลังจากนั้นมาแล้ว ยังไม่ถึง ๕,๐๐๐ ปี เรานั่งอยู่ในที่นี่ เราเป็นผู้มีการศึกษาด้วยความละเอียดรอบคอบ และด้วยความมั่นคงที่จะศึกษาต่อไป เพราะเหตุว่า การที่จะได้พบพระพุทธศาสนา ไม่ง่ายเลย

ความยากของการเกิดเป็นมนุษย์

สุ. ไม่ทราบคุณซีได้ฟังเรื่องของเต้าตาบอดหรือเปล่าคะ

ซี เคยครับ

สุ. ลองบอกหน่อยซีจะเป็นอย่างไร

ซี คือ คนที่ตกอยู่ในอบายภูมิแล้ว ที่จะสามารถเกิดเป็นมนุษย์ได้ใหม่ อุปมาเหมือนเต้าตาบอดในมหาสมุทร และทุก ๑๐๐ ปี ก็จะมีคลื่นมาครั้งหนึ่ง และในมหาสมุทร มีห่วง ๆ หนึ่งที่เต้าจะสอดหัวได้ และมีทั้งลมทางใต้ ทางเหนือ ทางทิศตะวันออก ตะวันตกที่พัดห่วงนี้ไปมา เมื่อเต้าสอดหัวมาลอดห่วงนั้น ก็เหมือนกับที่ที่อยู่ในอบายภูมิและจะได้กลับมาเป็นมนุษย์ได้ใหม่

สุ. อย่างนั้นก็น่าอนุโมทนากุศลของทุกคนที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งเราไม่สามารถรู้ได้เลยว่า เป็นผลของกุศลกรรมอะไร ไม่ใช่รูปาวจรกุศลแน่ เพราะว่าไม่ได้เกิดในพรหมโลก และก็ไม่ใช่รูปาวจรกุศลแน่ เพราะต้องเกิดในอรุปรหมภูมิ แต่เรายังเป็นผู้ที่ยังติดข้องในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส ตามความเป็นจริงทุกวัน ตั้งแต่ตื่นจนหลับ ตั้งแต่ชาติก่อน จนถึงชาตินี้ และชาติต่อไป เพราะเหตุว่าผู้ที่จะไม่มี ความติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ก็คือ พระอนาคามี

แต่แม้กระนั้นเราก็ได้เกิดแล้วด้วยกุศลหนึ่ง ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นใคร ทำกุศลในชาติไหน ทำอะไรไว้ ทำให้เกิดเป็นเราวันนี้ และมีโอกาสได้ฟังพระธรรมด้วย ซึ่งยากกว่าการเกิดเป็นมนุษย์ และไม่มีโอกาสได้ฟังพระธรรม

เพราะฉะนั้นแม้ว่าเกิดเป็นมนุษย์ ก็ไม่ใช่ว่า มนุษย์ทุกคนจะมีโอกาสได้ฟังพระธรรม แต่ว่าเราก็พ้นจากเต้าตาบอด มาถึงยุคที่มีโอกาสเกิดเป็นมนุษย์ แล้วอยู่ในยุคสมัยที่ได้ฟังพระธรรมด้วย

เพราะฉะนั้นก็เป็นยุคสมัยที่จะต้องอบรมต่อไป จนกว่าที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่ทราบอีกนานเท่าไร บ่วงนั้นก็พัดไปพัดมาอยู่กลางมหาสมุทร แต่ก็ไม่พ้นจากขันติ ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง ที่จะเป็นผู้ตรงและพิจารณาเหตุผล และสภาพธรรมเป็น

จริง ซึ่งใครก็เปลี่ยนไม่ได้ สภาพธรรมเป็นจริงอย่างไร ปัญญาก็ต้องรู้แจ้ง ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมอย่างนั้น

ทัศนานุตรียะ

ผู้ถาม สถานที่นี้เป็นสถานที่ปฐมเทศนา หนอยากเรียนถามว่า ในที่นี้ทำให้บุคคลผู้หนึ่งได้มีทัศนานุตรียะ ทัศนานุตรียะนี้กินความมากน้อยแค่ไหนคะ

สุ. การเห็นที่ประเสริฐสุด คือ การเห็นธรรม คือ การรู้แจ้งธรรม ซึ่ง ณ ที่นี้ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ก็ได้รู้แจ้งธรรมเป็นคนแรก หลังจากนั้นก็ได้บรรลุพระอรหันต์ทั้ง ๕ ท่าน

รู้ตามกำลังของตนเอง

ผู้ถาม มีข้อสังเกตอะไรสำหรับผู้ที่ย่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ที่จะไม่ให้เข้าใจผิดว่า ขณะนั้นสติเกิดครับ

สุ. ต้องเป็นผู้ที่รู้ลักษณะของสติปัฏฐาน ถ้าไม่รู้ลักษณะของสติปัฏฐาน ก็จะเอาสมาธิเป็นสติ หรือจะเข้าใจว่า ขณะนั้นเป็นการอบรมเจริญปัญญา ทั้ง ๆ ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องของสภาพธรรมเลย เพราะฉะนั้นการที่สติปัฏฐานจะเกิดได้ ก็ต้องมีความเข้าใจสภาพธรรมพอ ที่จะทำให้มีการระลึกได้ว่า ขณะนี้เป็นธรรม ทางตาที่กำลังเห็นเป็นธรรม

แต่เรามักจะพูดหรือคิดในใจว่า ขณะนี้เป็นธรรม แต่เรายังไม่มีการระลึกลักษณะของธรรมหนึ่งธรรมใด เพราะฉะนั้นจะกล่าวว่า เรารู้จริง ๆ ไม่ได้ จนกว่าจะรู้จริง ก็ต่อเมื่อมีการเข้าใจลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจได้ เป็นสิ่งที่สติกำลังค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ในขณะที่เข้าใจ ขณะนั้นก็มีสติอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องไปห่วงชื่อว่า เป็นสติปัฏฐานหรือไม่ใช่สติปัฏฐาน เพราะเหตุว่ามี

ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และกำลังเข้าใจลักษณะนั้น ซึ่งก่อนนั้นเวลาที่สภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดปรากฏ ก็มักจะคิดเป็นเรื่องราวต่อไปเลย

แต่แทนที่จะคิดเป็นเรื่องราว ก็กำลังมีการพิจารณา หรือมีการสังเกต หรือมีการค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมนั้น ขณะนั้นก็คือสติปัฏฐาน ซึ่งถ้ามีความเข้าใจจริง ๆ ว่า ขณะนี้มีสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ไม่ปรากฏทางอื่น ลักษณะนี้มีจริง เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง เราก็จะไม่ปนกับความคิดนี้ว่า มีคน หรือมีดอกไม้ มีต้นไม้ มีหญ้า มีเสื้อ นี่ต้องเป็นคนละขณะ

เพราะฉะนั้นการที่สติค่อย ๆ เข้าใจว่า สิ่งที่เราเคยเห็นเป็นคน เป็นสัตว์ ถ้าไม่มีสิ่งที่ปรากฏทางตา ความคิดเรื่องคน เรื่องสัตว์ ก็มีไม่ได้เลย แต่เพราะเหตุว่า มีสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา แต่ไม่เคยรู้เลย และไม่เคยมารู้มาก่อนว่า เป็นธรรมอย่างหนึ่งซึ่งสามารถจะปรากฏทางตาได้เท่านั้น การที่ค่อย ๆ เข้าใจอย่างนี้ ก็จะคล้ายการติดในนิमित คือ รูปร่างสัณฐาน และอนุพยัญชนะ

ขณะนี้ก็มีนิमितและอนุพยัญชนะ ถ้าเรายังติด ก็หมายความว่า ขณะนั้นสติปัฏฐานไม่ได้เกิด ไม่ได้มีความเข้าใจว่า เป็นเพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้นอย่าเพิ่งไปคิดถึงว่า จะมองไปอย่างไรถึงจะทำให้ไม่เห็นเป็นคน เป็นสัตว์ นั่นผิด เพราะเหตุว่าสภาพธรรมเกิดดับเร็วมาก เพราะฉะนั้นเพียงแต่ว่าในขณะนี้เองมีสี มีเสียง ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อเห็น แล้วก็หมดไป เมื่อได้ยิน แล้วก็หมดไป ด้วยความเข้าใจถูกต้องว่า เป็นเพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ถ้าเสียงไม่หมด เห็นก็มีไม่ได้ ถ้าเห็นไม่หมด เสียงก็ปรากฏไม่ได้

เพราะฉะนั้นก็เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง ทุกอย่างในชีวิตเปลี่ยนจากเป็นเรา มาเป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง

นี่คือ ขั้นเข้าใจ แต่ขั้นระลึก คือ ระลึกที่ลักษณะเฉพาะอย่าง ทีละอย่าง แล้วก็ค่อย ๆ เริ่มรู้ลักษณะที่เป็นสภาพรู้ หรือไม่ใช่สภาพรู้ เพราะว่าทั้ง ๒ อย่าง มีลักษณะที่ต่างกันมาก สภาพรู้ไม่มีรูปร่างเลย ไม่มีสีสันปรากฏ ไม่มีรสปรากฏ ลองคิดดูว่า ถ้าประจักษ์ลักษณะของสภาพรู้จริง ๆ ขณะนั้นจะมีดีไหม มีดียิ่งกว่าความมีดีทั้งหมด แต่

ว่าปัญญาขณะนั้น ก็ยังสามารถเกิด และประจักษ์แจ้งลักษณะที่เป็นธาตุรู้ หรือสภาพรู้ได้

เพราะฉะนั้นปัญญาสามารถรู้ตามที่ทรงแสดงทุกอย่าง เพราะว่าความจริงสภาพธรรมเป็นอย่างไร ประจักษ์อย่างนั้น และทรงแสดงอย่างนั้น ให้ผู้ที่อบรมสามารถเข้าใจถูก ตามที่ได้ศึกษาทั้งหมด เช่น ภวังคจิต ขณะใดที่ไม่มีเสียง ไม่มีสี ไม่มีอะไรปรากฏเลย แล้วมี ก็จริง เพราะว่าก่อนที่จะมีการเห็น หรือสิ่งที่ปรากฏทางตาปรากฏได้ ต้องไม่มีอะไร แล้วมี แล้วก็หาไม่มี

เพราะฉะนั้นทุกพระพุทธรูปจะเป็นความจริง ซึ่งปัญญาจะต้องค่อย ๆ อบรมค่อย ๆ รู้ ตามกำลังของตนเอง ไม่ใช่ไปรู้ทั่วทั้งหมด อย่างที่พระไตรปิฎกทรงแสดง เพราะเหตุว่าผู้ที่ทรงแสดง ทรงตรัสรู้ทั้งหมด โดยความเป็นปัจเจก โดยความเป็นธาตุ โดยความอายตนะ แต่ว่าผู้ที่เริ่มเรียนยังไม่รู้ลักษณะที่เป็นธรรม ทั้ง ๆ ที่เป็นธรรม ก็เป็นเรา

เพราะฉะนั้นผู้ที่ศึกษา ก็เป็นผู้ที่ตรงว่า การฟัง ทำให้เข้าใจเรื่องราวของสภาพธรรม แต่การที่จะรู้ลักษณะแท้ ๆ ของสภาพธรรมได้ ก็ต่อเมื่อสภาพนั้นกำลังปรากฏ และขณะที่ค่อย ๆ เริ่มเข้าใจ เพราะเคยฟังมาว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ขณะนี้ก็ค่อย ๆ น้อมไปเข้าใจว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ขณะที่ค่อย ๆ น้อมไปเข้าใจว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ นี่ไม่ต้องเป็นชื่อหรือเป็นคำ แต่มีความเข้าใจในลักษณะนี้ว่า ต่างกับลักษณะอื่น

เพราะฉะนั้นก็มีสภาพธรรมที่ปรากฏให้ค่อย ๆ อบรมความรู้ ความเข้าใจถูก ซึ่งขณะนั้นสติต้องมี ปัญญาต้องมี เป็นสติปัญญา แม้ว่าจะไม่เรียกชื่อว่า สติปัญญา ก็มีสภาพธรรมที่กำลังค่อย ๆ เข้าใจ โดยสติปัญญาเกิด และปัญญาก็สามารถน้อมไปเข้าใจความจริงของสภาพธรรมนั้น

จะเว้นทางหนึ่งทางใดไม่ได้เลย ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายทางใจ ถ้าแต่ก่อนนี้ได้ยินเสียงอย่างนี้ เราอาจจะคิดว่าเสียงกลอง และพระธัมมชโย หรือพระพม่า หรืออะไรก็ได้แล้วแต่ความคิดของเรา แต่ขณะที่เราไม่สนใจเลยว่า เป็นพระ เป็นกลอง แต่เสียงปรากฏให้ค่อย ๆ เข้าใจว่า เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ในชีวิตของเราก็มี

สภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เท่านั้น ไม่มีอื่นเลย แล้วทุกอย่างเป็นธรรม แต่ละอย่าง เพราะฉะนั้นเมื่อไม่สนใจ ก็ละความติดข้องในนิमितและอนุพยัญชนะ

เพราะฉะนั้นก็เข้าใจความหมายของการละในนิमितและอนุพยัญชนะ ไม่ใช่ตัวเราที่ละ แต่เพราะในขณะนั้นเป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรม จึงไม่สนใจในนิमितและอนุพยัญชนะ ก็จะทำให้เราค่อย ๆ เข้าใจตรงลักษณะของสภาพธรรมซึ่งปรากฏแล้วก็ดับ ซึ่งแต่ก่อนนี้พอปรากฏแล้วดับ ความนึกคิดติดตามมาทันที เป็นกลอง เป็นคนกำลังเดินมา แต่ขณะที่กำลังมีเสียงปรากฏ แล้วค่อย ๆ รู้ลักษณะว่าเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ถ้าธรรมอื่นปรากฏ ก็แสดงว่าธรรมนั้นดับไปแล้ว แล้วก็มีความอื่นปรากฏให้รู้

ก็ค่อย ๆ เข้าใจสภาพธรรม จนกระทั่งเข้าใจการตั้งต้นของความเข้าใจว่า ต้องตั้งต้นด้วยความเข้าใจว่า ทุกอย่างเป็นธรรม เมื่อสติระลึกรู้เห็นจริงว่า ทุกอย่างเป็นธรรม แต่ถ้าไม่ระลึกรู้ ทุกอย่างเป็นธรรมก็เป็นแต่เพียงความจำจากการฟัง แต่ไม่ได้รู้จริง ๆ ว่า ทุกอย่าง คือ แต่ละอย่างก็สติกำลังระลึกรู้ เป็นธรรมทั้งนั้น

สติปัฏฐานเป็นทางสายกลางอย่างไร

อรรถนพ ในขณะที่เสียงต่าง ๆ กำลังปรากฏอยู่ในขณะนี้ ถ้าสติปัฏฐานเกิด สติปัฏฐานจะเป็นมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลางอย่างไร

สุ. ถูกต้องค่ะ ทางสายกลางไม่ใช่ชื่อ แต่หมายความว่าถึงหนทางซึ่งไม่เป็นไปด้วยความติดข้องด้วยโลภะ หรือด้วยโทสะ ถ้าขณะใดที่สติเกิด จะระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่ถ้าไม่ใช่ทางสายกลางก็คือ อารมณ์นี้ไม่เอา จะต้องไปทำให้อารมณ์อื่นเกิดขึ้น อารมณ์ที่ยังไม่มาถึง ก็ไปทำให้เกิดขึ้น หรือไม่ก็คิดถึงอารมณ์ที่ผ่านมาแล้ว

แต่ถ้าขณะใดที่สติกำลังระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ขณะนั้นเป็นทางสายกลาง ข้อความในพระไตรปิฎกแสดงไว้แล้วว่า ทางสายกลาง ได้แก่ สติปัฏฐาน

ปัญญายังไม่ละเอียดพอ

ผู้ถาม ถ้ามีความเข้าใจเรื่องการอบรมเจริญปัญญาอย่างนี้ แล้วก็ศึกษารายละเอียด ไปเจอบางสิ่งบางอย่างที่ไม่สามารถทำความเข้าใจได้ ตรงนั้นจะเป็นเครื่องกั้นการเจริญสติปัฏฐานไหมครับ

สุ. จริง ๆ ต้องเข้าใจว่า ปัญญาของเราสามารถเข้าใจพระไตรปิฎกได้ทั้งหมดอย่างละเอียดหรือเปล่า หรือว่าเราสามารถเข้าใจตามกำลังของเรา ถ้าเป็นพระอรหันต์ที่ท่านทำสังคายนา ท่านไม่มีข้อสงสัยเลย แต่คนที่ไม่ใช่พระอรหันต์ หรือไม่ใช่พระอริยะ เมื่อเริ่มศึกษาก็รู้ตัวเลยว่า กำลังศึกษาพระปัญญาคุณของพระอรหันต์ สัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ละเอียด ทั้งพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก เพื่อเกื้อกูลให้คนที่ศึกษาสามารถเข้าใจธรรมได้ตามลำดับ เช่น ถ้าศึกษาเรื่องสภาพธรรมซึ่งเป็นนามธรรมกับรูปธรรม คนนั้นก็ควรที่จะได้รู้ตัวเองว่า รู้จักลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏหรือยัง

เพราะฉะนั้นเวลาที่เขาศึกษา เขาศึกษาด้วยความรู้ถูกต้องเห็นว่า เพื่อให้เห็นความเป็นอนัตตายิ่งขึ้น และถ้าเป็นข้อความที่ลึกซึ้ง ก็ต้องค่อย ๆ พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบที่จะมีความเห็นถูกต้อง มีความเข้าใจถูกต้องตามลำดับ คือ ตั้งแต่เบื้องต้น ถ้าเข้าใจตอนต้นผิด ตอนปลายก็คลาดเคลื่อนไปหมด

แต่ถ้าเรามีความเข้าใจตอนต้นถูกต้อง เวลาที่เราได้อ่านสภาพธรรมที่ละเอียด และกว้างขวางกว่าที่เราเคยตั้งต้นอ่าน เราก็สามารถเอาสิ่งที่เราได้อ่านภายหลังที่กว้างขวางและละเอียด มาประกอบให้เข้าใจธรรมส่วนที่เราได้เข้าใจในเบื้องต้น ให้กระจ่าง ให้ชัดเจนขึ้น ไม่ใช่คัดค้านกัน แต่ต้องประกอบกันให้ชัดเจนขึ้น จึงจะเป็นการเข้าใจธรรมถูกต้อง แต่ถ้าไม่สามารถจะลงกันได้ นั่นก็คือว่า ยังไม่ถูกต้อง หรือว่าปัญญาของเราขณะนั้น ยังไม่ละเอียดรอบคอบพอ

ต่อเมื่อใดที่สามารถเข้าใจได้ลงกันทั้งหมดทุกข้อความ นั่นคือ ปัญญาสามารถรู้ความละเอียดของธรรมได้ และเป็นประโยชน์เกื้อกูลที่เราจะเป็นผู้ละเอียดยิ่งขึ้น ไม่ประมาทเลย แม้แต่ในเรื่องของการอบรมเจริญปัญญา บางคนก็อาจจะคิดว่า เพียง

คิด คิด ก็สามารจจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่ต้องทราบว่ โภธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ จะค่อย ๆ เจริญขึ้นตามลำดับ จนกว่าจะสมบุรณ์

วิภากร ขณะที่สตรระลึกรู้สภาพรู้ แต่ว่าสภาพรู้ของเรา เรารู้ว่เป็นสิงหนึ่งสิงใด ไปแล้ว

สุ. จะว่สติของเราระลึกรู้ได้อย่างไรละคะ

วิภากร เรารู้ขณะนั้นว่ เป็นสภาพรู้เกิดขึ้น ทางหู หรือทางตาก็ตาม แต่ ขณะนั้นเราไม่สามารถแยกได้เฉพาะสภาพรู้ แต่รู้ว่ เป็นสภาพรู้รู้สิงนั้น

สุ. ก็เป็นธรรมดา ถ้าสติปฏฐานเกิด ก็จะเป็นขณะซึ่งแทนที่จะคิดเรื่องอื่น ก็สามารจจะระลึกตรงนั้น และค่อย ๆ เข้าใจสภาพที่สติกำลังระลึกตามปกติ ไม่ ผิดปกติเลย อย่างนี้ละ ธรรมดาอย่างนี้

ไม่ต้องกังวลใจกับสติ

วิภากร พอรู้ว่เป็นสิงนั้น ถึงแม้ว่าจะรู้ว่เป็นความคิดไปแล้ว ก็รู้ เพราะว่เป็น สภาพรู้เท่านั้น

สุ. ก็แล้วแต่ว่อะไรจะเกิดต่อ เพราะสติก็ดับ

วิภากร อันนี้หมายความว่า สติของเรายังไม่ไวพอใช่ไหมคะ

สุ. ต้องอบรมไปเรื่อย ๆ ต้องมีความเข้าใจลักษณะของสภาพธรรม ข้อ สำคัญไม่ต้องไปคิดเรื่องสติเลยก็ได้ แต่คิดเรื่องเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมขณะนี้ อย่างไร หรือไม่เข้าใจเลย

ขณะที่กำลังเห็น เข้าใจลักษณะของสภาพที่เห็นกับสิงที่ปรากฏมาน้อยแค่นิด เพราะอะไร ถ้าจะเข้าใจก็เพราะอะไร ต้องมีเหตุด้วย ไม่ใช่ว่อยู่ดี ๆ ก็จะเข้าใจได้ ศึกษาไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องไปห่วงอะไรทั้งสิ้น ความเข้าใจจะเกิดขึ้นเป็นสังขารขันธปรง แต่งให้รู้ความต่างกันของสติขั้นฟัง ขั้นศึกษา กับสติที่ระลึกลักษณะของสภาพธรรม

ต่างกำลัง ต่างชั้น ต่างระดับ

จรัล โภธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ องค์ธรรมบางอันก็ซ้ำ ๆ กัน แต่ทำไมต้องมีหลายชื่อ

สุ. โลภะของคุณจรัล มีอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

จรัล หลายอย่างครับ

สุ. มีระดับเดียว หรือหลายระดับ

จรัล หลายระดับครับ

สุ. เพราะฉะนั้นธรรมที่เป็นโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ก็คืออย่างนั้น

จรัล แต่ขณะที่เป็นมรรควิถี ก็มีองค์ธรรมอันเดียว ไม่ใช่หรือครับ

สุ. แต่ว่าก่อนนั้นละคะ ก่อนนั้นมีอันเดียวไปเรื่อย ๆ หรืออย่างไร

จรัล ถ้าเป็นเจตสิกอันเดียว ก็มีกำลังต่างกัน ระดับก็ต่างกัน ตรงนั้นทำไม

สุ. เพราะต่างกันคะ ถึงแสดง ๓๗ ประการ ไม่ใช่มีชั้นเดียวตลอด อย่างอินทรีย์กับพละทำไมไม่ทรงแสดงว่าอินทรีย์อย่างเดียว แต่เมื่ออบรมไปแล้ว สภาพนั้นแหละมันคง ไม่หวั่นไหว ไม่ว่าอารมณ์ใดจะปรากฏ เพราะเหตุว่าสติอินทรีย์ก็เป็นสภาพที่เป็นใหญ่ เป็นศรัทธา ความผ่องใสของจิต ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เวลาที่เกิดตอนต้น ๆ จะมากหรือจะน้อย ทั้งศรัทธา ทั้งวิริยะ ทั้งสติ ทั้งสมาธิ ทั้งปัญญา ตอนที่เริ่มเกิด

เช่น ในขณะนี้ ถ้าจะมีการค่อย ๆ เข้าใจ ที่ใช้คำว่า “ค่อย ๆ” เพราะเหตุว่าไม่มีใครสามารถเข้าใจได้ทันที จนประจักษ์ลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเกิดดับ ถ้าเป็นผู้ที่ได้อบรมมาแล้ว เพียงชั่วขณะ สั้นมาก ที่โลกุตตรจิตเกิด แค่อัตถิที่เป็นวิถิจิต ๗ ขณะ สั้นแค่นั้น แต่ปัญญาขณะนั้นสามารถที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพาน เท่ากับประจักษ์แจ้งลักษณะของอริยสัจทั้ง ๔ ที่ได้เจริญมาแล้ว และขณะนั้นสามารถจะดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ไม่เกิดอีกเลย เพราะมีนิพพานเป็นอารมณ์

เพราะฉะนั้นกว่าที่จะถึงระดับนั้น ศรัทธาเพิ่มขึ้นหรือเปล่า วิริยะเพิ่มขึ้นหรือเปล่า สติเพิ่มขึ้นหรือเปล่า สมาธิเพิ่มขึ้นหรือเปล่า ปัญญาเพิ่มขึ้นหรือเปล่า

เพราะฉะนั้น แสดงว่า ถ้าไม่มีความต่างของการอบรมเจริญปัญญาเป็นขั้น ๆ ขึ้นไป ก็ไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เพราะเหตุว่าถ้าใช้แต่เพียงคำว่า “สติปัฏฐาน” ก็แค่นั้นเอง ก็แค่สติปัฏฐาน แต่สติปัฏฐานที่ได้อบรมแล้ว ศรัทธาเป็นอย่างไรมันคงขึ้นหรือเปล่า หวันไหวใหม่ เพราะว่าส่วนใหญ่คนไม่ชอบอกุศลเลย พอมีอกุศลเกิดขึ้น เขาอยากจะทำอย่างอื่น จะไปข่มไว้ หรือจะเปลี่ยน หรือจะทำอะไรก็ได้แล้วแต่ แทนที่จะอาจหาญว่าเริง เป็นพละ ไม่ว่าอกุศลระดับไหน ปัญญาก็สามารถจะระลึก รู้ได้

เพราะฉะนั้นขณะนั้น ก็ต้องเป็นความต่างของศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ที่เกิดพร้อมสติปัฏฐานในขั้นต้น ถ้าเป็นขั้นนั้นอยู่เรื่อย ๆ ก็ไม่มีทางที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เพราะฉะนั้นก็ทรงแสดงไว้ว่า ต้องประกอบด้วยโพธิปักขิยธรรม ๓๗

จรัล ทั้งหมดนี้ต้องเจริญขึ้นพร้อม ๆ กันหรือเปล่าครับ หรือว่าปัญญาคมขึ้นธรรมทั้งปวงก็ต้องเจริญขึ้น

สุ. ถ้าไม่เป็นวิปัสสนาญาณ ความหวั่นไหวก็ยังมี ตามลำดับขั้นด้วย จนกว่าจะดับได้เป็นสมุจเฉท วิจิกิจจาก็ยังมี

ปัญญาสนใจอะไร

วิภากร ท่านอาจารย์เคยกล่าวว่า ถ้าเราฟังพระธรรมมีความเคารพ เราจะไม่สนใจสิ่งอื่นเลย แต่ขณะที่เราฟังพระธรรม เวลาที่สติปัฏฐานเกิด มีเสียงเล็กเสียงน้อยที่อาจารย์บอกว่าเวลาสติเกิด ก็จะได้ยิน หรือสิ่งที่ปรากฏทางตาเล็กน้อย ก็เห็นหมดทั้ง ๆ ที่เราฟังธรรม ที่เราบอกว่าไม่สนใจสิ่งอื่น จะขัดกันอยู่ไหมคะ

สุ. ปัญญาสนใจอะไรคะ

วิภากร ขณะที่เราฟัง ก็มีสิ่งที่ปรากฏทางตามาด้วย หรือสภาพรู้ทางตาด้วยทั้ง ๆ ที่เราก็ไม่สามารถบังคับได้

สุ. ไม่มีการให้บังคับเลย

วิภากร ค่ะ ก็เลยงง ๆ ว่า เราก็รับรู้อย่างอื่นเข้ามาด้วย แล้วจะทำอย่างไร

สุ. เวลานี้ทุกคนได้ยินเสียงเล็กเสียงน้อย ไซ้ไหม มีใครได้ยินเสียงใหญ่ และไม่ได้ยินเสียงเล็กเสียงน้อยบ้างไหม ไม่มีไซ้ไหม เป็นปกติ เป็นธรรมดา แต่เป็นเราหรือไม่เป็นเราอีกต่อไปแล้ว เป็นธรรม เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม

วิภากร ไม่ค่ะ ยังเป็นเราอยู่

สุ. เพราะฉะนั้นเวลาที่ปัญญาเริ่มรู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็จะไม่เลือกเลย เป็นปกติ ไม่ว่าจะเสียงเล็กเสียงน้อย แต่ความรู้พร้อมด้วยสติ จะชัดเจนมากกว่า เวลาที่สติปัญญาไม่เกิด เพราะเหตุว่าเสียงเล็กเสียงน้อยที่ปรากฏ เวลาที่ปรากฏแล้ว ปรากฏกับโมหะบ้าง หรือกับโลภะบ้าง อย่างสั้น ๆ ก็หมดไปเรื่อย ๆ แต่เวลาที่ปรากฏกับปัญญาพร้อมสติ สิ่งนั้นจะมีความชัดเจนแม้ว่าเล็กหรือว่าน้อย หรือว่าดังหรือว่าใหญ่อย่างไรก็แล้วแต่ ก็เป็นสภาพธรรมที่ไม่ได้สนใจในอย่างอื่น แต่ว่าสภาพของสติก็ระลึกที่ลักษณะนั้น แล้วปัญญาก็กำลังค่อย ๆ เข้าใจลักษณะนั้นด้วย

เพราะฉะนั้นทั้งสติและปัญญา และเจตสิกอื่น ๆ ก็เกิดร่วมกัน ที่จะเป็นสังขาร ซึ่งจะทำให้เข้าใจถูก ในลักษณะของสิ่งที่สติกำลังระลึก

ทั้งเหนียว ทั้งลึก

สันติ ตอนนี้มีคนสงสัยหลายคนว่า คนที่ฟังใหม่ ๆ เริ่มสนใจเรื่องสติปัญญา สงสัยที่ท่านอาจารย์แสดงบ่อย ๆ ว่า มีสิ่งที่ปรากฏทางตา แต่เขาไม่เข้าใจว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นอย่างไร แล้วจะแยกคน สัตว์ออกจากสิ่งที่ปรากฏทางตาอย่างไร จากการฟัง และอบรมให้มีปัญญารู้ความจริงว่า สิ่งที่ปรากฏทางตากับคน สัตว์ ซึ่งเป็นบัญญัติ ต่างกันอย่างไร ไม่เข้าใจว่าจะอบรมอย่างไร

สุ. ขณะที่กำลังฟังให้เข้าใจ ก็เป็นการอบรม เพราะเหตุว่าถ้าไม่ฟังให้เข้าใจ ไม่มีทางที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมได้ เพราะฉะนั้นขั้นฟังก็เป็นการอบรมความรู้ เพื่อจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งมีจริง ๆ ที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้นก็ต้องพูดซ้ำอยู่ตลอดเวลาว่า ขณะนี้เป็นธรรม ทุกอย่างเป็นธรรม สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นธรรม แล้วเราก็เรียนเรื่องธรรม แต่เรายังไม่ได้รู้จักตัวจริงของธรรมนั้น

เพราะฉะนั้นการเรียนที่มีประโยชน์ก็คือ เข้าใจถูกต้องว่า กำลังเรียนเพื่อให้เข้าใจถูกต้องในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งมีลักษณะที่ต่างกัน ๒ อย่าง ถ้าโดยชื่อทุกคนก็ตอบได้เลย พูดอีกแล้ว เรื่องนามธรรมกับรูปธรรม นี่โดยชื่อ

แต่ลักษณะจริง ๆ ที่จะให้รู้ว่ำนามธรรมซึ่งกำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังคิดนึก ตั้งแต่เกิดจนตายก็เป็นเพียงธาตุหรือธรรม ซึ่งมีลักษณะของนามธรรม ไม่ใช่ลักษณะของรูปธรรม เราก็ได้ยินอย่างนี้ แต่ขณะที่เห็นเดี๋ยวนี้ ความเป็นนาม ความเป็นธาตุ เป็นอย่างไรไม่ทราบ บอกได้โดยชื่อ แต่จริง ๆ แล้ว ลักษณะนี้ไม่ใช่เป็นแต่เพียงชื่อ แต่มีลักษณะของสภาพธรรมซึ่งมีปัจจัยจึงเกิด และมีสภาพที่ต้องรู้ เมื่อไรที่สภาพนี้เกิด ต้องรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น ขณะที่กำลังเห็น ก็เป็นธาตุที่ต้องเห็น กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้นการศึกษาของเราจะไม่เป็นโมฆะ เวลาที่สติปัฏฐานเกิด กำลังค่อย ๆ เข้าใจ ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องชื่อสติปัฏฐาน หรือประกอบด้วยเจตสิกเท่าไร เป็นมรรคมองค์ ๘ มีโพธิปักขิยธรรมเท่าไร นั่นเป็นเรื่องที่หลัง

แต่เรื่องแรก ก็คือ ต้องเข้าใจความต่างกันของขณะที่หลงลืมสติกับขณะที่สติปัฏฐานเกิด เพราะว่าสติปัฏฐานต่างกับสติขั้นอื่น เช่น สติที่กำลังให้ทาน เมื่อทำนั้นก็อาจจะมีคนให้ ขณะนั้นต้องไม่ลืมว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีเรา ขณะนั้นเป็นสภาพจิตที่ดี มีความต้องการช่วยเหลือ ก็ให้ไป ขณะที่วิวัตติวิจุจริตขณะนั้น ก็ไม่ใช่เรา แต่ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เราก็มารู้ว่าไม่ใช่เรา เพราะเหตุว่าไม่ใช่สติอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นขั้นสติสัมปชัญญะ

สำหรับเวลาที่จิตสงบ เพราะเห็นว่าขณะนั้นเป็นอกุศลบ้าง หรือว่ากำลังมีเมตตาบ้าง กำลังกรุณาบ้าง ขณะนั้นก็เป็นสภาพจิต ซึ่งไม่ใช่เป็นไปในทาน ไม่ใช่เป็นไปในศีล แต่สงบจากอกุศล ไม่มีการคิดเบียดเบียนหรือประทุษร้าย แต่ต้องการช่วยเหลือ ขณะนั้นก็เป็นสติ แต่ก็รู้เลยว่า ไม่ใช่ตัวตน จนกว่าจะเป็นสติปัฏฐาน ซึ่งกำลังมีลักษณะของสภาพธรรมหนึ่งในขณะนี้ จะเป็นทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจก็ได้ ขณะที่สติกำลังระลึกลักษณะ มีลักษณะของสภาพธรรมปรากฏ

ขณะนี้ก็มีลักษณะของสภาพธรรมปรากฏใหม่ มี เข้าใจใหม่ว่า เป็นสภาพธรรม จนกว่าสติสัมปชัญญะจะเกิดระลึกรวมลักษณะนั้น ไม่มีความงมงาย ตั้งใจ แต่เป็น

เพราะเหตุว่าเมื่อมีเหตุพอ คือ การสะสมความเข้าใจเรื่องนามธรรมและรูปธรรมพอ ก็จะเป็นปัจจัยให้สติปัญญาเกิดระลึก

แต่สิ่งที่ยากอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า เมื่อสติปัญญาเกิด แล้วก็ดับ เพราะฉะนั้นในขั้นต้น ๆ ไม่มีการรู้ลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมโดยชัดเจน ทั้ง ๆ ที่ทราบว่า ตลอดเวลานี้ ก็เป็นนามธรรมและรูปธรรม

เพราะฉะนั้นก็รู้ว่า มีหนทางเดียวจริง ๆ คือไม่ใช่เพียงขั้นฟังรู้ แต่เวลาที่สติเกิด ระลึกลักษณะนั้น ค่อย ๆ เข้าใจในความเป็นนามธาตุ และค่อย ๆ เข้าใจในความเป็นรูปธาตุ ถ้าอุปมาว่า จับด้ามมีด ทุกคนก็คงจะเข้าใจ กว่าปัญญาจะสมบูรณ์ถึงขั้นที่ ประจักษ์แจ้งความจริงว่า ตรงนั้นไม่มีเราเลย นอกจากสภาพรู้ที่กำลังรู้สิ่งที่กำลังปรากฏเท่านั้น

เพราะฉะนั้นก็เป็นจีรกาลภาวณา ชั่วชีวิต ก็ชาติ ก็คงไม่ต้องนับ จนกว่าจะถึง ชาติที่พอฟังก็สามารถเข้าใจได้เลยว่า ขณะนี้เป็นนามธรรม เป็นสภาพที่เป็นธาตุรู้ หรือเป็นรูปธรรม แต่ว่าการอบรมเจริญปัญญาเป็นเรื่องที่ละเอียด กว่าจะละความเป็นตัวตนได้ เพราะความเป็นตัวตนนี้ลึกมาก เหนียวมาก เราไม่รู้ เราไม่รู้ว่า เรามีการติดในสภาพธรรมด้วยความเข้าใจว่า เป็นเรา นานแสนนานมาแล้ว

เพราะฉะนั้นการสมารถที่จะละความติดในสิ่งนั้นว่า เป็นเรา จะยากสักแค่ไหน ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า ทุกวัน เราหมด นามธรรมก็เหมือนกัน ไม่ว่าเห็น ไม่ว่าได้ยิน เราหมด เป็นเราทุกอย่าง

เพราะฉะนั้นกว่าจะค่อย ๆ คลายความเป็นเรา เพราะสติระลึกลักษณะของสภาพธรรม ก็ต้องเป็นเวลานานมาก แต่เป็นสิ่งที่ตรง เพราะเหตุว่าเป็นปัญญาที่สามารถเข้าใจลักษณะของสิ่งที่มีจริง ๆ โดยไม่มีการคิดไปทำให้เกิดขึ้น เพราะว่าจริง ๆ แล้วไม่มีใครสามารถจะทำอะไรได้เลย

มีใครจะทำอะไรได้บ้าง อาจจะทำแกงกะหรี่ได้ แต่ทำสภาพธรรมไม่ได้ ทำอะไรก็ได้ทุกอย่างด้วยความคิดว่า เราทำ แม้แต่เสียง เวลาที่จะเปิดเทป บางคนก็อาจจะคิดว่า ทำให้เสียงเกิด แต่แม้แต่เสียงใครก็ทำไม่ได้ เมื่อมีปัจจัยก็เกิด

เพราะฉะนั้นทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นนามธรรมรูปธรรม ให้ทราบว่า มีแล้วในขณะที่ยปรากฏ เป็นสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นก็อบรมเจริญความรู้ความเข้าใจถูก ในลักษณะของสภาพธรรมนั้น โดยที่ไม่ใช่ทำอย่างอื่น

นี่เป็นสิ่งที่ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง เป็นสัจจญาณ มิฉะนั้นแล้วก็มีความคิดเห็นผิดที่น้อย ที่จะทำให้ทำอย่างนั้น ที่จะเลือกอย่างนี้ เวลาที่อกุศลจิตเกิด ก็อยากให้เป็นกุศล ถ้าเป็นอย่างนี้ตราบใด ก็ไม่มีการระลึกลักษณะของสภาพที่เป็นอกุศลว่าเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง

เพราะฉะนั้นการฟังธรรม ประกอบกันทั้ง ๓ ปีฏก และเป็นผู้ตรง คือ รู้จักตัวเองตามความเป็นจริง ถ้าขณะนั้นเกิดความคิดที่จะให้เป็นกุศลด้วยประการใด ๆ ก็ตามขณะที่กำลังคิดนั้น เป็นเรา หรือเป็นสภาพธรรม

อยากเมื่อไหร่เป็นเรา

สุ. พอลุณชีเกิดอกุศลจิต ก็อยากให้กุศลจิตเกิด ขณะนั้นเป็นเราหรือเป็นสภาพธรรม

ชี. ความอยาก เป็นตัวเราครับ

สุ. ความจริงเป็นอะไรคะ

ชี. ความจริงเป็นธรรม

สุ. เพราะฉะนั้นแม้ขณะนั้นกว่าจะรู้ว่าไม่ใช่เรา ต้องทัวจริง ๆ จะเป็นอะไรก็ได้ จะคิดอะไรก็ได้ ตามเหตุตามปัจจัยทั้งนั้น บอกว่าอย่างนี้ พอถึงเวลาจริง ๆ ก็เป็นอย่างนั้น เพราะว่ามีเหตุปัจจัยที่จะให้สภาพธรรมใดเกิด สภาพธรรมนั้นก็เกิด ตามเหตุตามปัจจัย เราอาจจะคิดว่าเราทำ แต่ความจริงมีเหตุปัจจัยที่สภาพธรรมนั้นเกิด

เพราะฉะนั้นกว่าจะรู้ว่า แม้คิดขณะนั้น ก็เป็นนามธรรมและรูปธรรม จนกว่าจะไม่เหลือความสงสัยในสภาพธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น ก็เป็นการอบรมเจริญปัญญา ซึ่งในพระสูตรจะไม่กล่าวถึงวิปัสสนาญาณอย่างละเอียดเลย เพียงบอกว่า รู้ชัด แต่ความหมาย

ของคำว่า “รู้ชัด” ต้องมีเหตุ เพราะทรงแสดงเหตุ คือ สติปัฏฐาน ซึ่งเป็นมรรคมงคล ๘ และปัญญาต้องอบรม ค่อย ๆ รู้ขึ้น

เป็นเรื่องธรรมดา แต่กินเวลานานมาก นานเท่าไร ก็กับ ถ้าตอบว่ากับ ยิ่งก็กับ คือ การศึกษาธรรมไม่ใช่เรื่องห่วย ถ้าห่วย คือ เราอีกแล้ว อยากจะถึงเสียเร็ว ๆ ก็กับ แล้ว อาจจะ ๕ กับมาแล้ว ก็อาจจะคิดอย่างนั้น แต่ความเป็นผู้ตรง ถ้าขณะนี้สติเกิด กำลังมีลักษณะของสภาพธรรมเป็นอารมณ์ กำลังค่อย ๆ เข้าใจ หรือแม้แต่วิปัสสนาญาณจะเกิด ก็ยังต้องเป็นไปด้วยการละความติดข้องตลอด มิฉะนั้นก็จะมีเครื่องกั้น ทำให้ปัญญาไม่สามารถก้าวไปสู่ความรู้ความเข้าใจสภาพธรรมยิ่งขึ้น

เพราะว่าตามความเป็นจริง ขณะนี้เกิดดับ ต้องมั่นใจ แน่ใจ เพราะว่าสภาพธรรมใดก็ตามเมื่อมีปัจจัยเกิด แล้วดับ ที่จะไม่ดับนั้น ไม่มี แล้วปัญญาก็สามารถประจักษ์จริง ๆ จึงจะละความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตนได้ ไม่อย่างนั้น ก็ไม่มีทางถึง

หาแต่เรื่องราวจนลืมสภาพธรรม

มธุรส จิตที่เกิดขึ้นแต่ละขณะ นอกจากปัญญาของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ปุถุชนจะรู้ได้เฉพาะการเรียนรู้และเข้าใจแค่นั้น แต่ทำไมเวลาที่เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต ทำไมเราถึงสามารถระลึกได้ ไม่ทราบจะอธิบายด้วยเหตุผลอย่างไรคะ

สุ. ก่อนประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม ต้องระลึกก่อนใช่ไหมคะ เพราะว่ามีตัวจริง ๆ ขณะนี้ เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจขณะที่สติสัมปชัญญะเกิดว่า ไม่ใช่สมาธิ ไม่ใช่เจตนา เพราะฉะนั้นเราจึงต้องเรียนเรื่องลักษณะของสติ และสติก็มีหลายชั้น ถ้าสติที่เป็นสติสัมปชัญญะ ตามปกติ ตามรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตามปกติ นิดเดียว เพราะเหตุว่า แข็งปรากฏ ปกติไม่เคยระลึกตรงแข็ง ก็คิดเรื่องราวต่าง ๆ ไปเลย

แต่ขณะนี้ อย่างนี้ สติเกิดระลึกที่แข็งได้ ลักษณะแข็งปรากฏกับกายวิญญูญาณ และปรากฏกับสติด้วย เพราะถ้าไม่มีกายวิญญูญาณ แข็งจะปรากฏได้ไหม ไม่ได้ แต่เมื่อแข็งเกิดแล้วเป็นปกติ ไม่เคยมีสติระลึกตรงนั้น

เพราะฉะนั้นเวลาที่แจ้งปรากฏตามปกติ สติก็ระลึกที่แจ้งตามปกติที่นั่นแหละ และค่อย ๆ เข้าใจลักษณะที่แจ้ง ต่างกับสภาพที่กำลังรู้ลักษณะที่แจ้ง ก็เป็นสิ่งซึ่งต้องใช้เวลา ทำให้ดูเหมือนกับว่า แล้วเมื่อไร แล้วอย่างไร ก็เป็นอย่างนี้ ระลึกอีก ก็เป็นอย่างนี้ ระลึกอีก ก็เป็นอย่างนี้ จะให้เป็นอย่างอื่นได้อย่างไร

การจับตามมีด จับที่เดียวสัก เป็นไปไม่ได้เลย แต่อาศัยการจับบ่อย ๆ ก็สึกได้ ฉนั้นใด เวลาที่สติปฏิฐานเกิด คนนั้นก็เริ่มเข้าใจ เพราะต้องมีปัญญาเกิดร่วมด้วย รู้ว่า ขณะนั้นเป็นสติ ไม่ใช่เรา ต่างกับขณะที่หลงลืมสติ แต่เป็นขั้นที่เพิ่งเริ่มเข้าใจความต่างของสติสัมปชัญญะกับสติขั้นอื่น

มธุรส ในความหมายของหนูก็คือว่า อย่างเช่น สัมปชัญญะ สันติระณะ หรือว่าทวิปัญจวิญญาณ ปุณฺชนคงไม่สามารถเห็นได้ ไซ้ไหมคะ แต่ถ้าเป็นกุศล อกุศล เราจะระลึกและรู้ได้ ก็เลยสงสัยว่า เป็นเพราะอะไรคะ แต่ที่หนูคิด ไม่ทราบจะเกี่ยวกับเรื่องกำลัง หรือเพราะเกิดซ้ำกัน ๗ ขณะ ทำให้เรารู้สึกได้

สุ. ตอนนี้อยากมาหาเรื่อง คือ กลับมาหาเรื่อง ทั้ง ๆ ที่สภาพธรรมกำลังปรากฏให้สติสัมปชัญญะระลึก เราก็กลับมาที่เรื่อง ไซ้ไหมคะ

เพราะฉะนั้นเรารู้กำลังของเราว่า ขณะนี้เป็นธรรมก็ยังไม่รู้ว่า เป็นธรรม เพราะฉะนั้นการรู้ของเรา ก็ต้องตามลำดับตรงตามที่ศึกษา คือ รู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างที่มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ อย่างเสียง ก็มีลักษณะปรากฏความเป็นเสียง ลักษณะของเสียง ก็มีจริง หรือว่าแข็ง หรือว่าสิ่งที่ปรากฏทางตา หรือคิดนึก ก็มีลักษณะจริง ๆ ให้รู้ว่า เป็นสภาพธรรม

เพราะฉะนั้นเมื่อเรายังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งต่างกันเป็นนามธรรมและรูปธรรม แล้วเราไปคิดถึงสัมปชัญญะ คิดถึงปัญจทวาราวชชนะ ขณะนั้นเราไปคิดเป็นเรื่องราว

ปัญญาของเราแค่ไหน

สุ. ผู้ที่จารึกคำสอนสืบทอดมาถึงเราสมัยนี้ ท่านเป็นใคร ท่านมีกิเลสหรือเปล่า ท่านมีความรู้ขนาดไหน ไม่ใช่พระโสดาบันนะคะ พระอรหันต์ด้วย และความรู้

ของพระอรหันต์ จากปุถุชนกว่าจะถึงพระโสดาบัน กว่าจะถึงพระสกทาคามี กว่าจะถึงพระอนาคามี กว่าจะถึงพระอรหันต์ ความรู้ท่านแค่ไหน ความรู้ของพระอรหันต์ต้องต่างกับพระโสดาบันแน่นอน ความรู้ของโสดาบันก็ต้องต่างกับปุถุชนด้วย

เพราะฉะนั้นเราได้ยินอะไรก็ตาม อ่านอะไรก็ตามจากพระไตรปิฎก เหมือนเราจะไปรู้อย่างนั้นได้ไหม หรือเราเห็นความรู้ของพระอรหันต์ที่สืบทอดมาจากที่พระอรหันต์สมาธิสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ท่านพระอรหันต์เหล่านั้นแม้แต่ท่านพระสารีบุตร หรือท่านมหาสาวกทั้งหลาย ท่านอยู่ในป่าโคสิงคสาลวัน และท่านก็ถามกันว่า ป่าโคสิงคสาลวันจะงามด้วยเหตุอะไร ต่างคน ต่างตอบ

ท่านพระสารีบุตรก็ตอบอย่างหนึ่ง ท่านพระมหากัสสปะก็ตอบอย่างหนึ่ง ท่านพระอานนทก็ตอบอย่างหนึ่ง ทั้งหมดไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพียงคำถามนี้ เพราะความเป็นผู้ที่เคารพในพระธรรมสูงสุด ท่านไม่ถือความเห็นของท่านเลย เพราะแต่ละท่านเป็นผู้ที่มีความรู้มาก

ฟังดูไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ลึกลับ แค่ว่าป่าโคสิงคสาลวันจะงามด้วยเหตุอะไรเท่านั้น เมื่อต่างคนต่างตอบก็ไปกราบทูลถาม พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า ถูกทุกคน เพราะแต่ละสิ่งนั้นต่างก็ทำให้ป่าโคสิงคสาลวันงามทั้งนั้น ไม่ใช่ทำให้ไม่งาม

เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้เลยว่า เราต้องเป็นผู้รู้จักตัวของเรา เราสามารถเข้าใจพระธรรมได้แค่ไหน แล้วเราก็ต้องเข้าใจพร้อมกับการอบรมเจริญปัญญาด้วย มิฉะนั้นเราก็เป็นโง่เขลาเปล่า สามารถตอบเรื่องราวของปริยัติได้หมด แต่สติปัญญานไม่เกิด และไม่รู้จักความต่างของขณะที่สติปัญญานเกิด เพราะฉะนั้นก็ไม่สามารถอบรมเจริญสติปัญญานได้

ที่ชาติ สภาธรรมก็ปรากฏอย่างนี้ แล้วสิ่งที่เราเรียนมาแล้วมากมาย เราก็ลืมไป ชาติก่อนต้องมีคนเคยฟังแน่ ๆ เลยเรื่องพระอภิธรรม เรื่องจิต เรื่องเจตสิก มากหรือน้อยก็ต้องต่างกัน และชาตินี้ ตั้งต้นใหม่อีก จิต คือ อะไร เจตสิก คือ อะไร เกิดร่วมกันอย่างไร

แต่ถ้าเป็นผู้ศึกษาธรรม เพราะมีธรรมปรากฏ อย่างผู้ไปเฝ้าพระอรหันตสมาธิสัมพุทธเจ้า พอพูดเรื่องโลภะ ท่านสามารถเข้าใจได้ พูดเรื่องโทสะ ท่านก็

สามารถเข้าใจได้ เพราะมีลักษณะของความติดข้อง ในขณะนี้ใครไม่มี แต่ใครรู้ ผู้ที่ไม่ได้อบรมเจริญปัญญามาพอ แม้ขณะนี้มีความติดข้อง ก็ไม่รู้ ไม่สามารถรู้ได้ แต่ผู้ที่ยังได้อบรมเจริญปัญญา ไม่ว่าจะตรัสสภาพธรรมอะไร เขาสมาธาระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้น ตัวจริงของธรรมที่กำลังมี

เพราะฉะนั้นถ้าเราศึกษาพระธรรมด้วยการไตร่ตรอง ด้วยความละเอียดรอบคอบ แม้แต่คำว่า “ธรรม” ซึ่งเป็นธาตุ หรือ ธา - ตุ อย่าคิดว่าเรารู้แล้วหรือประจักษ์แล้ว เพียงแต่เรากำลังเรียนให้รู้ว่า ขณะนี้ไม่ใช่เรา เพราะอะไร

เพราะฉะนั้นการศึกษาของเราก็จะมั่นคง และจะเป็นพื้นฐานให้สติสัมปชัญญะเกิด แม้ในขณะที่ยัง สติก็ระลึกได้ ไม่ว่าจะเป็นทางตา ก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ แค่นี้เราศึกษาก็ขาด ที่จะไม่เข้าใจจริง ๆ ว่า เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ และก่อนจะปรากฏมีไหม สิ่งที่ปรากฏทางตา สีสันฉณณะ ก่อนจะปรากฏมีไหม ไม่มี ขณะนั้นเป็นภวังคจิตอะไร ๆ ก็ไม่ปรากฏเลย

แต่เมื่อมีสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ กระพริบจักษุประสาท เป็นอายตนะ เป็นที่ประชุม ทำให้สภาพเห็นเกิดขึ้น คิดดูก็แล้วกัน โลกไม่มีอะไรเลย ขณะนั้นเป็นภวังคเวลาเป็นภวังค อะไร ๆ ก็ไม่ปรากฏ ความคิดว่าเป็นเรา ก็ไม่มี ไม่อะไรเลยจริง ๆ ขณะนั้น เพราะว่าไม่ใช่อารมณ์ที่รู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

เพราะฉะนั้นเวลาที่มีอารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดปรากฏ ต้องมีทาง มีทวาร มีอายตนะ คือ สภาพธรรมที่ประชุมในขณะนั้น ชั่วสั้นแสนสั้น ก็ทำให้สภาพเห็นเกิดแล้วก็ดับไป

เพราะฉะนั้นก็เป็นการที่เราศึกษาธรรม ซึ่งขณะนี้จริงอย่างนี้ กำลังเป็นจริงอย่างนี้ ให้ค่อย ๆ เข้าใจตามความเป็นจริง คือ ศึกษาตัวธรรม แล้วก็ค่อย ๆ เข้าใจ ถ้าได้เฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลข้างหน้า เวลาที่ทรงแสดงก็สามารถเข้าใจได้ แต่ว่าอีกนาน แต่อีกนานก็อบรมไป ปัญญาของเราจะคมพอ ที่จะเข้าใจเวลาที่ได้เฝ้า ได้ฟังหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องที่ต้องอบรม จากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ไปอีกพระองค์หนึ่ง ไปอีกพระองค์หนึ่ง เหมือนผู้ที่รำเรงยี่นตีในสมัยของพระที่บึง

กรสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะตรัสรู้ ได้ฟังคำพยากรณ์จากพระที่ปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า อีก ๔ อสงไขยแสนกัป ไม่ใช่กัปเดียว ไม่ใช่แสนกัป ๔ อสงไขยแสนกัป จะได้ตรัสรู้เป็นพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า สมณโคดม ชาวเมืองขณะนั้นว่าเรื่องยืดยาว ถ้าเขาไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมในสมัยของพระที่ปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า เขาก็มีโอกาสรู้แจ้งธรรมในสมัยของพระสมณโคดม

เราผ่านมากี่พระองค์ เพราะว่าจากพระที่ปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้ามาถึงพระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ๒๔ พระองค์ เพราะว่าผู้คนในครั้งนั้น ก็ได้ฟังธรรม และได้อบรมเจริญปัญญา โดยไม่คำนึงถึงเวลาว่า จะรู้ความจริงเมื่อไร แต่รู้ว่า ความจริง คือ สิ่งที่กำลังปรากฏ เป็นสิ่งที่น่าเข้าใจถูกต้อง เพราะเหตุว่ามีของจริงที่กำลังปรากฏ แล้วไม่รู้ความจริงของสิ่งที่ปรากฏเลย แล้วเราจะรู้อะไร

คนที่บอกว่ามีปัญญา เขารู้อะไร ถ้าไม่รู้สิ่งที่กำลังปรากฏ ถ้าเขาเป็นนักวิทยาศาสตร์ หรือนักฟิสิกส์ หรือสถาปนิกก็ตาม เขารู้อะไร เป็นความรู้หรือเปล่า ถ้าขณะนั้นไม่สามารถเห็นถูก เข้าใจถูก ในลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ขณะนี้ที่กำลังปรากฏ ช่วงเวลาที่สั้นมาก สิ่งที่ปรากฏสั้นมาก ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ สิ่งนั้นเกิดแล้ว ดับแล้ว หดไม่เหลือเลย

เพราะฉะนั้นสิ่งที่เผชิญหน้าเราอยู่ตลอดเวลา ก็คือ สิ่งที่เกิด แล้วดับตลอดเวลา

เพราะฉะนั้นปัญญาสามารถจะอบรมจนประจักษ์การเกิดและดับ จึงจะค่อย ๆ ไล่ถอนความเป็นเรา เพราะมีวิชา ไม่รู้อะไรเลย ก็ยึดถือ และวิชาของเรานานแสนนานและมากด้วย ความยึดถือของเราก็นานแสนนานและมากด้วย

เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปคิดถึงว่า ชาตินี้หรือชาติไหน ขอให้เป็นผู้ตรงที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยค่อย ๆ รู้ รู้ทีเดียว ไม่มีทาง ทุกอย่างต้องค่อย ๆ อบรม ค่อย ๆ รู้ เป็นวิริยารัมภกถา กถาให้มีความเพียร แต่ไม่ใช่ให้เพียรไปนั่งทำอะไรเพื่อจะรู้ แต่เพียรที่จะอดทน ที่จะอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้นแม้แต่วิริยะ หรือวิริยารัมภกถา กถาที่ปรารภหรือเริ่มให้มีความเพียร ก็ต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า ไม่ใช่ให้ไปทำอะไร ไม่ใช่ให้ไปนั่งตั้งแต่คำจนถึงเข้า

แต่เป็นการ ค่อย ๆ อบรม จนกระทั่งรู้ความจริงของสภาพธรรม กถานี้จะทำให้ละความ
ต้องการหรือเปล่า เพราะว่าหนทางจริง ๆ ต้องเป็นหนทางละ

ถ้าใครสอนให้ทำ เพื่อจะได้ เพื่อจะเอา ผิดทันที คำสอนของพระอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเรื่องละเหตุ ที่จะให้เกิดทุกข์ทั้งมวล

ธรรมไม่เป็นสอง

ชุมพร จับไมโครโฟนขณะนี้รู้สึกว่ามีแข็งอยู่ตลอด

สุ. ที่ว่ามีอยู่ตลอด หมายความว่าอย่างไรคะ

ชุมพร หมายความว่า เรามีความรู้สึกว่าจับแข็ง แข็งก็มีตลอด

สุ. ตลอดเวลาที่จับมีแข็ง ใช่ไหมคะ

ชุมพร แต่ที่นี้ก็ไม่เข้าใจที่ท่านอาจารย์บอกว่า สภาพธรรมเกิดดับเร็วมาก การ
เข้าใจก็เหมือนกับเร็วมาก อะไรทำนองนั้น มีความเข้าใจว่าเป็นลักษณะของสติ สติ
เกิด ก็เป็นลักษณะที่สั้นนิดเดียว แต่ที่เราหลงลืมสติ ก็เหมือนเราจับแข็ง ขณะที่
กระทบก็แข็งตลอด แต่ลักษณะอย่างนั้นก็ยังไม่ได้เข้าใจความต่างของการมีสติกับการ
หลงลืมสติ

สุ. เวลานี้เห็นตลอดหรือเปล่า

ชุมพร ดูเหมือนเห็นตลอด

สุ. เพราะฉะนั้นแข็งก็เหมือนตลอด แต่ว่าตามความเป็นจริง ถ้าเราฟัง
โดยละเอียด โดยเข้าใจเรื่องของธรรม ไม่ใช่ตัวเราไปคิด แต่เป็นเรื่องของสภาพธรรม
แท้ ๆ แข็งนี้เกิดหรือเปล่า จึงได้ปรากฏ

นี่แสดงให้เห็นว่า เราต้องเริ่มเข้าใจใหม่ว่า ไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งดำรงอยู่ตลอด
แต่เกิดดับอยู่ตลอด เพราะฉะนั้นแม้แต่แข็ง ซึ่งพอกระทบลักษณะแข็งที่ปรากฏ ต้อง
เข้าใจความจริงว่า แข็งต้องเกิด ซึ่งไม่เคยคิดเลย คิดว่าแข็งมีอยู่ตลอดเวลา แต่ความ
จริงแข็งขณะนั้น เกิด จึงปรากฏกระทบ แล้วก็ดับ

นี่คือ ผู้ที่ประจักษ์ความจริง เพราะฉะนั้นผู้ที่ยังไม่ประจักษ์ความจริง ก็ไม่เห็นมีอะไรดับเลยสักอย่างเดียว เห็น ก็เห็นตลอด แข็ง ก็แข็งตลอด ก็เหมือนเดิม เราก็นั่งอยู่ตรงนี้ เป็นเราตลอด ก็วันมาแล้ว ต่อไปอีก ก็เป็นเราตลอด

เพราะฉะนั้นปัญญาก็ไม่ได้รู้ความจริงของสภาพธรรม แต่ถ้าจะรู้ความจริงของสภาพธรรม ฟังด้วยความเข้าใจว่า ถ้าแข็งไม่เกิด แข็งปรากฏไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นชั่วขณะที่กระทบทันที แข็งเกิดจึงได้ปรากฏ สามารถรู้ลักษณะแข็งที่กระทบได้ แค่นี้พอที่จะค่อย ๆ เห็นความจริงใหม่ว่า ความไม่รู้ของเราขนาดไหน แม้แต่แข็งเกิดจึงปรากฏ ก็ไม่รู้ คิดว่า มีแข็งอยู่ตลอดเวลา

ทุมพร อยากให้ท่านอาจารย์ช่วยขยายคำที่ว่า ฟังจนถึงกระดูกค่ะ

สุ. คือ มันคง ไม่คลอนแคลน ไม่หวั่นไหวเลย มีความเข้าใจในสิ่งที่ได้ฟังจริง ๆ แล้วค่อย ๆ อบรมเพื่อจะรู้ตามจริง ๆ ไม่ต่างกันเลย สิ่งที่เราองค์ทรงแสดงจากการตรัสรู้ เป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง ธรรมจะเป็นสองไม่ได้ ถ้าเป็นสอง หมายความว่าความเข้าใจของเรายังไม่พอ เพราะว่าธรรมต้องเป็นธรรมที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงที่สุด เปลี่ยนแปลงลักษณะของสภาพธรรมนั้นไม่ได้

เพราะฉะนั้นที่ฟังมาเข้าใจว่า แข็งต้องเกิด ทั้ง ๆ ที่เวลานี้ไม่เห็นจะเกิดเลย แต่ความจริงถ้าไม่เกิด ไม่ปรากฏ เมื่อเกิดแล้ว ดับแล้วด้วย นี่คือ ความรวดเร็ว และใครก็ไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงการเกิดดับของสภาพธรรมให้ช้าลงได้ แต่สามารถอบรมความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย คือ ข้อสำคัญ

โดยมากคนไม่คำนึงถึงปัญญา แต่คำนึงถึงจะปฏิบัติให้ได้ผล เพราะฉะนั้นก็พยายามหาวิธีต่าง ๆ เช่น บางคนก็คิดเรื่องจักขุวิญญาณ จิตเห็นจะเกิดได้ต่อเมื่อมีปสาทรูป ปสาทรูปมีลักษณะอย่างไร และเกิดจากอะไร พวกนี้เขาคิดว่าขณะนั้นเขาเข้าใจธรรม แต่นั่นเป็นเรื่อง เพราะขณะนั้นคิด ไม่ใช่เขา แต่เขาจะสามารถเข้าใจได้ใหม่ว่า ขณะนั้นเป็นสภาพคิด เป็นนามธาตุหรือเป็นนามธรรมที่กำลังคิด

เพราะฉะนั้นการศึกษาธรรม มีตนเองเป็นที่พึ่ง มีตนเองเป็นเกาะ คือ ความรู้ของเราเท่านั้นที่จะช่วยเราได้ ถ้าเราเชื่อตามคนอื่น คิดตามคนอื่น โดยไม่ไตร่ตรองเลย

ใครบอกก็เชื่อ ๆ แล้วเราจะเป็นผู้มีเหตุผลใหม่ และสิ่งที่เราได้ยินได้ฟัง ตรงกับสภาพธรรมใหม่

เพราะฉะนั้นถ้าสิ่งใดถูกต้อง สิ่งนั้นต้องตรงกับสภาพธรรม ตรงทั้งพยัญชนะและอรรถด้วย

เป็นเรื่องที่ต้องอบรมจากการฟัง เหมือนเขาฟังกันมาแล้ว ท่านพระสารีบุตรฟังมานานเท่าไร ท่านพระอานนท์ฟังมานานเท่าไร แล้วเราก็ไม่รู้ เมื่อไรเราบรรลุนะ เราอาจจะรู้ก็ได้ว่า เราเคยเกิดมาเป็นใครที่ไหน ฟังมาแล้วนานเท่าไร ถ้าสามารถมีปฏิสัมภิทาอย่างท่านเหล่านั้นหรือมีอภิญา มีคุณวิเศษขึ้นอยู่กับปัญญา เมื่อไรที่ปัญญาถึงความสมบูรณ์ เมื่อนั้นก็จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมตามลำดับ

คลายขั้นไหน

สันติ สำหรับผู้ที่ฟังเรื่องของสภาพธรรม บางคนก็มีความเข้าใจ และสติเริ่มสังเกต ระลึกลักษณะของสภาพธรรมบ้าง แต่ก็ยังคงมีความคิดติดตามมา และบางคนสติก็ยังไม่เคยเกิดเลย แต่ก็มีความคิดถึงเรื่องของนามธรรมและรูปธรรม และพอที่จะมีความเข้าใจว่า นามธรรมไม่ใช่ตัวตนเพราะอะไร เพราะมีปัจจัยทำให้เกิด รูปธรรมไม่ใช่ตัวตนเพราะอะไร เพราะมีปัจจัยทำให้เกิด ก็รู้สึกว่าจะมีความเข้าใจ แต่ก็รู้ว่าเป็นความคิด ที่นี้เมื่อมีความคิดและมีความเข้าใจ ไม่ได้คลายเป็นตัวตนหรือครับ

สุ. คลายขั้นไหนคะ

สันติ เป็นสติปฏิฐาน มีการคลายความเป็นตัวตน จะไม่รู้สึกรู้สึหรือครับ แต่ถ้าเป็นการพิจารณานามธรรมและรูปธรรม แล้วรู้สึกว่าจะคลายจากอกุศล ขณะนั้นรู้สึก

สุ. คลายแค่นั้นไ้คะ

สันติ ก็อยากเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ไม่เป็นการคลายความยึดถือความเป็นตัวตนเหมือนสติปฏิฐานหรือครับ

สุ. คนที่ไม่เคยฟังธรรมเลย พอเริ่มฟัง เพียงชั้นฟัง เริ่มเข้าใจ คลายความไม่รู้ หรือการยึดถือสภาพธรรมเพียงชั้นที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อน เวลาที่ไตร่ตรองขณะใด ก็คลายในชั้นที่ไม่เคยพิจารณาอย่างนี้มาก่อน

เพราะฉะนั้นทุกอย่างก็ต้องเป็นไปตามลำดับ คลายขั้นนี้ไม่ใช่ขั้นสติปัฏฐาน คลายขั้นสติปัฏฐาน ไม่ใช่ขั้นวิปัสสนาญาณ คลายขั้นวิปัสสนาญาณ ไม่ใช่ขั้นโลกุตตระ

สันติ ก็จะมีอาการกังวลบ้าง เพราะว่าถ้าไม่ใช่สติปัฏฐาน ไม่ได้เป็นการคลายความยึดถือว่าเป็นตัวตน ก็เลยคิดว่า จะเป็นตัวตน

สุ. ก็อยากคลาย หนีความเป็นเราความเป็นตัวตนไม่พ้นเลย ทุกอย่างที่สองออกมา ที่เป็นเรื่องของความต้องการ ไม่พ้นจากความเป็นตัวตน

เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก กว่าที่จะเห็นโลภะจริง ๆ ถ้าเราศึกษาธรรมโดยรู้ว่า เพื่อรู้ เพื่อเข้าใจ จะต้องไปห้วงใหม่ว่า ตอนนี้เราคลายไปบ้างหรือยัง หรือยังไม่ได้คลาย หรือคลายไปขั้นนี้ หรือคลายไปขั้นนั้น เป็นหน้าที่ของปัญญา แต่ว่าเราเริ่มจะเข้าใจถูกขึ้น ๆ ตรงลักษณะของสภาพธรรมเมื่อสติปัฏฐานเกิดเท่านั้นเอง นี่เป็นหนทางที่จะละโลภะหรือความต้องการผล

สันติ คือจากการฟัง แล้วก็รู้ว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นการเข้าใจธรรม เพื่อจะคลายความยึดถือความเป็นตัวตน แต่จากการฟังก็รู้สึกว่า ถ้าไม่เป็นสติปัฏฐาน ก็ยังมีตัวตน ก็เลยคิดว่า การที่จะคลายจากความเป็นตัวตน ก็ควรจะอบรมให้เพิ่มขึ้น มีการคิดบ้าง มีความต้องการรู้เพิ่มขึ้นบ้าง

สุ. ตรงไหนต้องการ ไม่ได้รู้หรอกค่ะ โลภะละยากจริง ๆ ติดตามไปจนกระทั่งไม่ว่าจะถึงไหน ไปอุปพรหมก็ได้ ไปรูปพรหมก็ได้ ไปที่ไหนก็ได้หมด แต่มีหนทางที่จะดับเป็นสมุจเฉท ซึ่งไม่ใช่เร็วเลย แล้วต้องเป็นปัญญาจริง ๆ และเริ่มเข้าใจความหมายของปัญญาเจตสิก ไม่ใช่เป็นการรู้อย่างอื่น เข้าใจอย่างอื่น แต่สามารถเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง แม้ตอนนี้ยังไม่เข้าใจ ตอนนี้กำลังฟัง ก็ฟังไปอีก ๆ จนกว่าจะค่อย ๆ เข้าใจขึ้น

ตอนนี้สติปัฏฐานยังไม่เกิด ก็ฟังไปอีก เข้าใจอีก จนกว่าสติปัฏฐานจะเกิด ไม่อย่างนั้นก็ไม่มีความหมายเลย จะไปทำอื่นสารพัดก็ไม่ใช่หนทาง แต่หนทางก็คือเข้าใจ

จริง ๆ พังแล้วก็เข้าใจถึงสภาพธรรม แล้วไม่ต้องห่วง ไม่ต้องกังวล แต่โลภะจะไม่ปล่อย เวลาที่สติปัฏฐานเกิด ก็ยังอยากจะให้มีอีก เมื่อไร บ่อยไหม วิปัสสนาญาณเกิด ก็อยากให้มีความถี่ขึ้น ตรงนี้ใช่ไหม อีกแล้วหรือยัง ก็เป็นเรื่องที่โลภะจะตามไปตลอด

เพราะฉะนั้นผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรม จึงรู้ว่าโลภะเป็นสมุทัย แล้วต้องละด้วย ด้วยปัญญา ปัญญาจะทำกิจละสมุทัย

สันติ ก็แสดงว่าโลภะระดับนี้ ก็เป็นเรื่องปกติธรรมดาของโลภะ คือ เมื่อเกิดเมื่อไรต้องติด ใครห้ามไม่ให้โลภะติดไม่ได้ โลภะต้องติดทุกครั้งที่เกิด

สันติ เพราะฉะนั้นถ้ามีโลภะระดับนี้ แล้วก็อยากชวนช่วยในการฟัง การสนทนา การพิจารณาอบรมไปเรื่อย ๆ

สุ. โดยมากเรามักจะคิดถึงความเป็นเราที่จะพยายาม แต่ตามความจริง ถ้าเรารู้ถูกต้องว่า มีใครจะพยายาม นอกจากสภาพธรรมทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยจริง ๆ เมื่อไรที่เราจะละความเป็นเราที่จะพยายาม แล้วก็ค่อย ๆ รู้ความจริงของสภาพธรรม ไม่อย่างนั้นประโยชน์ของการเรียนอภิธรรมก็จะน้อย เช่น เราเรียนว่า วิริยะเกิดกับจิตที่ดวง ก็เป็นเครื่องเตือนแล้วว่า ถึงอย่างไรก็มีวิริยะ แต่ขณะนั้นวิริยะที่เกิดเป็นสัมผัสหรือเป็นมิจฉา เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล ทุกอย่างที่มี ที่ปรากฏ ที่เรียนมาทั้งหมด คือ ขณะนี้ เดียวนี้

ถ้าสติปัฏฐานเกิด ระลึก ก็สามารถเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างที่เราเรียนแล้ว เพื่อจะละความเป็นเรา แต่ก็ยาก เพราะว่าโลภะครอบงำ เป็นครู เป็นศิษย์ด้วยกัน มีชีวิตต่อไปเรื่อย ๆ นานแสนนาน เดี่ยวเป็นครู เดี่ยวเป็นศิษย์ ตามกันไป ตามกันมา

วิริยะที่เป็นสัมมปปธาน ๔

สันติ วิริยะที่เป็นสัมมปปธาน ท่านแสดงว่า ความเพียรที่ระวังสังวรไม่ให้อกุศลที่ยังไม่เกิดได้โอกาสเกิดขึ้น จะต่างอย่างไรกับความเพียรกับการละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วครับ

สุ. ขณะนั้นวิริยเจตสิกเกิดกับสัมมาสติ เท่านั้นจบเลย เพราะว่าขณะอื่นก็ไม่ใช่ ขณะอื่นก็เป็นเราที่เพียร จะเว้น ละอกุศลที่ยังไม่เกิด หรืออกุศลซึ่งเกิดแล้ว หรือเจริญกุศลซึ่งยังไม่เกิด หรือรักษากุศลที่เกิดแล้ว เพราะฉะนั้นทั้งหมดที่เป็นเรื่องของธรรมทั้งหมด จากการตรัสรู้ ก็ทรงแสดงสภาพธรรมตามความเป็นจริง ถ้าเป็นความเพียรในเรื่องทานไม่ใช่สัมมัปปธาน ไม่ได้เกิดกับสัมมาสติ แต่ชั่วขณะที่สัมมาสติเกิดพร้อมวิริยะ วิริยะทำกิจ ๔ อย่าง ซึ่งเป็นกิจของสัมมัปปธาน ไม่ใช่เป็นเราที่จะทำทีละอย่าง ๒ อย่าง แต่ในขณะที่สัมมาสติเกิดนั่นเอง วิริยะขณะนั้นเป็นสัมมัปปธานทั้ง ๔

สันติ ดูเหมือนกับว่า สัมมัปปธานทั้ง ๔ จะไม่เกิดพร้อมกัน

สุ. ก็แล้วแต่ว่า เวลาที่สัมมัปปธานเกิด เช่น สัมมาสติเกิด ขณะนั้นละอกุศลที่ยังไม่เกิดหรือเปล่า

สันติ จะเหมือนกับวิรติใหม่ครับว่า เวลาที่วิรติเกิดขึ้นแล้ว ก็มีการระลึกรู้ลักษณะของวิรติขณะนั้นก็เป็นมรรคมองค์ ๖ ด้วย

สุ. วิริยเจตสิกต่างกับวิรติเจตสิก หน้าที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นความหมายของศีลอีกอย่างหนึ่ง คือ ไม่ก้าวล่วง ขณะใดที่ไม่ก้าวล่วง ขณะนั้นไม่ได้หมายความว่าไม่มีศีล แต่ไม่ใช่ศีลที่เป็นวิรติเจตสิก

นี่ก็เป็นตัวอย่าง ที่แสดงให้เห็นว่า การเรียนสมัยนี้เรียนเรื่องราวมาก แล้วก็ไปพยายามหาตัวธรรมว่า ตัวธรรมเป็นอะไร ตรงไหน อย่างไร แต่ความจริงสภาพธรรมทำหน้าที่ของสภาพธรรมของเขาเอง แล้วก็ทรงแสดงความต่างของสัมมาสติ หรือการอบรมเจริญสติปัญญาว่า ขณะนั้นมีเจตสิกที่เกิดร่วมด้วยคืออะไร แต่ทำหน้าที่ต่างกับขณะอื่นอย่างไร

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาก็ต้องรู้ตามลำดับด้วย มิฉะนั้นเราจะไปหาเบี่ยงปลาย เรื่องราวใหญ่โตมากมาย แล้วก็มาหาตัวจริง เหมือนกับโลภะ พอบอกว่ามี ๔ ดวง ก็หาตัวอย่างว่า ๔ ดวง ดวงไหนดวงที่ ๑ เป็นอย่างไร ดวงที่ ๒ ดวงที่ ๓ ดวงที่ ๔ ดวงที่ ๕ เป็นอย่างไร แต่เวลาที่ขณะนี้โลภะเกิด เป็น ๑ ใน ๔ หรือเปล่า แล้วทำไมเราต้องไปหาในเมื่อกำลังมีให้รู้ได้

เพราะฉะนั้น การศึกษา ไม่ใช่เป็นเพียงการศึกษาเรื่องราวให้ครบจำนวน แต่เป็น เรื่อง ที่เมื่อสภาพธรรมนั้นเกิดปรากฏ ก็ให้ความรู้ความจริงว่า ขณะที่มีความเห็นผิด หรือมี ความเข้าใจผิด ต่างกับขณะที่ไม่มีความเข้าใจผิด ไม่มีความเห็นผิด เพราะฉะนั้น โลกะ ๒ อย่างนี้จึงต่างกัน ตามสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ้าเป็นอย่างนี้ เราจะค่อย ๆ เข้าใจจากตัวของเราเอง เวลาที่มีความติดข้องใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส โสมนัสหรืออุเบกขา ก็เป็นความรู้สึกรู้จริง ๆ ที่มี ซึ่งสามารถ เข้าใจได้ในขณะนั้น และความจริงก็หลากหลายมากตามความวิจิตรของจิต ตาม ความวิจิตรของอารมณ์ ตามเจตสิกที่เกิดร่วมด้วย แต่ทรงประมวลเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ โลกมูลจิต ๘ ซึ่งขณะใดที่เกิด ขณะนั้นเรารู้ ก็คือ ไม่ต่างจาก ๘ นั้นเอง

เพราะฉะนั้นการศึกษาจากสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ก็จะทำให้เราไม่ลืมหืมสภาพธรรม ที่กำลังปรากฏ โดยที่ไม่ต้องไปท่องหรือไปจำว่า ๘ ดวง ได้แก่อะไรบ้าง

รูปภายใน – รูปภายนอก

กุลวิไล การที่เราจะพิจารณาสภาพธรรมที่เป็นรูปที่กาย ที่ภายในที่เรายึดถือว่า เป็นเราเสมอ กับรูปภายนอก

สุ. รูปที่กายของเราที่เป็นภายใน มีลักษณะอย่างไรคะ

กุลวิไล ถ้ากระทบสัมผัสก็มีลักษณะของธาตุ ๓ อย่าง คือ ไม่อ่อน ก็แข็ง ไม่เย็น ก็ร้อน ไม่ตึง ก็ไหว

สุ. แล้วรูปภายนอกล่ะคะ

กุลวิไล ก็ไม่แตกต่างกัน

สุ. ก็ถูกต้อง พิจารณาจนกว่าไม่แตกต่าง สิ่งที่เราเรียนมาทั้งหมดเป็นความจริง เวลาที่สภาพธรรมปรากฏ มีการระลึก ก็จะได้รู้ความจริงว่า รูป เป็น รูป ไม่ว่าจะเป็น รูปภายในหรือภายนอก ก็ไม่สามารถจะรู้อะไรได้

กุลวิไล การเป็นผู้มีสติเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ที่จะมีการพิจารณาสภาพธรรมในขณะที่ยืน เดิน นั่ง นอน ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการอบรมเจริญปัญญา ขอให้ท่านอาจารย์ขยายความด้วยค่ะ

สุ. ขณะนี้กำลังทำอะไรคะ อิริยาบถไหน

กุลวิไล ถ้าโดยที่เราบัญญัติไว้ ก็คือ ท่านั่งค่ะ

สุ. เป็นปกติหรือเปล่า ไม่ต้องเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น ไม่ต้องขัดสมาธิ สติก็สามารถเกิด ระลึกลักษณะของสภาพธรรมได้ เมื่อเป็นสติสัมปชัญญะ เป็นสติปัฏฐาน ไม่ใช่เรา ไม่ต้องเตรียมตัว ไม่ต้องทำอะไรเลย ขึ้นอยู่กับมีการระลึกหรือไม่

เวลานี้ปัญหาก็มี ๒ อย่าง สภาพธรรมก็เกิดดับเป็นปกติของสภาพธรรมทุกอย่าง สติระลึกหรือไม่ระลึก ก็เท่านี้ แต่เปลี่ยนลักษณะของสภาพธรรมไม่ได้เลย ถ้าขณะนี้สติเกิด ก็เกิด สติไม่เกิด ก็ไม่เกิด ก็เป็นปกติ

ศึกษาที่ตัวสภาพธรรม

ซี. เมื่อที่ท่านอาจารย์แสดงว่า ในสมัยนี้ที่มีการศึกษาขั้นปริยัติกันก็มี การศึกษาเรื่องราวกันมาก คือ ศึกษาชื่อของธรรม แล้วหาตัวอย่างกันว่า ชื่อของธรรมเป็นอย่างไร ที่นี้ผมก็มีความสงสัยว่า ถ้าไม่ศึกษาในลักษณะเช่นนั้น แล้วในเมื่อสติปัฏฐานยังไม่เกิด จะนำสภาพธรรมที่รู้อยู่แล้ว ไม่ใช่ขั้นสติปัฏฐาน แล้วเอาชื่อเข้าไปใส่หรืออย่างไรครับ

สุ. หมายความว่าการศึกษาธรรม อย่าเข้าใจว่า ศึกษาชื่อ อันนี้สำคัญที่สุด ต้องรู้ว่าธรรมขณะนี้จริง ๆ การศึกษาเรื่องราวของธรรมเพื่อให้เข้าใจจริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรม แม้แต่คำว่า “ธรรม” คำเดียว ถ้าเราไตร่ตรองจริง ๆ ว่า เรารู้จักธรรมหรือยัง เพียงความหมายของคำว่า “ธรรม” เป็นสภาพที่มีจริง ๆ ไม่มีใครเป็นเจ้าของเลย เรารู้จักลักษณะนี้หรือยัง

และธรรมก็มี ๒ อย่าง คือ นามธรรมอย่างหนึ่ง กับรูปธรรมอย่างหนึ่ง เรารู้จักสภาพ ๒ อย่างนี้จริง ๆ หรือยัง

แต่ถ้าเราไม่รู้ว่า การศึกษาของเราทั้งหมดเพื่อรู้ความจริงอันนี้ เราก็จะศึกษาเรื่องราว ที่เราควรจะรู้ว่า เราสามารถประจักษ์หรือรู้ได้ไหม หรือเราเพียงแต่จำได้ ใครถามเราก็ตอบได้ อยู่หน้านั้นหน้านี้ในพระไตรปิฎก แต่ว่าปัญญาของเราสามารถจะประจักษ์ลักษณะของสภาพนั้นหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นการศึกษาดูธรรมก็เพื่อให้รู้ว่า ธรรมเป็นจริงอย่างนั้นแน่นอน ละเอียดยะลึกซึ้ง และสุขุมจริง ๆ แต่ความรู้ของเราจะถึงระดับไหน ที่เราจะสามารถประจักษ์สิ่งนั้นได้หรือเปล่า ถ้าเราประจักษ์สิ่งนั้นไม่ได้ แล้วเราก็เรียนเพื่อให้เข้าใจ ถูกต้องว่า ไม่ใช่เรา ยิ่งเรียนละเอียดยิ่งรู้ว่าไม่ใช่เรา แต่เป็นขั้นคิด ซึ่งจะเกื้อกูลเวลาที่สติปัญญานเกิด ต้องรู้ เมื่อสติปัญญานเกิด รู้สิ่งที่เราเข้าใจ ไม่ใช่สิ่งที่เพียงเราจำ

เพราะฉะนั้นการเรียนจะมี ๒ อย่าง คำเดียวแต่เข้าใจลึก เข้าใจตลอดในคำนั้นทั้งหมดเลย คำว่า “ธรรม” นี้ ทุกอย่าง อะไร ๆ ก็เป็นธรรม บัณฑิตก็เป็นธรรม ธาตุอายตนะ ชันธ ปฏิจจสมุปบาท ทุกเรื่องที่มีในพระไตรปิฎก เป็นธรรมทั้งหมด

เพราะฉะนั้นความเข้าใจของเราในธรรม เราเข้าใจเพียงเรื่องราว หรือทั้งหมด คำว่า “อายตนะ” อายตนะ ๑๒ ตอบได้เลย และความเป็นอายตนะเมื่อไร อย่างไร เราไตร่ตรองไหม หรือเราเพียงจำว่า อายตนะภายใน ๖ ภายนอก ๖ ตอบได้ มีอะไร ๆ บ้าง แต่ถ้าเราพิจารณาว่า อายตนะเมื่อไร เช่น ขณะที่เรานอนหลับสนิทมีจิตไหม

ชี มีครับ

สุ. จิตไม่มีอารมณ์ได้ไหม ไม่ได้ ขณะนั้นเป็นอายตนะหรือเปล่า

ชี เป็นครับ

สุ. อายตนะอะไร

ชี มนายตนะกับธัมมายตนะ คือ อารมณ์ของภวังคจิต

สุ. รู้ว่า อารมณ์ของภวังคจิตเป็นธัมมายตนะหรือคะ

ชี รู้โดยเรื่องราว

สุ. เรื่องเป็นธัมมายตนะ และจะรู้ใหม่ว่า จิตขณะที่เป็นภวังค์ อารมณฺ์ เป็นธัมมายตนะหรือเป็นอะไร เพราะว่าขณะนั้นก็มีจิตกับเจตสิก เจตสิกเป็นธัมมายตนะหรือเปล่า ไม่มีเจตสิกแล้วมีจิตได้ไหม ไม่มีจิตแล้วมีเจตสิกได้ไหม

เพราะฉะนั้นถ้าเราจะเข้าใจอายตนะอื่น เช่น เวลาเห็นต้องมีจักขุปสาท เป็นจักขวายตนะ ต้องมีรูปารมณฺ์เป็นรูปายตนะ ๒ อย่างพอไหมคะ

ซี ไม่พอครับ

สุ. มีอายตนะอะไรอีกตรงนั้น

ซี มีมนายตนะ คือ จิต

สุ. เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเข้าใจว่า แต่ละคำที่เราได้ยินได้ฟัง เพื่อประจักษ์แจ้ง เพื่อเข้าใจขึ้น จะได้ไม่ลืมหืม แต่ถ้าทราบใดที่เป็นเพียงตัวหนังสือ อย่างไร ๆ ก็ลืมหืมเป็นเรื่องธรรมดา

เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจว่า เราเรียนเพื่อเข้าใจธรรม แม้แต่ความเป็นอายตนะ หรือความเป็นธาตุต่าง ๆ เหล่านี้ และความเป็นปัจจัยต่าง ๆ ก็ตามมา ๆ เพื่อให้เข้าใจกว้างขวางลึกซึ้งขึ้น จากสิ่งที่เราได้ยินได้ฟังแล้ว แต่ต้องด้วยความเข้าใจ เข้าใจเพื่อที่เวลาสติปัญญาฐานเกิด แม้สภาพธรรมปรากฏ ก็อุปการะการละคลายความเป็นเรา

ถ้าปัญญาของเราไม่พอจากการฟัง จนกระทั่งเห็นความเป็นอนัตตาเพิ่มขึ้น อะไรจะไปคลายความติดข้องในสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น เพราะโลภะติดทุกอย่างที่ปรากฏ แม้แต่ไม่มีอะไรเลย เป็นแต่เพียงธาตุร้อน ซึ่งปกติธรรมดาที่ตัว มีใครมีธาตุร้อนบ้าง ปรากฏใหม่เวลาบอกว่ามี มีเมื่อไร มีเมื่อปรากฏ เกิดแล้ว ดับแล้ว โดยที่จิตไม่รู้เลย เพราะรูปธรรมที่เกิดจากกรรมก็มี เกิดจากจิตก็มี เกิดจากอุตุก็มี เกิดจากอาหารก็มี แต่รูปใดไม่ปรากฏ รูปนั้นเกิดแล้ว ดับแล้ว เพราะว่ามีปัจจัยให้เกิด เมื่อเกิดแล้ว ก็ต้องดับ แต่ไม่ปรากฏ

เพราะฉะนั้นการเกิดดับของสภาพธรรมนี้เร็วมาก รูปใด นามใด ที่สติไม่ระลึกรูปนั้น นามนั้น ก็เกิดแล้ว ดับแล้ว

เพราะฉะนั้นถ้าเรามีความเข้าใจลักษณะของสภาพธรรม จากการไตร่ตรอง ก็จะเป็นปัจจัยให้สติระลึกรู้สิ่งที่กำลังปรากฏขณะนี้ที่มี

ที่ คำถาม ๒ คำถามที่ต่อจากตรงนี้เป็น ท่านอาจารย์แสดงว่า ธรรมที่ปรากฏ ก็คือ ธรรมที่มี แต่ธรรมที่ไม่ปรากฏ ถ้ามี ก็เหมือนไม่มี อย่างไหนครับ

สุ. เกิด แล้วก็ดับ ตามปัจจัยของสภาพธรรมนั้น อย่างขณะนี้ รูปที่เกิดจากกรรมมีไหม ปรากฏหรือเปล่า ดับหรือเปล่า เกิดแล้ว ก็ดับแล้ว โดยที่ไม่ปรากฏ

ที่ คำถามที่ ๒ ก็คือ อยากจะทวนความเข้าใจที่เมื่อคำถามแรก ที่บอกว่า การศึกษาเรื่องของโลภมูลจิต ๘ อย่าง แล้วก็ตัวอย่างมาใส่ว่า มีลักษณะอย่างไรตามชีวิตประจำวัน ที่ท่านอาจารย์บอกว่า เป็นการหาเรื่อง กับเป็นการเข้าใจสภาพธรรม หมายความว่า ถ้ามีความตั้งใจที่จะจำว่า โลภมูลจิตมีชื่ออย่างนี้ มีตัวอย่างอย่างนี้ ก็ไม่ใช่เป็นการศึกษาที่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นการหาตัวอย่างมา เพื่อที่จะเข้าใจว่า ความจริงแล้วก็มีอยู่ในชีวิตประจำวัน นั่นก็เป็นการศึกษาที่จะมีประโยชน์ เกื้อกูลให้สติปัญญาเจริญมากขึ้น ใช่ไหมครับ

สุ. พอถึงโลภมูลจิต ๘ จำได้ทั้งหมดเลย คงจะไม่ลืมไปง่าย ๆ เพราะว่ามีเวทนา ๒ อย่าง ที่เป็นโสมนัสก็มี ที่เป็นอุเบกขา ก็มี และที่เกิดร่วมกับความเห็นผิดก็มี ไม่เกิดร่วมกับความเห็นผิดก็มี ที่เป็นสสังขาริกก็มี อสังขาริกก็มี จำได้ ๘ ดวง และพอพูดเรื่อง ๘ ดวงนี้เสร็จ ก็มีคนถามเลยว่า อย่างวันนั้นไปที่นั่น เป็นโลภมูลจิตดวงไหน นี่คือ อะไร เรียบแล้ว ชื่อก็จำได้ แต่ก็ถาม มีทฤษฎีเกิดร่วมด้วยหรือเปล่า เป็นโลภะหรือเปล่า ก็ถาม แต่เรียบชื่อแล้ว แล้วก็รู้ด้วยว่ามี ๘

แต่ถ้าเขาจะเข้าใจว่า ชื่อ ๘ ชื่อ ก็หมายความว่าถึง จิต ซึ่งมีโลภะเกิดร่วมด้วย จึงเป็นโลภมูลจิต และเวลาที่โลภมูลจิตเกิด จะเกิดร่วมกับเวทนาเพียง ๒ อย่าง คือ อุเบกขาหรือโสมนัส ส่วนอสสังขาริก สสังขาริก ก็คือ ต้องฟังให้เข้าใจ จนสามารถประจักษ์และเข้าใจได้ว่า สสังขาริก คือ อย่างไร อสังขาริก คือ อย่างไร แต่ขั้นแรกก็จะรู้จักชื่อ แล้วก็มีการเข้าใจเพียงคร่าว ๆ ว่าเป็นสภาพจิตที่อ่อน ไม่มีกำลัง หรือมีการชักจูง จึงได้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการชักจูงของคนอื่นหรือตัวเองก็ได้ เข้าใจคร่าว ๆ อย่างนี้

เพราะฉะนั้นถ้ามีความเข้าใจอย่างนี้แล้ว จะถามใคร เรียบไปให้ถามคนอื่น หรือเรียนให้รู้จักสภาพธรรม เป็นความเข้าใจของตนเองจริง ๆ

ที่ เพราะฉะนั้นฟังแล้วก็เหมือนกับว่า ถ้าเป็นการศึกษาปริยัติขั้นต้น ๆ แม้จะยกตัวอย่าง ตอนแรก ๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ต้องมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นว่า ธรรมตามความเป็นจริงนั้นเป็นอย่างไร มีลักษณะอย่างไร

สุ. ศึกษาด้วยความเข้าใจว่า เป็นเรื่องจริง ลักษณะของโลภะ คือ ความติดข้อง ติดข้องทางไหนบ้าง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และเมื่อไรเกิดร่วมกับโสมนัส เมื่อไรเกิดร่วมกับอุเบกขา แล้วไม่ต้องถามใคร

อย่าเพิ่งจำ ต้องพิจารณา

ชิน ขอให้อาจารย์อธิบาย การพิจารณาตั้งแต่ขั้นต้น จนถึงขั้นสูงสุด วิธีการพิจารณา

สุ. ฟังธรรมแล้วอย่าเพิ่งจำ ต้องคิด ต้องไตร่ตรอง ต้องเข้าใจจริง ๆ ในสิ่งที่ได้ฟังเพิ่มขึ้น ๆ

ชิน อย่างนั้นพิจารณา ก็คือ มีนึกคิดเรื่องราวมาก่อน นี่คือขั้นต้นก่อนใช้ไหมคะ

สุ. แต่ลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม ก็ต้องเป็นการรู้ด้วยตัวเอง เพราะฉะนั้นลักษณะของนามธรรม ก็คือ สภาพรู้ หรือธาตุรู้ ลักษณะของรูปธรรม ก็คือ ไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลย

นี่คือ คำที่เป็นจริง ที่แสดงลักษณะของสภาพธรรมที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นเราจะไปถามใครใหม่ว่า นี่เป็นนามธรรม หรือนั่นเป็นรูปธรรม นอกจากเป็นความรู้ของเราเอง ที่ค่อย ๆ เกิดจากการพิจารณาเข้าใจว่า ลักษณะไหนเป็นนามธรรม ลักษณะไหนเป็นรูปธรรม

ชิน อย่างนั้นความหมายของการพิจารณา ถ้าสมมติว่ามีสติ ก็เป็นการพิจารณาด้วยใช้ไหมคะ

สุ. ไม่มีเราเลยคะ ขณะใดเป็นโสภณ ต้องมีสติเจตสิกเกิดร่วมด้วย

เรียนอย่างไรให้มีสติ

โอ เรียนอย่างไรถึงจะไม่ลืม เรียนอย่างไรให้สติเกิด

สุ. ให้เข้าใจเท่านั้นเอง เข้าใจจริง ๆ ว่าเป็นธรรม ทุกอย่างเป็นธรรม คือ เป็นสิ่งที่มีจริง และมีลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้น ๆ ด้วย ซึ่งลักษณะเฉพาะ ก็มีจิต เจตสิก กัมมรูป

โอ ก็จำได้ แล้วก็เข้าใจว่ามีแต่เฉพาะจิต เจตสิก กัมมรูป แต่ก็หลงลืมสติ บ่อย ๆ แต่ก็ยังยึดว่าเป็นพี่ เป็นน้อง เป็นเพื่อน เป็นตัวเอง ก็ยังไม่ได้ละลึกที่ เข้าใจ ตามปริยัติ

สุ. ถ้าไม่มีโสตปสาท คุณโอจะได้ยินไหม ถ้าไม่มีความรู้ ความเข้าใจ อย่างมั่นคง ในเรื่องนามธรรมและรูปธรรม สติปฏิฐานจะเกิดไหม

มีคำที่แสดงไว้ว่า สัญญา ความจำที่มั่นคง เป็นปัจจัยให้เกิดสติปฏิฐาน แค่นี้ คนก็เอาแค่ว่าขณะนี้จริง ๆ ก็จำแล้ว แล้วทำไมสติปฏิฐานไม่เกิด แต่จำอะไร ก็เป็น เรื่องที่แค่ว่าขณะนี้ เขาก็ไม่เข้าใจว่า จำ ต้องเป็นจำสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง สิ่งที่เข้าใจใน เรื่องของสภาพธรรม ไม่ใช่ไปจำเรื่องอื่น

เพราะฉะนั้นขณะนี้ความจำของเราเรื่องสภาพธรรม ลักษณะของนามธรรม คือ อย่างนี้ ขณะที่กำลังเห็น ขณะที่กำลังได้ยิน เป็นสภาพรู้หรือธาตุรู้ ซึ่งไม่มีรูปร่างเลย เสียงเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ปรากฏกับจิตที่ได้ยิน เพราะฉะนั้นจิตเกิดดับตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ไม่ได้มีอาการปรากฏเหมือนสี เหมือนเสียง เหมือนกลิ่น เหมือนรส เพราะเป็น เพียงธาตุรู้ หรือสภาพรู้

ค่อย ๆ เข้าใจความต่างของจิตและเจตสิก และสภาพธรรมที่ได้ยินได้ฟัง จนกระทั่งเป็นความเข้าใจ และเราไม่ต้องไปกังวล ถ้าเข้าใจอย่างนี้เราจะลืมไหม เอาแค่นี้ ถ้าแค่นี้ไม่ลืม ก็ต่อไปอีกหน่อยหนึ่ง ไม่ลืมก็ต่อไปอีกหน่อยหนึ่ง แต่ต้อง พิจารณาด้วยความเข้าใจจริง ๆ

และคุณโอก็คงบอกว่า จำได้แล้ว แต่สติปฏิฐานก็ไม่เกิด แค่นี้พอไหม แต่ เมื่อไรที่สัมผัสสติเกิด เมื่อนั้นรู้เลย มีสัญญา ความจำที่มั่นคงพอที่สติจะเกิด แต่ว่าก็

ครั้ง มากหรือน้อย นั่นก็เป็นเรื่องที่เราไม่ต้องไปนับ หรือไม่ต้องไปรอ หรือไม่ต้องไปหวัง เพราะเหตุว่าโลกะจะไม่จากเราไปเลย คอยกระซิบ หรือคอยให้หวัง ให้รอ ให้ต้องการอยู่เรื่อย ๆ

ซี ความหมายของการเข้าที่จรดกระดูก เช่น ถ้าเราฟังอยู่ในขณะนี้ ก็มี ความจำด้วย แล้วก็มี ความเข้าใจบ้าง แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป ที่ไม่ได้ฟังธรรม อาจจะไปซื้อของ ในขณะนั้นก็หลงลืมสติ ความจำที่ถูกต้องนั้นก็ไม่มี แต่ถ้าบอกว่า เป็นความเข้าใจที่จรดกระดูก หมายความว่าแม้สติปัญญาจะไม่เกิด แต่ก็มี การพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้น ที่เป็นเรื่องราว ที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นอยู่ อันนั้นเป็นความเข้าใจ เพื่อย้ำสัญญาของเรื่องราว ที่เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพิ่มขึ้น หรือว่าอย่างไรครับ

สุ. พอได้ยินคำนี้ก็สงสัย ต้องการอีกแล้วว่า จรดกระดูก นี่คือ อย่างไร ถ้าบอกว่าเข้าใจจริง ๆ แค่นี้ได้ไหม คงจะไม่ต้องมีคำอธิบายอื่น

โอ ถ้าความเข้าใจที่มั่นคงจริง ๆ สัญญาที่มั่นคงจริง ๆ ตอนข้อปึงจะ หลงลืมสติไหมคะ

สุ. ตอนนี้สัญญาอะไรมั่นคง

โอ อัดตสัญญาคะ

สุ. ใช่ แล้วต้องรู้ตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้นอย่างไร ๆ ก็อัดตสัญญา ก็ต้องมาเรื่อย ๆ เพราะเหตุว่ามีปัจจัย เพราะว่ามันคงมาก

มั่นคงคือไม่ผิดทาง

ผู้ถาม ที่อาจารย์ว่า จนกระทั่งเข้าใจจริง ๆ หลายจริง ครั้งแรกอาจจะจริงเดียว ก่อนใช้ใหม่ครับ แล้วค่อยเป็น ๒ จริง ๓ จริง

สุ. ไม่ต้องสงสัย จะ ๑๐๐ จริง ๑,๐๐๐ จริงอย่างไร เดียวก็จะไปนับกันว่า ถึงเท่าไรแล้ว จริงแค่นี้หรือยัง

ผู้ถาม คือ ค่อย ๆ รู้ขึ้น

สุ. ก็เป็นความมั่นคงของความเข้าใจ ซึ่งเรารู้ว่า เป็นความมั่นคง คือ มั่นคงอะไร สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ลืมอีกแล้ว จะให้เป็นอย่างนั้นอีกแล้ว จะให้เป็นอย่างนี้อีกแล้ว จะให้ทำอย่างนั้นอีกแล้ว มั่นคงเรื่องอนัตตาหรือเปล่า ก็บอกว่า เป็นธรรม ธรรมก็ต้องเป็นอนัตตา ไม่เป็นใคร ก็ไม่มั่นคงแล้ว เมื่อไรจะทำ ไม่ใช่เข้าใจ เมื่อนั้น คือ ไม่มั่นคง

ผู้ถาม เพราะฉะนั้นมั่นคงตรงนี้ ก็หมายความว่า แม้จะหลงลืมสติ แต่ถ้าได้พิจารณาต่อไป สัญญาที่มั่นคง ก็เป็นอย่างนั้นอีก ไม่ใช่เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น

สุ. มั่นคง คือ ไม่ผิดทาง ถ้ารู้ว่ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา คุณก็จะมี ความเชื่ออื่นไหม

ผู้ถาม ก็เพราะตอนนี้ยังไม่มี ความมั่นคง ก็มีบ้างครับ

สุ. เพราะฉะนั้นจะมั่นคงจริง ๆ ต่อเมื่อเป็นโลกุตตรอริยมรรค หรือถึงพระรัตนตรัยที่เป็นโลกุตตรสรณคมน์ ไม่ใช่โลกียสรณคมน์ มั่นคงแค่นี้ ก็เอาแค่นี้ไปก่อน เดียวก็จากโลกนี้ไป ก็ไปเสริมสร้างความมั่นคงขึ้นอีก หรืออาจจะไขว่ไขว่ไปทางไหนก็ ไม่รู้

เพราะฉะนั้นข้อสำคัญที่สุด คือ มีความมั่นคงหนักแน่นในเหตุผล ในสภาพธรรม ที่มีจริง ที่ปรากฏ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงเรื่องราวเท่านั้น ค่อย ๆ เสริมสร้าง สะสมความ เข้าใจถูก ความเห็นถูก ในลักษณะของสภาพธรรมยิ่งขึ้น

เพื่อรู้....ไม่ใช่เพื่อเรา

กานตา ท่านอาจารย์บอกว่า สัมมัมปปธานเกิดตอนที่ สัมมาสติ หมายความว่า ต้องเป็นตอนที่ เป็นสติปัฏฐาน หรือวิปัสสนาญาณใช้ไหมคะ

สุ. กิจทั้ง ๔ แล้วค่อย ๆ สมบูรณ์ขึ้น

กานตา แต่ถ้าเป็นไปในทาน คือ ไม่เรียกว่า สัมมัมปปธาน

สุ. เป็นอย่าง ๆ ไม่เป็นสัมมัมปปธาน

กานตา จะเป็นสัมมัมปปธาน ก็ต่อเมื่อพร้อมกันทั้ง ๔ อย่าง

สุ. ทำกิจ ๔ อย่าง

กานตา อย่างเราเป็นปุถุชน วัน ๆ จิตเราเดี๋ยวก็เป็นโลภะบ้าง โทสะบ้าง แต่พอมีสติก็นึกได้ว่า เมื่อเรามีโลภะ โทสะ มานะ อิสสา ตามปกติพอมีสติ นึกได้ ก็จะตริกไปในสภาพธรรมขณะนั้น อย่างเช่น แข็ง ร้อน ตึง ไหวที่ปรากฏ ตอนนั้นก็รู้ว่า รู้ด้วยกาย วิญญาณหรือโสตวิญญาณ หรือจักขุวิญญาณ คือ รู้ว่าไม่ใช่สติปัฏฐาน แต่หนูก็ไม่แน่ใจว่า ที่ตริกไปด้วยปสาทแบบนี้ ด้วยจักขุวิญญาณ กายวิญญาณแบบนี้บ่อย ๆ เหนือ ๆ จะทำให้เนิ่นช้าหรือเปล่าคะ

สุ. ขณะใดที่สติปัฏฐานไม่เกิด ก็ผ่านไป ไม่อย่างนั้นก็เป็นตัวเรา นั่งคิดโน่นคิดนี่ต่อไปอีก และถ้ามีเหตุพอมีสติปัฏฐานจะเกิด ขณะนั้นสติปัฏฐานก็เกิดได้

ข้อสำคัญที่สุด ก็คือ ให้ทราบว่า เรื่องที่เราเข้าใจธรรมจากการศึกษา ไม่พอมที่จะละความเห็นผิด ในเมื่อสภาพธรรมมีจริง ๆ และเรายังไม่รู้จักลักษณะของสภาพธรรม จะชื่อว่า เรา รู้จักธรรมไม่ได้ เราเพียงรู้จักเรื่องราวเพื่อที่จะเป็นปัจจัยให้ค่อย ๆ มีสติปัฏฐานเกิด เพราะเหตุว่า ถ้าไม่มีความเข้าใจเรื่องธรรมเลย สติปัฏฐานก็เกิดไม่ได้

กานตา แต่วัน ๆ จิตเราก็มักจะตกไปในอกุศล ถ้าเราจะพิจารณาเพื่อให้เป็นเครื่องอยู่ เพื่อไม่ให้อกุศลเกิดมากเกินไป

สุ. เรื่องจะเตรียมที่อยู่

กานตา ก็เป็นเรื่องเจตนา

สุ. คือเรื่อง เรา จะทำให้คิดอย่างโน้นคิดอย่างนี้ ทำอย่างโน้นอย่างนี้เพื่อเรา คิดลงไป ก็คือ เพื่อเรา แต่ไม่ใช่เพื่อรู้ว่า ไม่ใช่เรา ถ้าเราสบาย ๆ เราจะไปทำอะไรกับกิเลส ใครจะไปฆ่ากิเลส ใครจะไปตีกิเลส เข้าใจได้ หนทางเดียว ก็คือ เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เป็นธรรม คือ เราจะต้องไปกลับมาหาข้อความตอนแรกที่เราเข้าใจให้มั่นคงขึ้น คือ เป็นธรรม ไม่ใช่เรา ก็จะค่อย ๆ เบาสบาย

และการศึกษาธรรมจริง ๆ เป็นความรู้สึกที่อาจหาญว่าเริง เพราะเป็นสิ่งที่เราพร้อมสละความเป็นเราหรือยัง ที่เราอยาก อยากให้มีสติมาก ๆ อยากให้สภาพธรรมปรากฏ อยากให้ประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม พร้อมทั้งจะไม่มีเราหรือยัง ไม่มีเลยสักอย่าง

กานตา พอเรามีสติรู้ตัวว่า จิตเราเป็นอกุศลแล้ว เราก็ตริ๊กไปในหัวข้อธรรม พิจารณาหัวข้อธรรม เพื่อต้องการให้กุศลจิตเกิด แต่เหมือนกับจะเป็นกุศลแต่จริง ๆ นั้น ก็หลอกหลวงใช่ไหมคะ

สุ. ถ้าขณะนั้นคุณกานตาไม่ทราบว่า เป็นธรรม ไม่ใช่คุณกานตา ก็ยังคงเป็นตัวพยายามอยู่นั่นแหละ เพื่อตัวอีกนั่นแหละ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่แม้แต่หนทางในอริยสัจ ๔ ก็ลึกซึ้งทั้ง ๔

ไม่มีใครบอกว่า สติปัฏฐาน ๔ หรือมรรคมีองค์ ๘ เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่เป็นเรื่องละเอียดรอบคอบ เป็นเรื่องจริง ที่จะต้องเข้าใจตรงว่า ขณะนั้นมีอะไรแฝงอยู่หรือเปล่า ตราบใดที่ไม่ใช่สติปัฏฐาน เราก็ให้โผละจางไปไม่ได้เลย ไม่มีทางจะจางเลย

พิจารณารูปนามอย่างไร

ผู้ถาม ผมยังใหม่ ๆ ขอให้ท่านอาจารย์อธิบายการพิจารณาสภาพนามธรรม และรูปธรรม

สุ. ฟังเข้าใจก่อน แล้วก็นั่นคงต่อการที่จะรู้ว่า ขณะนี้เป็นธรรม ที่ต่างกัน ๒ อย่าง คือ นามธรรมเป็นสภาพรู้ ธาตุรู้ คือ คิด จำ สุข ทุกข์ พวกนี้ แต่รูปไม่สามารถรู้สึก ไม่สามารถเห็น ไม่สามารถจำ ไม่สามารถหิวเลยทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้นบางคน เขาก็จะถามตัวเขาว่า หิว เป็นรูปหรือนาม ทั้ง ๆ ที่ลักษณะของนาม ก็คือ สภาพรู้หรือรู้สึก ส่วนรูปไม่สามารถจะรู้อะไรได้เลยทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่เป็นอย่างนี้ ก็ยังสงสัย แล้วหิว เป็นนามหรือรูป

ผู้ถาม นามครับ

สุ. ถ้าเข้าใจถูกต้องก็ได้ รูปไม่หิวเลย รูปไม่มีทางจะหิวได้ รูปไม่สามารถที่จะรู้สึกอะไรได้เลย

ถ้าจะค่อย ๆ พิจารณาธรรม คือ สิ่งที่กำลังมี แล้วเกิดระลึกพิจารณา นี่ก็คือ ใครห้ามไม่ได้ที่จะคิดอย่างนี้ เพราะไม่มีปัจจัยพอที่สติปัฏฐานจะเกิด แต่ความเข้าใจ ธรรม การตริ๊กถึงธรรม การฟังธรรม การสนทนาธรรมจะทำให้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น

เมื่อมีสัญญาความจำที่มั่นคง คือ ความเข้าใจ สัญญาที่นี้ต้องหมายความว่า เกิดร่วมกับปัญญา ความเห็นถูก เข้าใจถูก ในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง มั่นคงขึ้น สติปัญฐานก็ระลึก

ซึ่งจริง ๆ สติปัญฐานไม่ได้ลำบากยากเลย มีแข็งปรากฏ ไม่เคยรู้ตรงแข็ง ก็รู้ตรงแข็ง ซึ่งความจริงตรงนั้น รู้แล้ว เพราะว่ากายวิญญูณรู้แล้ว แต่ไม่ใช่สติที่ระลึกที่จะศึกษา ที่จะรู้ ที่จะค่อย ๆ เข้าใจตรงนั้น

เพราะฉะนั้นเวลาที่แข็ง อย่างที่ทุกคนกำลังแข็งเดี๋ยวนี้ ผู้ที่ฟังและมีปัจจัยพอ ก็รู้ตรงแข็ง ทั้ง ๆ ที่แข็งมี ปรากฏ ต้องมีกายวิญญูณแล้ว ไม่ต้องไปนั่งเทียบเคียงว่า ต้องมีกายวิญญูณก่อน และสติระลึกตรงแข็ง เพราะว่าแข็งเขามีเป็นปกติ ทุกคนก็รู้แข็ง แต่ขณะที่กำลังใส่ใจ สนใจ ค่อย ๆ เข้าใจ ค่อย ๆ รู้ขึ้นว่า แข็งเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ขณะนั้นมีรู้แข็งไหมคะ

ผู้ถาม มีครับ

สุ. เพราะฉะนั้นลักษณะรู้ คือ เพียงขณะที่กำลังรู้มันแหละ คือ นามธรรม เป็นจิตหรือเจตสิก

ผู้ถาม รู้แข็งเป็นจิตครับ

สุ. มีเจตสิกร่วมด้วยไหมคะ

ผู้ถาม มีครับ

สุ. ก็มีทั้ง ๒ อย่าง

กว่าจะค่อย ๆ เข้าใจ อย่างคร่าว ๆ ก็เป็นความละเอียดขึ้น ๆ แต่ก็เป็นชีวิตธรรมดาตามปกติ อย่างที่คุณกล่าวนั้น ทุกอิริยาบถ เดี๋ยวนี้เอง เมื่อไรก็เมื่อนั้น จะมีใครรู้ล่วงหน้าไหมว่า สติปัญฐานจะเกิด ไม่มีทาง มีใครรู้ไหมว่า จะได้ยินเสียง มีใครรู้ไหมว่าจะคิดอะไร

เพราะฉะนั้นแม้แต่คิดของแต่ละคน ก็ตามการสะสม มีเหตุปัจจัยที่จะให้เป็นอย่างนั้น

สภาพธรรมใหม่เสมอ

มธุรส จริง ๆ แล้ว แข็งมี โดยเป็นสภาพที่เป็นธรรมของเขาอยู่แล้ว แต่ว่าถ้าไม่มีผัสสะเราก็ไม่สามารถระลึกและรู้ได้ ใช่ไหมคะ แต่จริง ๆ แล้ว แข็งมี

สุ. มีอยู่แล้ว มีอยู่เมื่อไร

มธุรส อย่างสมมติว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาตรงนี้ เขาก็มีของเขาอยู่แล้ว

สุ. ไม่เกิดหรือคะ

มธุรส ก็ถ้าเราไม่มีจักขุปสาท ก็ไม่มีผัสสะ

สุ. ไม่ใช่เลยคะ ใครจะเห็นหรือไม่เห็น สิ่งที่มี เกิดขึ้น แล้วดับไป ไม่ใช่มีเมื่อเรารู้ มีเหตุปัจจัยก็เกิด แต่จะปรากฏกับจิต เมื่อเป็นอารมณ์ของจิต

มธุรส ใช่ค่ะ ก็คือสภาพธรรมมีอยู่โดยธรรมชาติ

สุ. มีอยู่ หรือเกิดดับ

มธุรส เกิดดับ ดำรงอยู่

สุ. รูปสักกูปเดียวก็ไม่เที่ยง อย่าคิดว่าเที่ยงเลย เรามานั่งอยู่ที่นี้ตั้งนาน รูปเกิดดับนับไม่ถ้วน ไม่ใช่มีอยู่แล้ว แล้วผัสสะไปกระทบ ไม่ใช่ ไม่ได้มีอยู่แล้ว รูปเกิด ถ้าเรียนวิธีจิตก็จะรู้ เกิดเมื่อไร กระทบกับปสาทเมื่อไร จิตอะไรเกิดขึ้นตามลำดับ รูปก็ดับ ก็ไม่ยอมที่จะเห็นจริงว่ารูปดับ เหมือนกับรูปมีอยู่แล้ว แล้วผัสสะเจตสิกก็ไปกระทบ แล้วปรากฏ

มธุรส คือ เป็นสภาพธรรมที่เกิดดับตามธรรมชาติของเขาอยู่แล้ว ถูกไหมคะ

สุ. แต่ไม่ใช่รูปเก่า

มธุรส ไม่ใช่รูปเก่าคะ แต่นั่นคือความเข้าใจ ไม่ใช่เป็นปัญญาที่รู้

สุ. แล้วใครสอนเรา

มธุรส ก็พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

สุ. ถ้าไม่ประจักษ์จะสอนได้ไหมคะ

มธุรส ไม่ได้ค่ะ

สุ. เพราะความจริงเป็นอย่างนี้ ประจักษ์อย่างนี้ จึงได้ทรงแสดงอย่างนี้ ให้ผู้ที่รู้ตาม รู้ตามอย่างนี้ได้

มธุรส แต่ยากที่จะเห็นว่าเกิดดับ

สุ. ถ้าง่าย ไม่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่ พูดว่า “ยาก” เมื่อไร คือ สรรเสริญพระปัญญาคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อนั้น

ธรรมเป็นเรื่องตรง ไม่ว่าพิจารณาในระดับไหน

สี พิจารณาที่ไม่ใช่ขั้นสติปัฏฐาน พิจารณาธรรมในชีวิตประจำวันว่า ที่เรียนมาแล้ว ธรรมตรงนี้หมายความว่าอะไร เป็นอย่างไร ตามความเป็นจริงเป็นอย่างไร ครับ

สุ. พระธรรมมีไว้สำหรับศึกษา ทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถา อ่านตรงไหน พยายามพิจารณาให้เข้าใจตรงนั้น เป็นความรู้ของเราเอง มีตัวเองเป็นที่พึ่ง เป็นเกาะ เป็นปัญญาของเรา

สี เพราะฉะนั้นแทนที่จะถามท่านอาจารย์ว่า ธรรมตรงนี้เป็นอย่างไร ก็ควรเจริญปัญญาของตนเอง

สุ. ที่จริงที่เรากำลังฟัง ก็เพื่อเข้าใจขึ้น อาศัยกันและกัน คนนั้นมีความเข้าใจอย่างนี้ คนนี้มีความเข้าใจอย่างนั้น ก็แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน คนอื่นอาจจะไปอ่านตรงนั้น คนนั้นไปอ่านตรงนี้ พอพบที่ต่าง ๆ ก็ร่วมกันพิจารณาข้อความตรงนั้นให้ชัดเจนขึ้น เพราะว่าคนเดียวก็คงไม่สามารถเข้าใจได้ทั่ว แต่เอามาประกอบกันก็สามารถทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนขึ้น หรือความเห็นของตนเองคนเดียวอาจจะผิดหรือคลาดเคลื่อน แต่ความเห็นของคนอื่นถูกต้อง ก็ควรที่จะต้องรับฟังและพิจารณาเพื่อความชัดเจน เพื่อความถูกต้องยิ่งขึ้น

ให้ทราบว่า ธรรมเป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องละเอียดที่แล้วแต่การสะสมของแต่ละคนว่า สามารถเข้าใจความละเอียดได้แค่ไหน

เพราะฉะนั้นแต่ละคนที่นี่ ก็คงจะต่างกัน คือ คนหนึ่งฟังมาก คนหนึ่งฟังน้อย คนหนึ่งเข้าใจมาก หรือว่าคนหนึ่งฟังมากแต่เข้าใจน้อย หรือทั้งฟังมากเข้าใจมากก็ได้ ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัว ๆ แต่ธรรม ก็คือ เป็นธรรมที่พร้อมจะให้พิจารณาและเข้าใจว่า ตรงตามที่ทรงแสดงทุกอย่าง ไม่ว่าในระดับไหน ไม่ว่าในระดับคิด หรือว่าในระดับที่สติ ปัญญาเกิด หรือไม่ว่าในระดับที่เป็นวิปัสสนาญาณ ก็ต้องตรงตามความเป็นจริง

ซี เพราะฉะนั้นนอกจากจะพิจารณาด้วยตนเองแล้ว ก็ควรมีการ แลกเปลี่ยน สอบถามเพื่อให้รู้ว่า ที่พิจารณานั้นเป็นความจริงหรือไม่ และเพื่อให้รู้ ละเอียดขึ้นด้วย

สุ. เป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านสนทนาธรรมกันใหม่คะ

ซี ท่านสนทนาเพื่อเกื้อกูลแก่คนรุ่นหลังหรือเปล่าครับ

สุ. ท่านพระสารีบุตรจะรู้มากกว่าพระอรหันต์รูปอื่นหรือเปล่า

ซี นอกจากพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีใครมีปัญญาเท่าท่าน พระสารีบุตร

สุ. เพราะฉะนั้น ควรที่พระอรหันต์รูปอื่น จะไปสนทนาธรรมกับท่านพระ สารีบุตรหรือเปล่า

ซี ควร เพื่อสามารถเข้าใจ หรือสามารถทรงจำอธิบายธรรมตามความเป็น จริงได้เพิ่มขึ้น

พระอรหันต์มีปัญญาเท่ากันใหม่

มธุรส พระอรหันต์มีปัญญาเท่ากันหรือเปล่านั้น หมายถึงรู้ที่ลึกซึ้งของธรรม

สุ. ดับกิเลสหมดทุกรูป แต่ทำไมถึงเป็นเอตทัคคะบ้าง ไม่เป็นเอตทัคคะ บ้าง และเอตทัคคะในทางต่างกันด้วย อย่างไรก็ตาม ก็ไม่มีหม่อมมธุรสคนที่ ๒ มีคนเดียว

มธุรส พูดถึงปัญญาคะ

สุ. นี่คือการต่าง ละเอียดแค่ไหนสำหรับแต่ละคน แต่ละคนก็คือหนึ่ง เพราะฉะนั้นหม่อมมธุรส ๑ กับหม่อมมธุรส ๒ มีไหม ไม่มี ตามการสะสมซึ่งต่างกัน

มธุรส สรุปแล้วก็คือ พระอรหันต์แต่ละรูป

สุ. ต้องต่างกันแน่นอนตามการสะสม แต่ดับกิเลสหมด ไม่มีเหลืออีกเลยเหมือนกัน

มธุรส เหมือนกับสอบได้ แต่คะแนนไม่เท่ากัน

สุ. ไม่ค่ะ ต่างกันอยู่แล้วทุกขณะ ทุกคน จะเป็นพระอรหันต์ หรือจะเป็นพระโสดาบัน พระโสดาบันท่านนี้จะถึงความเป็นพระอรหันต์ พระโสดาบันท่านนั้นจะถึงความเป็นพระอรหันต์ก็ต่างกันตามการสะสม ที่ละเล็กทีละน้อย ทีละขณะจิตไป

มธุรส ก็คือท่านต้องรู้ทั่วถึงธรรมทุกอย่าง

สุ. ดับกิเลสต้องเท่ากัน แต่เรื่องอื่นจะเท่ากันได้ไหม ก็สะสมมาต่างกัน

คิดเมื่อจิตเกิด

กุลวิไล จิตเป็นสภาพที่คิด สภาพที่คิดมีจริง แต่เรื่องราวที่คิดไม่มี อยากให้ท่านอาจารย์ช่วยขยายความว่า สภาพที่คิด ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นอย่างไรคะ

สุ. เดียวนี้ทุกคนคิดไม่ใช่ไม่มีคิด คิดเป็นนามธรรม เกิดคิด แล้วก็ดับ ขณะไหนเป็นเรา ก็เป็นธรรมทั้งหมด นี่ก็จะจรดกระดูกแล้ว คือ ต้องเข้าใจจริง ๆ คิดก็เป็นสภาพนามธรรมแน่นอน รูปธรรมคิดไม่ได้ และความคิดก็เกิด เมื่อจิตเกิด จิตก็คิด แล้วแต่จะคิดเรื่องอะไร

สังสมสันดานคืออะไร

มธุรส อาจารย์ใช้คำว่า“สังสมสันดาน” คำว่า “สันดาน”หมายความว่าอะไรคะ

สุ. คุณสุกัรช่วยอธิบาย

สุกัร สันดาน คือ การสืบทอด ภาษาบาลี คือ สันดาน แปลว่า การสืบทอด

มธุรส คำว่า สันดาน ต้องเป็นเรื่องของจิตอย่างเดียว จะเป็นรูปได้หรือเปล่าคะ เพราะการสืบทอดก็มีรูปด้วย

สุภีร์ ก็มีทั้งนามทั้งรูป ถ้าเป็นขันธสันดาน ก็คือ การสืบทอดของขันธ ถ้าเป็นจิตสันดานก็เป็นการสืบทอดของจิต ก็คือการเกิดดับสืบทอดกันมาเรื่อย ๆ ของขันธทั้งหลาย เรียกว่าสันดาน ถ้าเป็นในอำนาจของชวนวิถิ ก็เป็นของจิต

มธุรส สรุปแล้วจิตก็มีการเกิดดับสืบทอด สังสมสันดาน สะสมการสืบทอด และไปเกี่ยวกับเรื่องของกุศล อกุศลอย่างไรคะ

สุ. จิตเกิดแล้วดับไหมคะ

มธุรส ดับค่ะ

สุ. แล้วไม่มีจิตอื่นเกิดต่อเลย หรือว่าทันทีที่จิตขณะแรกดับ ก็เป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิด

มธุรส เป็นค่ะ

สุ. เป็นอนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัย อนันตรปัจจัยหมายความว่าทันทีที่นามธรรม คือ จิตและเจตสิกดับ ถ้าไม่มีปัจจัยในจิตขณะก่อน จิตขณะต่อไปจะเกิดไม่ได้เลย แต่เพราะจิตก่อนที่ดับไป เป็นอนันตรปัจจัยให้กับจิตที่เกิดต่อเป็นปัจจัยอุปัน เกิดสืบทอดเป็นผล

เพราะฉะนั้นก็จะเข้าใจได้ว่า นี่เป็นปัจจัยหนึ่ง แต่สำหรับสมนันตรปัจจัยกำกับไว้เลยว่า เมื่อเป็นปฏิสนธิจิต สภาพของปฏิสนธิจิต นอกจากจะเป็นอนันตรปัจจัยแล้วก็เป็นสมนันตรปัจจัย หมายความว่าตัวของเขาเองจะต้องให้จิตตัวที่เกิดต่อเป็นจิตประเภทไหน

ด้วยดี หมายความว่าจิตอื่นจะเกิดไม่ได้ หรือว่าเมื่อปัญจทวาราวชชนจิตทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือมโนทวาราวชชนจิตดับไป ตัวอวชชนจิตเป็นอนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัยว่า หลังจากที่ปัญจทวาราวชชนจิตดับแล้ว ต้องเป็นวิญญาน ๑ ใน ๑๐ ดวง ในทวิปัญจวิญญานดวงหนึ่งดวงใด

เพราะฉะนั้นการเกิดดับสืบทอดของจิต ก็เป็นไปตามปัจจัยที่ว่า ไม่ใช่จิตขณะหนึ่งเกิด แล้วดับ แล้วสูญหายไปเลย แต่จะเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิด แต่จิตเก่าดับไปแล้ว ไม่กลับมาอีกเลย หหมดเลย หลังภังคขณะแล้ว ก็คือ ไม่มีอีก แต่ก็ยังเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิด เว้นจิตจิตของพระอรหันต์เท่านั้น

เพราะฉะนั้นการสะสมสืบต่อของจิต ต้องมี จากขณะแรกที่เกิด แล้วดับไป ก็เป็นปัจจัยให้ขณะต่อมาสืบต่อ ทุกอย่างจากจิตขณะแรกที่ดับไป และถ้าศึกษาต่อไป ก็จะมีโดยอนันตรูปนิสสยปัจจัย หมายถึงการสืบต่อที่สะสมมา มีกำลังที่จะทำให้จิต ประเภทไหนเกิดขึ้น ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องค่อย ๆ เข้าใจว่า การสะสมสันดาน หรือสันดาน ก็คือ เมื่อจิตเกิด แล้วก็ดับ แล้วก็ปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิด แล้วก็ดับ

เพราะฉะนั้นแต่ละคนก็จะมีสิ่งที่สะสมมาจากชวนวิถีต่างกัน บางคนเป็นอกุศล มากตรงชวนวิถี ก็จะเป็นปัจจัยให้เขามีอกุศลประเภทนั้น ๆ ถ้าเป็นคนที่มีโลภะมาก ก็แสดงว่าโลภมูลจิตของเขาเกิดตรงชวนะบ่อย โลภมูลจิตจะไม่เกิดที่อื่นเลย นอกจากทำกิจชวนะ หลังจากทีโงฐัพพะดับไปแล้ว ก็จะเป็นโลภมูลจิต บางคนก็ช่างหงุดหงิด ทุกอย่างก็ตีหมัด แต่เขาก็โกรธ นั่นก็หมายความว่าความเขาสะสมโทสะมาก

ไม่คาดหวังอะไรทั้งสิ้น

ผู้ถาม จากช่วงแรกที่ศึกษา ผมก็จะบอกตัวเองว่า หิวเป็นนามธรรม พอถึงช่วงนี้ ก็เป็นลักษณะระลึกได้ว่า หิวเป็นอย่างไร แท้งเป็นอย่างไร แต่จะตัดชื่อของการท่องน้อยลงไป

สุ. เราไม่ต้องไปคิดเรื่องจะตัดชื่อหรือไม่ตัดชื่อ จะท่อง หรือจะไม่ท่อง จะนึกถึงหรือไม่นึกถึง ให้เข้าใจว่า ทุกอย่างเป็นธรรม แล้วแต่สภาพใดจะเกิด ก็ทำให้ไม่มีตัวเราไปนั่งจัดการ หรือจะให้ก็นึกน้อยลง คือ ไม่เป็นผู้ที่คาดหวังอะไรทั้งสิ้น เพราะว่าอะไรคะ

ผู้ถาม เป็นอนัตตาครับ

สุ. ค่ะ และอะไรอีก

ผู้ถาม เป็นธรรม

สุ. นี่ค่ะ ถึงจะจรดกระดูกได้

ทุกข์เพราะไม่รู้ว่าเป็นธรรม

ปริยา ขณะที่เดินทางมา บางทีก็เห็นสัตว์นอนตายอยู่บนถนน ในความรู้สึกของหนู ก็เห็นแค่ว่า ความตายเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา แต่บางคนเวลาเห็นเขาจะลึกถึงความเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา หนูก็ไม่สามารถระลึกถึงในลักษณะสภาพอย่างนั้นได้ เพียงแต่ได้ยินท่านอาจารย์พูดอยู่เสมอว่า สิ่งทีปรากฏทางตา ก็คือ สิ่งที่เราสามารถเห็นได้ แต่พอเห็นเป็นความตายทุกครั้ง หนูก็ไม่สามารถระลึกในลักษณะนั้นได้เลยค่ะ

สุ. นี่เป็นสิ่งที่เราจะต้องศึกษาปรมัตถธรรม เพราะเหตุว่าถ้าเราไม่ศึกษาปรมัตถธรรม ก็เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นเราที่เห็น และเป็นคนอื่นที่เขาจะลึกได้ แต่เราจะลึกไม่ได้ แต่แท้ที่จริงแล้วทุกคนอยู่ในโลกของตัวเอง เปลี่ยนโลก ย้ายโลก แยกโลก แลกโลกกับใครไม่ได้เลย คือ ขณะหนึ่งซึ่งจิตเกิดขึ้น ถ้าขณะนั้นไม่คิดเรื่องคน ก็จะเป็นจิตประเภทหนึ่งซึ่งไม่ใช่จิตคิด เช่น จิตเห็น ก็จะเป็นจิตประเภทหนึ่ง จิตได้ยิน ก็จะเป็นจิตประเภทหนึ่ง จิตคิด ก็จะเป็นจิตประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เห็นและไม่ใช่ได้ยิน

เพราะฉะนั้นความคิดของแต่ละคน ก็หลากหลายตามการสะสม เราจะแลกเปลี่ยนความคิดกันไม่ได้ หรือคนนั้นสติปัญญาเกิด แต่เราไม่เกิด นั่นคือขณะนั้นคิด ความจริงไม่มีเขาและไม่มีเรา แต่เมื่อไรขณะที่คิดว่า มีเขา คือ เขามี เมื่อคิด แต่ถ้าคุณปริยาไม่คิดถึงเขาเลย ขณะนั้นเป็นเห็น ขณะนั้นเป็นเรื่องอื่นซึ่งไม่ใช่เขา คนที่คุณปริยากำลังคิด

เพราะฉะนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาพของจิตขณะหนึ่ง ๆ ว่า ให้รู้ขณะนั้นเป็นอะไร ให้รู้ว่า ไม่มีเราเลย เป็นชั่วขณะที่มีปัจจัยเกิดขึ้น ทุกคนก็มีโลกคนละใบกับความคิด หลังจากทีเห็น แล้วก็คิด ได้ยิน แล้วก็คิด แล้วก็คิดว่า มันคงถาวร เพราะฉะนั้นก็ยังมีความเป็นสัตว์เป็นบุคคลอยู่

ถ้าเราศึกษาโดยไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม เราก็จะไม่ได้ประโยชน์เต็มที่จากการที่เราได้ศึกษา แต่อย่าลืมว่า เราบังคับสภาพธรรมใด ๆ ไม่ได้เลย เหตุปัจจัยที่จะให้

สติปัญญานเกิด ก็คือ เมื่อมีความรู้ความเข้าใจธรรมถูกต้องเพิ่มขึ้น ถ้าเรามีความรู้ความเข้าใจธรรมถูกต้องเพิ่มขึ้น ไม่ต้องหวัง ไม่ต้องรอ สติปัญญาก็มีปัจจัยเกิดขึ้น

ข้อสำคัญก็คือ เราเรียนไปด้วยความเป็นเรา และต้องการด้วย คือ ต้องการกุศลและต้องการสติปัญญาน แต่จริง ๆ ถ้ารู้จนจรดกระดูกจริง ๆ ว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา และทุกอย่างจะเกิดได้เมื่อมีเหตุปัจจัย การเรียนของเราที่เรียนแบบอาจหาญว่าเรารู้ว่า ทุกอย่างที่เกิดต้องมีเหตุปัจจัย ถ้าไม่มีเหตุปัจจัย อกุศลเกิดได้ไหม ไม่ได้ อกุศลเกิดแล้ว ทำอะไรได้ไหม ใครจะทำอะไรกับอกุศลที่เกิดแล้ว เพราะอกุศลที่เกิดแล้ว ก็ดับ เกิดแล้ว ก็ดับ ก็ยังเป็นทุกข์อีก ทั้ง ๆ ที่อกุศลเกิดแล้วดับ ก็อุปสรรคเป็นทุกข์ เพราะไม่รู้ความจริงว่า แม้ขณะที่เป็นทุกข์หรือกังวล หรือไม่ชอบอกุศลนั้นก็เป็นสภาพธรรม จนกว่าจะทุกอย่างเป็นธรรม นี่คือการที่เป็นจิรกาลภาวนา

มานะกัณปัญญานอย่างไร

แฉ้ว มานะเป็นเครื่องกัณของปัญญาน กัณอย่างไรคะ

สุ. มานะเป็นอกุศลตรงกัณข้ามกับฝ่ายกุศล เพราะฉะนั้นคนที่มามีมานะเข้าใจว่าตัวเองรู้ เขาก็จะไม่แสวงหาความรู้เพิ่มเติม หรือที่ถูกต้องได้ และปัญญานก็คือความรู้กัณเอง

มธุรส ที่ว่า พระโสดาบันละทิฏฐิ ความเห็นผิด นั่นคือ เป็นสักกายทิฏฐิด้วยใช่ไหมคะ

สุ. สักกายทิฏฐิเป็นต้นตอของความเห็นผิดทั้งหมด

มธุรส แต่ว่าทำไม ท่านไม่มีความรู้สีกัณเป็นตัวตน

สุ. ไม่มีความเห็นผิดในลักษณะของสภาพธรรม เพราะท่านอบรมเจริญปัญญานเห็นถูกตามลำดับกัณของวิปัสสนาญาณ

มธุรส แต่ว่าพระอนาคามี ท่านกัณยังมีความเป็นตัวตนด้วยมานะ

สุ. ไม่ใช่ด้วยทิฏฐิ ด้วยโลภะ ด้วยมานะ แต่ไม่ใช่ด้วยทิฏฐิ ความเห็นผิดจะไม่เหลือหลังที่พระโสดาบันแล้ว

มธุรส แต่ท่านยังมีความเป็นตัวตนใหม่คะ

สุ. ด้วยอะไร ด้วยมานะหรือโลภะ แต่ไม่ใช่ด้วยทวิฏฐิ

มธุรส ขอให้ท่านอาจารย์อธิบายรายละเอียดว่า ความเป็นตัวตนด้วยมานะ ด้วยโลภะ หรือด้วยทวิฏฐิ เป็นอย่างไร หรือยกตัวอย่างค่ะ

สุ. ปริจเฉท ๑ เลย โลกมุขจิต ๘ ดวง ที่มีทวิฏฐิเกิดร่วมด้วย เป็นทวิฏฐิคติ สัมปยุตต์ เพราะว่าเวลาที่มีความเห็นผิด เราไม่เห็นโลภะเลย เห็นแต่ความเห็นผิด แต่ขณะนั้นต้องมีความติดข้องในความเห็นนั้น จึงเห็นอย่างนั้น เราทำไม่ไม่เห็นอย่างอื่น เพราะว่าเราไม่ได้ติดข้องในความเห็นอย่างอื่น แต่เรากำลังติดข้องในความเห็นอย่างนั้น เวลาที่ความเห็นผิดเกิดขึ้น จะไม่เห็นลักษณะของโลภะ แต่เห็นความเห็นผิด เป็นทวิฏฐิคติสัมปยุตต์

เพราะฉะนั้นขณะใดที่ไม่มีความเห็นผิด ก็มีโลภะ มีความติดข้อง แล้วแต่เราจะติดข้องในอะไร ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมัพพะ แต่ว่าเวลาที่มีความสำคัญตนเกิดขึ้น คนละขณะกับเวลาที่มีความเห็นผิด เพราะเหตุว่าโลกทวิฏฐิคติ วิปยุตต์ ที่ไม่มีทวิฏฐิเจตสิกเกิดร่วมด้วยจะมีมานะเกิดร่วมด้วยก็ได้ ไม่มีมานะเกิดร่วมด้วยก็ได้ เพราะฉะนั้นก็เป็นต่างขณะกัน บางคนก็ไม่ยอม บอกเวลามีมานะ มันไม่สบาย เหมือนกับเป็นโทษะ ใครที่มีมานะ สบายไหมคะ

มธุรส ไม่สบายค่ะ

สุ. แต่ไม่ใช่โทมนัสเวทนา แต่ลักษณะของความเป็นเรา มีชั่วขณะหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่โทษะ เพราะฉะนั้นเขาก็ไม่พยายามที่จะเข้าใจว่า มานะกับโทษะ คนละขณะ จิต เพราะว่าสำหรับเขาเหมือนกับว่า ขณะใดที่มีมานะเกิดขึ้น เขาไม่สบายใจ

แต่ถ้าเขารู้ว่า ใครเป็นผู้ตรัสรู้ ใครเป็นผู้ทรงแสดงความจริงของการเกิดดับ สืบต่อกันจริง ๆ เหมือนอย่างเห็นกับได้ยิน ใครจะบอกได้ว่า เป็นอย่างเดียวกัน แต่ใครจะแยกได้ว่า ไม่ใช่ขณะเดียวกัน

เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาถึงระดับที่จะรู้ได้

มธุรส ขอให้ท่านอาจารย์อธิบายคำว่า “มานะ” ค่ะ

สุ. ความสำคัญตน เวลาที่มีมานะ โดยที่ไม่มีคนอื่นแต่มีความสำคัญตน

สติปัฏฐานเกิดขณะหลับได้มั๊ย

มธุรส สติปัฏฐานเกิดขึ้นตอนหลับได้ไหมคะ

สุ. หลับเป็นภวังคจิต ไม่รู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และ
ขณะที่เป็นสติปัฏฐาน รู้อารมณ์หรือเปล่า

มธุรส รู้ค่ะ

สุ. ทางไหน

มธุรส ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

สุ. สติปัฏฐานนะคะ

มธุรส ทางใจ

สุ. เวลาที่เอนอนหลับเป็นภวังค์ ระหว่างนั้นจะมีการรู้อารมณ์ทางอื่นบ้าง
ได้ไหมเช่น ผัน

มธุรส ทางคตินึกค่ะ

สุ. ขณะนั้นทางมโนทวาร คือ คตินึกเรื่องราวต่าง ๆ โดยที่สิ่งนั้นไม่ได้
ปรากฏจริง ๆ ขณะนั้นไม่ใช่เห็น ไม่ใช่ได้ยิน

เพราะฉะนั้นความต่างของผันกับไม่ผันที่เป็นมโนทวาร ก็คือว่า เวลาที่ไม่ใช่ผัน
ก็มีการเห็น แล้วมโนทวารรู้สิ่งนั้นต่อ ทางหูที่กำลังได้ยิน ขณะนี้เราบอกว่า เราไม่ได้
ผันเพราะว่ามีเสียง และมโนทวารก็รู้เสียงนั้นต่อ เวลาที่เรารู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
ตามปกติ และมโนทวารรู้ต่อ เราบอกว่า เราไม่ได้ผัน แต่มโนทวารก็ยังต้องเป็นมโน
ทวาร จะเป็นทางอื่นไม่ได้

เพราะฉะนั้นมโนทวารมีทั้งที่รับรู้อารมณ์ต่อจากทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือ
แม้ว่าไม่มีอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กายเลย เราก็นึกคิดได้ แต่ขณะนั้นเราก็ไม่ได้
บอกว่า เราผัน เช่น ในขณะนี้คตินึกได้ แต่ไม่ได้บอกว่าผัน แต่ความจริงแล้วก็มี
อารมณ์ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่เราไม่ได้ไปสนใจในสิ่งนั้นเลย แต่เวลาที่
นอนหลับสนิทอารมณ์ใด ๆ ก็ไม่ปรากฏเลย

เพราะฉะนั้นเวลาฝัน ไม่ใช่เห็นได้ยินอย่างนี้ แต่মনโหวารจำเรื่องราวต่าง ๆ คิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ จึงปรากฏเป็นฝัน และถ้าสติปัฏฐานจะเกิดขณะนั้น เป็นทางมโนทวาร ถ้าตื่นขึ้นมายังรู้ว่า ขณะนั้นเพิ่งระลึกลักษณะของสภาพธรรม หรือถ้าไม่ตื่นเรื่องราวของความฝันก็มาปิดบังได้ เหมือนกับว่าสติระลึกอยู่ในขณะที่กำลังฝัน เพราะว่า เป็นการสลับกันของสภาพธรรมทางปัญจทวาร ทางมโนทวาร

คือ สภาพธรรมเป็นจริงอย่างไร ก็เป็นจริงอย่างนั้น แล้วแต่จะมากหรือน้อย จะรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัว ถ้าสติปัฏฐานปกติไม่เคยเกิด แล้วไปเกิดในฝัน ได้ไหม ฝันถึงสติปัฏฐาน

สันติ ฝันเป็นเรื่อง ฝันว่าเจริญสติปัฏฐาน แต่ว่าสติไม่ได้เกิด

สุ. ฝันเป็นเรื่อง ขณะนั้นไม่ใช่สติ ที่ระลึกลักษณะของสภาพธรรม แต่ถ้ามีเหตุปัจจัยที่สติปัฏฐานจะเกิด ขณะนั้นต้องมีความไวพอที่จะรู้ว่า สติปัฏฐานเกิด แล้วตื่น รู้เลยว่า เมื่อคืนนี้กำลังระลึกลักษณะของสภาพธรรมอะไร

แต่ถ้าไม่ตื่น ความฝันก็มาต่อเลย ก็เป็นเรื่องราว แล้วก็กล่าวว่า สติปัฏฐานเกิดในฝัน แต่ตามความจริงต้องเป็นผู้ตรง และก็รู้จริง ๆ ว่า ขณะที่สติปัฏฐานเกิดนั้น คือ อย่างไร ถึงได้ถามคุณหมอบอกว่าปกติธรรมดาสติปัฏฐานไม่เกิดเลย แล้วไปเกิดในฝัน ได้ไหม

งานยุ่งเป็นอุปสรรคต่อการเจริญสติใหม่

มธุรส อย่างคนที่มึนงานทำเยอะ ๆ ไม่ทราบจะมีปัจจัยอะไร ที่เกื้อกูลให้สติปัฏฐานเกิด

สุ. ไม่เกี่ยวเลยคะ ถ้าอย่างนั้นก็มีเราเป็นกฎเกณฑ์ แต่เราสามารถรู้ได้ว่า โลกจะอยู่ข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง อยู่ข้าง ๆ บ้าง โดยเราไม่รู้ตัวเลย พยายามหาสถานที่ ไม่ต้องทำอะไรเลย อยากให้สติปัฏฐานเกิด แล้วผลเป็นอย่างไร กับการที่เราไม่ห่วงใย เราอบรมเจริญปัญญาไปเรื่อย ๆ แล้วรู้ว่า การที่จะละความเป็นตัวตนได้ ต่อเมื่อปัญญารู้ทั่ว

ทั่ว คือ ไม่ว่าเมื่อไรที่สติเกิด ปัญญาก็สามารถรู้ความจริงในขณะนั้น เพราะเวลาที่สติปฏิฐานเกิด เป็นขณะที่อบรมปัญญาที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมที่สติดระลึก ไม่มีเวลาอื่นอีกแล้ว ถ้าเป็นเวลาอื่น ก็เป็นแต่เรื่องราวที่คิดนึก ตรึกตรอง เป็นระดับขั้นคิด เฉพาะเวลาที่สติดระลึกเท่านั้น ที่ปัญญาจะค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมนั้น ทีละเล็กทีละน้อย ซึ่งน้อยมาก เหมือนจับด้ามมีด จนกว่าปัญญาจะถึงความสมบูรณ์ ถึงจะรู้ว่า ถ้าไม่มีสติปฏิฐานเกิดทีละเล็กทีละน้อย ปัญญาระดับนั้นก็เกิดไม่ได้

กุลวิไล ขณะที่ฝันเป็นวิถีจิตทางมโนทวาร เพราะฉะนั้นขณะที่ฝันจิตจะมีรูปปรมาตมเป็นอารมณ์ได้หรือไม่

สุ. เวลาที่นอนหลับ คิดว่าฝัน ได้ยินสลับได้ไหมคะ

กุลวิไล ได้ค่ะ

สุ. เห็นสลับบ้างได้ไหม ใครเปิดไฟจ้า ๆ

กุลวิไล ได้ค่ะ

สุ. กลิ่นปรากฏบ้างได้ไหม แต่เรื่องราวในฝันก็ปิดบัง เพราะความรวดเร็วเกิดสลับต่อ เพราะฉะนั้นจิตจึงมีหลายประเภท โมหมุลจิตก็มี ทำให้ไม่รู้สึกรู้สิด่วนในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมเกิดดับเร็วมาก ต้องเป็นผู้ที่ตรงจริง ๆ ว่า ขณะที่สติปฏิฐานเกิด ขณะนี้เป็นอย่างไร มีเหตุปัจจัยที่จะให้สติปฏิฐานเกิดเมื่อไร เราเลือกไม่ได้เลย แต่เราสามารถจะรู้ว่า ขณะใดเป็นสติปฏิฐาน ขณะใดไม่ใช่สติปฏิฐาน อาจจะ เป็นสติปฏิฐานชั่วขณะเดียว แล้วก็ เป็นเรื่องผ่านไปเลย

เพราะฉะนั้น ความเล็กน้อยของขณะที่ระลึกลักษณะของสภาพธรรม แล้วก็มีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดสลับต่อ ก็จะทำให้เราคิดว่า เราฝัน แต่ต้องเป็นผู้ตรง คือ ถ้าเป็นผู้ที่สติปฏิฐานเกิดจริง ๆ ผู้นั้นก็จะรู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นสติปฏิฐาน แต่ส่วนใหญ่จะตื่น เพราะมีสติที่เกิดระลึกลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้น

แต่ข้อสำคัญที่สุด คือ ทั้งหมดในขณะนั้นไม่ใช่เรื่องสงสัย ไม่ใช่เรื่องอยาก ไม่ใช่เรื่องไม่อยาก แต่เป็นเรื่องที่จะอะไรจะเกิด แล้วอาจหาญว่าเรตรงไหน เมื่อไร ที่จะรู้

ความจริงว่า ตรงนั้นก็เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง เพราะว่าจริง ๆ แล้ว กว่าที่จะอาจหาญ
ว่าจริงได้ ก็ต้องเป็นผู้มีความเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมนั้นมาก มันคง
ไม่อย่างนั้นเราก็จะหวั่นไหว

เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจเรื่องมโนทวาร เรื่องปัญจทวารว่า ผันกับไม่ผันต่างกัน
อย่างไร

วันนี้ยัง วันต่อไปก็เข้าใจขึ้น

ปริยา ขณะที่เดินทางมา เวลาเห็นลูกหมูบ้าง คนเลี้ยงโคบ้าง หนูก็จะนึกถึง
เรื่องราวในพระสูตรต่าง ๆ ทำให้จิตใจนั้นอมระลึกถึงพระคุณของพระบรมศาสดาว่า
พระองค์ขณะที่ทรงปฏิญาณตนจะเป็นพระพุทธองค์ ท่านก็คงจะต้องรู้แน่นอนว่า ท่าน
จะต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย และต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ทั้งที่เป็นมนุษย์ สัตว์ เทวดาบ้าง
พรหมบ้าง

ทำให้หนูระลึกถึงพระคุณของท่านมาก นี่ก็เป็นปัญญาที่มีน้อยมาก ก็ระลึกได้
แค่นี้ เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เรื่องราวของพระสูตร ทำให้หนูรู้แค่เล็ก ๆ น้อย ๆ แค่นี้เอง
แต่พระสูตรยาก ๆ ต่าง ๆ หนูไม่สามารถจะเข้าใจได้

สุ. วันนี้ยัง วันต่อไปก็เข้าใจขึ้นค่ะ

ถ้าไม่รู้จักอวิชชา จะมีปัญญาได้ไหม

โอ ขอถามคุณอรรณพ ก่อนตรัสรู้ อภิญญาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นอย่างไร ถึงได้รู้แจ้งหมด

อรรณพ ณ สถานที่ตรงนี้ ในวันที่ทรงตรัสรู้ พระองค์ก็ได้ทรงพิจารณา
ปัจจุสมุปบาท ซึ่งเป็นพุทธวิปัสสนา คือ เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต้อง
พิจารณา จึงจะได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

จริง ๆ ผมตั้งใจจะเรียนถามท่านอาจารย์ สืบต่อเนื่องจากที่พี่โกล่าว ท่าน
อาจารย์ครับ ตรงนี้พระองค์ท่านได้พิจารณาปัจจุสมุปบาท จนได้เป็นพระสัมมาสัม-

พุทธเจ้า ถ้าเป็นระดับเรา ซึ่งเป็นสาวก หรือว่าผู้ที่โน้มไปเพื่อประพฤติตาม และเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน...

สุ. โดยมาก คนก็คิดว่า ปฏิจจสมุปปาต เป็นชื่อ เป็นหัวข้อ เป็นองค์ธรรมแต่ละองค์ เช่น อวิชชาเป็นปัจจัยแก่สังขาร ขณะนี้เราสามารถรู้ได้ไหมว่า เป็นปัญญาหรือเป็นอวิชชา คือ เราไม่จำเป็นต้องไปเรียงตามลำดับ แต่ความเข้าใจของเราที่เพิ่มขึ้น อย่างไร ๆ ก็ต้องไปถึงองค์ของปฏิจจสมุปปาตแน่นอน

เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่รู้จักอวิชชาเลย และเราจะมีปัญญาได้ไหม ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้เลย เพราะฉะนั้นอวิชชาอยู่ที่ไหน และเมื่อไร เป็นปฏิจจสมุปปาตอยู่ในหนังสือ หรือว่าขณะใดที่เห็นและไม่รู้ความจริงของสิ่งนั้น ก็จะทำให้เข้าใจจริง ๆ ว่า เพราะไม่รู้ จึงจะต้องมีการอบรมเจริญปัญญา เพื่อที่จะออกจากสังสารวัฏฏ์

โดยนัยที่กลับกัน คือ อวิชชา เป็นเรื่องที่จะทำให้ก่อให้เกิดสังสารวัฏฏ์ แต่ปัญญา จะทำให้ละคลายจากสังสารวัฏฏ์

เพราะฉะนั้นก็เป็นขณะที่เราสามารถเข้าใจตัวอวิชชาได้ ในขณะที่เป็นความไม่รู้ ลักษณะของสภาพธรรม แต่ว่าขณะนั้น ก็แล้วแต่ว่า จะเป็นระดับขั้นของการคิดนึก หรือการพิจารณา แม้แต่ในยามที่ทรงตรัสรู้ พอเราพูดถึงว่า ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปปาต สติปัฏฐานอยู่ที่ไหน ไม่ได้พูดสักคำ เพราะฉะนั้นบางคน ซึ่งเป็นคนที่เผลอ ก็จะคิดว่า เมื่อพิจารณาปฏิจจสมุปปาตแล้ว ก็ตรัสรู้ได้

แต่ไม่ใช่อย่างนั้นเลย เพราะทรงแสดงหนทางไว้ว่า จะต้องมีการอบรมเจริญมรรคมืองค์ ๘ ผู้ที่ไม่เคยฟังธรรมมาก่อนเลย ไม่มีทางที่จะเข้าใจได้เลยว่า สติปัฏฐาน หรือสติสัมปชัญญะ หรือสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนนี่คืออย่างไร

แต่ผู้ที่อบรมพระบารมีถึง ๔ อสงไขยแสนกัป พร้อมทั้งบารมีที่จะถึงกาลที่จะตรัสรู้ สิ่งที่กำลังปรากฏปรากฏกับปัญญาที่สามารถเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นได้ เพราะจริง ๆ แล้วขณะนี้ เป็นธรรม แต่ทำไมไม่เข้าใจ เพราะเหตุว่า อวิชชา

และทำไมถึงไม่สามารถรู้ได้ถึงความเป็นจริงของสภาพธรรม เพราะว่า นอกจากอวิชชาแล้ว ยังมีโลภะเป็นเครื่องฉาบทาอีก

เพราะฉะนั้น ปัญญาจึงไม่สามารถประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมได้ ตราบใดที่ยังมีอวิชชา และยังมีความติดข้อง แต่ถ้าค่อย ๆ อบรมบารมี บารมีทุกบารมี ก็สามารถจะค่อย ๆ ขจัดความเป็นเรา แม้ยังไม่ได้ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรม แต่พระมหากุณาคูณตั้งแต่เริ่มตั้งปณิธานที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงถึงพระมหากุณาต่างระดับกับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครก็ตามในขณะนี้ที่ใครจะเกื้อกูลช่วยเหลือให้คนอื่นเข้าใจถูก เห็นถูก ในลักษณะของสภาพธรรม เทียบกับพระมหากุณาของพระองค์ไม่ได้เลย เพราะเหตุว่าผู้ที่สามารถจะทำได้ ในยุคนี้ คือผู้ที่ได้ศึกษาตามที่ได้ทรงตรัสรู้ และได้ทรงแสดงแล้ว

เพราะฉะนั้นเมื่อยังไม่มี การตรัสรู้เลย แต่เมื่อมีผู้ที่บำเพ็ญพระบารมีถึงกาลที่ควรแก้ปัญญาระดับนั้น และการละคลายความติดข้องที่ได้สะสมมาเป็นบารมีต่าง ๆ สามารถจะทำให้ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมได้ สามารถที่จะสละละความเป็นเรา ประจักษ์แจ้งการเกิดดับของสภาพธรรมเป็นวิปัสสนาญาณ เป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี จนถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นก็เป็นปัญญาและบารมี ซึ่งต่างระดับขั้นกันมาก

การที่เราได้ฟังธรรมมาแล้วบ้างในอดีตจะเป็นกิตติก็ตามแต่ บางกาลเรายังมีการคิดถูกเห็นถูก เช่น มีการตรึกขึ้นมาว่า ที่ใดมีกิเลส ที่นั่นก็มีปัญญาได้ หมายความว่าตัวกิเลสซึ่งเกิดก็สามารถทำให้ปัญญาสามารถรู้ถูกเห็นถูกเข้าใจถูกว่า กิเลสเป็นธรรม

เพราะฉะนั้นการสะสมของแต่ละคนที่ผ่านมา ก็เป็นเครื่องที่แสดงให้เห็นว่า เป็นปัจจัยที่จะทำให้มีการตรึกตามแนวของการเข้าใจธรรม และสามารถประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมได้ สำหรับผู้ที่เคยสะสมอบรมมาแล้ว แต่ไม่ใช่อย่างพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่างระดับกันมาก

เพราะฉะนั้นก็จะเห็นพระปัญญาคุณซึ่งได้สะสมมาแล้ว ที่ไม่ได้ยินได้ฟังอะไรเลยในชาตินั้น แต่เมื่อสภาพธรรมนั้นปรากฏ ลองคิดดู ไม่ใช่ง่ายเลยที่จะประจักษ์การเกิดดับของสภาพธรรม แต่บารมีที่สละละความเป็นเรา โดยทานบ้าง โดยศีลบ้าง ในพระชาติต่าง ๆ ก็ทำให้สามารถสละละความเป็นตัวตน ด้วยปัญญาที่รู้ความจริงของสภาพธรรมในขณะนั้น เพราะว่าไม่ใช่เพียงแต่รู้ แต่ต้องถึงการละด้วย

ก็เป็นเรื่องที่ต่างกับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาที่แต่ละคนรู้จะน้อยนิดมาก เมื่อเทียบกับพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาคุณ

ความเพียรที่เป็นบารมี

สุ. วันนี้ขอให้เป็นการสนทนาธรรม เพราะว่าบางคนก็คงได้เคยฟังธรรมมาแล้วจากรายการวิทยุหรือที่ต่าง ๆ ถ้ายังมีข้อข้องใจหรือสงสัย เราก็ควรได้สนทนาให้เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น เพราะว่าเวลาที่ฟังธรรม คงจะไม่มีโอกาสได้ซักถาม เพราะว่าต้องฟังไปเรื่อย ๆ แต่เวลาที่เรามีโอกาสพบปะสนทนากัน สิ่งไหนเป็นที่สงสัย จะได้สนทนาให้เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น ถ้าเป็นเรื่องการฟังก็เฉย ๆ ไม่มีการซักถาม ก็คงจะได้ประโยชน์น้อย

วันชัย วิริยบารมีเป็นอย่างไรครับ และทำไมถึงต้องเรียกวิริยบารมี เพราะยังมีผู้ฟังหลายท่านยังไม่เข้าใจกุศล หรือบุญกุศลที่เกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนา บางท่านก็ยังรออายุเท่านั้นหรือเท่านี้ ถึงจะมาศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนา หรือบางทีก็ติดข้องกับธุรกิจบางอย่าง หรือต้องรอให้มีสิ่งชักจูงจริง ๆ ถึงจะหันมาฟังทางพระพุทธศาสนาได้และจริง ๆ แล้วที่ว่า วิริยบารมีมีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจ หรือต้องรออายุเท่านั้นเท่านี้หรือเปล่าครับ

สุ. ถ้าพูดถึงพระพุทธศาสนา คือ คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องทราบว่า เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งละเอียดกว้างขวางมาก เพราะว่าทรงแสดงพระธรรมถึง ๔๕ พรรษา บางคนเกิดมาตายไปก่อนอายุ ๔๕ แต่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรม ๔๕ พรรษา ตั้งแต่เช้าจนถึงใกล้เวลาพักผ่อน

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า พระธรรมต้องมีมากทีเดียว และการที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ใครนึกอยากเป็นก็เป็นได้ แต่ต้องเป็นผู้บำเพ็ญบารมีมาก ใช้คำว่า “บารมี” แสดงให้เห็นว่า เราต้องให้เข้าใจคำนี้จริง ๆ เพราะฉะนั้นเราก็เคยพูดบ่อย ๆ ว่า พระผู้มีพระภาคทรงบำเพ็ญพระบารมีถึง ๔ อสงไขยแสนกัป นี้อย่างเป็นผู้ที่

ยิ่งด้วยปัญญา ถ้าเป็นยิ่งด้วยศรัทธา ก็ต้องมากกว่านั้นอีก ถ้าเป็นผู้ที่ยิ่งด้วยวิริยะ ก็ต้องมากยิ่งขึ้นอีก

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า การเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องมีเหตุที่สมควร ไม่ใช่ว่า ใครก็ตามนี้ก็อยากจะเป็นก็ได้ และเมื่อได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้ว จะเห็นพระมหากุณนาที่ได้ทรงแสดงพระธรรมสำหรับพวกเราในยุคนี้ด้วย เพราะเหตุว่า คำสอนที่ผู้ได้รับฟังจากพระโอษฐ์ก็ได้สืบทอดต่อ ๆ มา จนกระทั่งจารึกเป็นพระไตรปิฎกและยังไม่สูญสิ้นไป

เพราะฉะนั้นเราก็ยังมีโอกาสได้ฟังพระธรรมแท้ ๆ จากที่ได้ทรงแสดงแล้ว แล้วก็จารึกไว้ เพราะฉะนั้นจะเห็นพระมหากุณนาว่า แม้จะปรินิพพานไปแล้ว แต่พระธรรมก็ยังอยู่ เป็นศาสดาแทนพระองค์

เพราะฉะนั้นการศึกษาธรรม เป็นเรื่องที่จะต้องค่อย ๆ ฟัง ค่อย ๆ พิจารณาให้เป็นความเข้าใจจริง ๆ ไม่ใช่ฟังแล้วก็ไปจำจำนวนเลข หรือเป็นผู้ที่ได้กุศเลอะ ๆ แต่เป็นผู้ที่ฟังให้เข้าใจจริง ๆ ว่า ธรรม คือ อะไร พระธรรม คือ อะไร แล้วถึงจะเห็นพระมหากุณนาคุณ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิ์คุณของพระผู้มีพระภาคได้

เพราะฉะนั้นขอเริ่มจากคำว่า “บารมี” เพราะเหตุว่าถ้าไม่เข้าใจคำนี้ เราก็ใช้คำนี้โดยได้ยินได้ฟัง คนไทยต้องเคยได้ยินคำว่า “บารมี” แต่จะเข้าใจมากน้อยแค่ไหน

“บารมี” ผู้ที่เป็นผู้รู้บาลี ท่านก็ได้แปลว่า หมายความว่า ธรรมที่ทำให้ถึงฝั่ง แสดงให้เห็นว่า พวกเรามีแม่น้ำกว้างใหญ่ขวางหน้า เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีบารมี จะข้ามจากฝั่งนี้ไปถึงฝั่งโน้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ฝั่งนี้ คือ อะไร ฝั่งนี้ก็คือ ฝั่งของคนที่มีกิเลสทั้งนั้น ถ้าไม่มีกิเลสไม่เกิด เพราะฉะนั้นคนที่เกิดมาแล้ว ต้องเป็นคนที่ไม่มีกิเลส พระชาติสุดท้ายที่พระผู้มีพระภาคจะตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่พระองค์หมดกิเลสแล้วถึงได้ประสูติและตรัสรู้ แต่ต้องยังมีกิเลสที่ยังไม่ได้ดับ ยังไม่ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกคนที่เกิดไม่ว่าใครทั้งหมด ต้องมีกิเลส

เพราะฉะนั้นการที่เราเกิดมา และกิเลสในวันหนึ่ง ๆ มาก แต่ไม่เคยรู้ ไม่เคยสนใจกิเลสของตัวเองเลย เห็นกิเลสของใคร เห็นกิเลสของคนอื่น บางคนก็มี

เรื่องราวของกิเลสของคนอื่นทั้งนั้นเลย ไม่ว่าจะพูดถึงใคร ก็พูดถึงแต่กิเลสของคนอื่น แต่กิเลสของตัวเอง ไม่เคยรู้ ไม่เคยเห็น อย่างนั้นจะมีประโยชน์ไหม การเห็นกิเลสของคนอื่น แต่ไม่เห็นกิเลสของเรา

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าเป็นผู้ที่ฟังพระธรรมจริง ๆ พระธรรมที่ทรงแสดงทั้งหมด แก่ทุกคนที่มีโอกาสได้ฟัง ไม่ว่าจะเกิดเป็นใคร ชาติไหน อย่างไรก็ตาม แต่เมื่อได้มีโอกาสฟังพระธรรมแล้ว พระธรรมสำหรับทุกคนจริง ๆ ที่จะไตร่ตรองให้เข้าใจว่า เรายังเป็นผู้มีกิเลส จึงได้เกิดมา เมื่อเกิดมาแล้วยังมีกิเลสขวางกัน เหมือนกระแสน้ำที่กว้างใหญ่กว่าจะถึงอีกฝั่งหนึ่ง ซึ่งเป็นฝั่งที่ดับกิเลส

เพราะฉะนั้น “บารมี” หมายถึงธรรม ที่เป็นเครื่องทำให้ถึงอีกฝั่งหนึ่ง คือ การสิ้นกิเลสได้ กิเลสก็เป็นสิ่งที่ทุกคนคงจะไม่ชอบ ถ้าเกิดกับคนอื่นแล้ว เราเห็น แต่เวลาเกิดกับตัวเอง รู้สึกอย่างไร นิด ๆ หน่อย ๆ คงไม่เป็นไร ซึ่งความจริงไม่ควรจะเห็นอย่างนั้นเลย กิเลสเหมือนกันหมด ไม่ว่าของใคร กิเลสที่เรา หรือกิเลสที่เขา หรือกิเลสที่ใคร ก็เป็นกิเลส

โลภะ คือ ความติดข้อง ต้องการ ยึดมั่น มีกันอยู่ทุกคน คนที่ไม่มีโลภะ คือ บุคคลเดียว คือ พระอรหันต์เท่านั้น ถึงแม้ว่าจะรู้อริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันแล้ว ก็ยังมีโลภะ มีโทสะ มีโมหะ เพราะเหตุว่ากิเลสที่ระดับมากมายมหาศาล จะดับกิเลสที่เดียวหมดเป็นพระอรหันต์ เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงอีกฝั่งหนึ่ง ก็จะต้องดับกิเลสเป็นขั้น ๆ

ขั้นแรก คือ จะต้องดับความไม่รู้ ความเห็นผิด ความติดข้องในความเห็นผิดต่าง ๆ ซึ่งถ้าไม่มีการฟังพระธรรม เราก็อาจจะไม่รู้ ว่า เราเห็นผิดหรือเปล่า หรือเราเห็นผิดมากน้อยแค่ไหน แต่ถ้าฟังพระธรรมละเอียดขึ้น ก็จะเห็นว่า แม้ผิดแม้หน่อยที่ผิดก็ต้องผิด เช่น การไม่เชื่อเรื่องกรรมหรือผลของกรรม นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่เข้าใจอย่างนี้ ก็เป็นความเห็นผิดแล้ว

เพราะฉะนั้นความเห็นผิดมีมาก แต่ขณะใดก็ตามที่ใครกำลังเห็นผิด คนนั้นจะไม่เข้าใจเลยว่า เขากำลังเห็นผิด ต่อเมื่อใดมีความเห็นถูกเกิดขึ้น เขาก็จะรู้ว่า ขณะนั้นเป็นความเห็นถูก

เพราะฉะนั้นถ้าพูดถึง “บารมี” ก็มีถึง ๑๐ แต่ที่จะพูดถึงตามที่คุณวันชัยต้องการในขณะนี้ก็คือ “วิริยบารมี”

วิริยะ คือ ความพากเพียร ทุกอย่างที่จะสำเร็จ ไม่ใช่ นั่งเฉย ๆ และก็นึกให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น สิ่งนั้นก็เกิดขึ้นเป็นไป เพราะฉะนั้นจึงต้องมีวิริยะ มีความเพียร ที่จะกระทำสิ่งนั้นให้เกิด ให้สำเร็จได้ วิริยะที่ทรงแสดงไว้ในโอวาทปาติโมกข์ คือ ขันติ เป็นตบะอย่างยิ่ง ขันติ คือ ความอดทน วิริยะก็ต้องมีด้วย ถ้าไม่มีวิริยะ เราจะอดทนได้ไหม

เพราะฉะนั้นธรรมที่แสดงให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในชีวิตของเรา ไม่ว่าจะเป็นทางโลก และในทางธรรม ก็คือความพากเพียร หรือความอดทน ความขยันหมั่นเพียรนั่นเอง ในทางโลกก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ และในทางธรรมก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ด้วย เช่นในขณะนี้เหมือนกับทุกคนนั่งเฉย ๆ แต่ความจริงมีวิริยะ มีความเพียรที่จะฟัง

เพราะฉะนั้นเราเองต้องเข้าใจความหมายว่า ความเพียรมี ๒ อย่าง คือ เพียรที่เป็นกุศลอย่างหนึ่ง และเพียรที่เป็นอกุศลอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นความเพียรที่เป็นอกุศล พวกเราก็ทำกันอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน เพราะว่าขณะใดที่จิตไม่เป็นไปในกุศล แม้ความเพียรที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ก็ต้องเป็นความเพียรฝ่ายอกุศลด้วย แต่ความเพียรที่จะเป็นบารมี ต้องเป็นความเพียรทางฝ่ายกุศล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ไม่ง่ายเลย ให้เราเพียรทำอะไรเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ เราเพียรได้ วันหนึ่งทั้งวันก็ทำได้ อีกครั้งคืนก็ทำได้ แต่ถ้าจะให้เพียรในทางกุศล จะทำอย่างนั้นได้หรือเปล่า

ก็จะเห็นได้ว่า ธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลที่สะสมมา ยังไม่มากพอที่จะเท่ากับทางฝ่ายอกุศล ถ้าเห็นอย่างนี้จริง ๆ ก็ยิ่งต้องเพิ่มความเพียรทางฝ่ายกุศลขึ้น

ความเพียรขั้นต้นของการเจริญกุศลก็คือ ต้องเพียรฟังพระธรรม ให้เข้าใจเพิ่มขึ้น ไม่ใช่วันนี้อย่างเดียว แต่ว่าวันอื่น ๆ ต่อไปด้วย

ธรรมไม่ขัดกับการดำเนินธุรกิจ

วันชัย ถ้าเรามีธุรกิจบ้าง และต้องการจะศึกษาพระพุทธศาสนา จะขัดกับการทำธุรกิจไหมครับ การเจริญกุศล ทำบุญก็ดี จะขัดกันไหมครับ

สุ. โดยมากคนนี่กลัว กลัวที่จะเข้าใจพระพุทธศาสนา กลัวว่าถ้าฟังพระธรรมแล้วเราจะกลายเป็นคนไม่มีกิเลส ซึ่งความจริงแล้ว ถ้าเป็นอย่างนั้นได้ก็ดี ถ้าไม่มีกิเลสจะดีไหม

เพราะฉะนั้นถ้าเราพูดง่าย ๆ มีคน ๒ คน คือ คนดีกับคนชั่ว เรากลัวที่จะเป็นคนดีหรือเปล่า แต่ที่ถูกต้องจะกลัวความเป็นคนชั่ว เพราะฉะนั้นที่ว่า ถ้าศึกษาพระพุทธศาสนาแล้ว จะขัดกับธุรกิจต่าง ๆ หรือเปล่า ธุรกิจก็ต้องการคนดี ไม่ว่าที่ไหนก็ต้องการคนดีทั้งนั้น ไม่มีที่ไหนเลยที่ต้องการคนเลว คนชั่ว และพระพุทธศาสนาไม่เคยสอนให้ใครชั่ว ไม่เคยสอนให้ใครทำไม่ดี แต่สอนให้เข้าใจว่า ดีตั้งแต่เล็ก ๆ น้อย ๆ จนกระทั่งดีสูงสุดนั้น คือ อย่างไร คำสอนทั้งหมดเป็นเรื่องของความดีทั้งหมด

เพราะฉะนั้นยิ่งเข้าใจพระธรรมก็ยิ่งรู้ว่า ตัวเองมีความเข้าใจในเรื่องความดี และมีเหตุที่จะทำให้เป็นคนดีเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นเมื่อมีพระธรรม ไม่ว่าจะทำธุรกิจหรือทำอะไรก็ตาม อยู่ที่ไหนก็ตาม ก็เป็นคนดีเพิ่มขึ้น เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น ไม่มีทางที่เราจะไปคิดหวาดกลัวว่า ถ้าศึกษาธรรม ฟังธรรม มั่นคงในพระพุทธศาสนา แล้วเราจะกลายเป็นคนเกียจคร้าน หรือกลายเป็นคนที่ไม่ทำอะไร ซึ่งไม่เป็นความจริงเลย เพราะเหตุว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้เกียจคร้าน ไม่ได้สอนให้ทำชั่ว แต่สอนให้เป็นคนดีทุกประการ